

ELIEL ASPELIN-HAAPKYLÄ

LAURI STENBÄCK

Eiel Aspelin-Haapkylä

Lauri Stenbäck

«Public Domain»

Aspelin-Haapkylä E.

Lauri Stenbäck / E. Aspelin-Haapkylä — «Public Domain»,

© Aspelin-Haapkylä E.

© Public Domain

Содержание

ENSIMMÄINEN LUKU. 1811-1827	7
TOINEN LUKU. 1827-1828	18
KOLMAS LUKU. 1828-1834	34
NELJÄS LUKU. 1835	59
Конец ознакомительного фрагмента.	70

Eliel Aspelin-Haapkylä

Lauri Stenbäck

Ruotsalaisen painoksen esipuhe

Varsinaisten suurmiestemme rinnalla esiintyi 1830- ja 1840-luvulla joukko nerokkaita henkilöitä, joiden nimet – joskaan ei yhtä loistavan säleikön ympäröiminä – ovat lähes yhtä kulumattomasti piirtyneet sivistyksemme historiaan. Etumaisia tästä joukosta on Lauri Stenbäck, jonkun verran tuttu, mutta enimmäkseen tuntematon nykyiselle sukupolvelle. 'Tosirunoilijana myönnetään hänelle kyllä sija suurimpaimme rinnalla, mutta hyvin vähän tiedetään tai muistetaan, että hän samalla oli erään henkisen liikkeen jaloin edustaja kulttuurielämässämme, jonka liikkeen merkitykselle kansan kasvattajana tähän saakka tuskin on annettu täyttä arvoa. "Pietismi", joka saattoi Stenbäckin laskemaan runoilijakanteleen käsistään, ei näet ollut yksinomaan taantumusliike, vaan sillä oli samalla positiivinen sisältö siveellisesti puhdistavaa ja kohottavaa laatua, joka on mahtavasti vaikuttanut yleiseen käsitys- ja ajatustapaan kauas ulkopuolelle ei ainoastaan "heränneiden", vaan kirkollismielisten piirien yleensä. Alkaneena aikaisemmin kuin kansallinen liike se on katsottava jonkunmoiseksi pohjavirraksi jälkimmäiselle, ja jos tahtoo oikein ymmärtää, kuinka ne ihanteet ovat muodostuneet, jotka etupäässä Topeliuksen isänmaallisen runouden ja lukukirjain vaikutuksesta ovat tulleet yhteisiksi ylhäisille ja alhaisille maassamme, niin on ehdottomasti uskonnollinen uudistus otettava lukuun. Itsetietoisesti, koko sielunsa palavalla innostuksella taisteluun antautuminen "maailmaa" vastaan, sitä pintapuolisuutta ja kevytmielisyyttä, sitä "leben und leben lassen" – teoriaa vastaan, jonka vanhempi sukupolvi oli tehnyt todellisuudeksi, se on pietismin, se on Stenbäckin työ. Hän taisteli kristittyinä kristillisyyden nimessä eikä uskonut mihinkään muuhun uudistukseen kuin uudistumiseen uskon ja Pyhän Hengen kautta, mutta siitä huolimatta ulottui – kuten sanottu – elämäkatsannon uudeksimuuttuminen muihinkin kuin niihin, jotka liittyivät pietismiin, jopa sen suoranaisiin vastustajiinkin. Ne, joista tämä väite tuntuu paradoksilta, verratkoot vain niitä vaatimuksia velvollisuuden täyttämiseen ja elämäntapoihin nähden ylipäättään, jotka nyt asetetaan ei ainoastaan papeille, vaan kansalaisille yleensä, ennen pietismin aikaa vallassa olleihin käsityksiin, niin he myöntävät sanotun todeksi. Se että, varsinkin myöhemmin aikoina, muitakin syitä on ollut tähän vaikuttamassa, ei vähennä pietismin perustavaa merkitystä.

Tämä käsitys pietismin ja Stenbäckin merkityksestä sivistyselämällemme on minussa teoksen valmistelun varrella vakaantumistaan vakaantunut ja selittää tämän elämäkerran laveuden. Ei ainoastaan runoilijalle ollut tehtävä oikeutta, vaan myöskin pietistille, joka "masensi" runoilijan, eikä mikään menettely ollut mielestäni siihen soveliaampi kuin noudattaen täyttä objektiivisuutta antaa kumpaisenkin vapaasti tulla esiin ja tulkita mielensä astumatta kriittisesti ehkäisten väliin. Tämä menettelytapa on, arvatakseni, myös parhaiten tyydyttävä erilaisia lukijoita, sitä enemmän kun kuvattava persoonallisuus noina molempina suunnaltaan niin vastakkaisina kehityskausina pysyi täysin muuttumattomana, samalla intohimoisen kiihkeänä ja rakastettavan lapsellisena välittömyydessään ja vilpittömässä suoruudessaan. Niillekin, jotka Stenbäckissä ennen kaikkea näkevät teologin, on siten tärkein aines esitetty. Pietismin historiasta en ole ottanut esitykseen enempää kuin on ollut tarpeen hänen osuutensa ja asemansa valaisemiseksi tässä virtauksessa.

Siitä hyväntahtoisuudesta ja suuresta luottamuksesta, jolla kirjan ensi lehdellä mainitut [Teoksen ensimmäinen painos oli omistettu "Lauri Stenbäckin jälkeen jääneille rakkaille, *Ebba Stenbäckille* ja *Charlotta Achrénille*".] kunnioitetut henkilöt, runoilijan puoliso ja sisar, sekä monet muut sukulaiset ja vanhemmat ja nuoremmat ystävät ovat sallineet minun käyttää kirjeitä ja muuta kirjallista jälkeimistöä sekä osaksi suullisesti, osaksi kirjallisesti antaneet minulle arvokkaita tietoja,

ilmaisen täten nöyrän kiitollisuuteni, samalla kuin lausun sen toivon, etten millään olisi loukannut sitä kallista kuvaa vainajasta, joka heillä on sydämissään.

Rauhalahdessa elokuulla 1900.

Ensimmäisen suomalaisen painoksen esipuhe

Tuskin tarvinnee sanoa, miksi tämä teos ensiksi esiintyi ruotsinkielellä. Olihan kuvattava henkilö ruotsinkielinen runoilija ja kaikki lähteetkin samankielisiä. Ajan puute taas on syynä siihen, etten itse ole toimittanut suomalaistakin laitosta. Jos se on vahinkona pidettävä, niin se on yksistään minun eikä lukijan, sillä kääntäjä [O. Manninen.] on suorittanut tehtävänsä kypsyneellä kyvyllä ja uupumattomalla huolella. Kun sitä paitsi itse olen arkki arkilta tarkastanut työtä, ei käännös kovinkaan käännökseltä tuntune.

Sisällykseen nähden ei suomalainen laitos muutoin eroa ruotsalaisesta, kuin että joitakuita erehdyksiä on korjattu. Muutamat arvostelijat ovat kyllä moittineet teoksen laajuutta, ja kääntäessä olisi saattanut tehdä lyhennyksiä; kumminkaan en ole siihen suostunut, sillä kaikki, mitä olen Stenbäckin kirjelmiä teokseen ottanut, on minusta sen arvoista, että se rikastuttaa kirjallisuuttamme. Jos olisi ollut mahdollista ajatella niiden julkaisemista erikseen, niin se olisi kai ollut otollisempi tapa tehdä ne tunnetuksi; mutta itsekseen ei niitä mielestäni olisi voinut painattaa loukkaamatta vainajan muistoa. Toisin on elämäkerrassa, missä jokainen kirje tai muu kirjallinen muistokappale ei ainoastaan luo valoa aikaan ja oloihin, vaan myöskin saa niistä tarpeellista valoa; siinä voi julkaista semmoistakin, jota ei koskaan ole yleisölle aiottu.

Vaikka Stenbäck vereltään ja hengeltään oli puhdas suomalainen, oli hän sukunsa mukana omiusten sivistysolojemme tähden näennäisesti vieraantunut suomenkielisestä osasta kansaamme. Kun hän nyt sekä runojensa suomennoksen [*Lauri Stenbäck, Runoja*, suomentanut Yrjö Weijola. Helsingissä 1900. Otavan kustantama.] että tämän elämäkerran kautta on tullut kansan tajuttavaksi, on harras toivoni, että kansa tuntee hänet omakseen ja sulkee hänet kalleimpien muistojensa joukkoon.

Helsingissä marraskuulla 1901.

Eliel Aspelin.

ENSIMMÄINEN LUKU. 1811-1827

Stenbäckin suku. – Vanhemmat ja koti Kuortaneella. – Koulunkäynti. – Muutto Vöyrille ja koti siellä. – Runoilijalahjat ilmaantuvat.

Stenbäck-suvun historia alkaa liikuttavalla tarinalla velvollisuudentunnosta ja ihmisrakkaudesta, jossa säilyy kantaisän ja hänen veljensä muisto.

Suvun kantaisä, Jooseppi nimeltä, oli talollisen Heikki Liukun poika Lyyskilän kylästä Laihian pitäjästä. Kun poika tuotiin Vaasan triviaalikouluun, antoi rehtori hänelle nimen Stenbäck (kiviluoma) muistoksi muutamasta isosta kivistä luomassa eli joessa kotitalon kohdalla. Papintutkinnon, joka siihen aikaan oli alemmista kansankerroksista opin teille lähteneiden tavallinen päämäärä, Jooseppi Stenbäck suoritti 27 vuoden vanhana Turussa, ja hänet määrättiin sen jälkeen ensin kotipitäjänsä kirkkoherran apulaiseksi ja myöhemmin Ilmajoen kappalaiseksi. Vihan aikana hän oli kutsuttu julistamaan rauhaa ihmisille. Viholliset täyttivät maan, jonka asukkaat turvattomina olivat jätetyt heidän mielivaltaansa. Ketkä suinkin kykenivät, pakenivat meren taakse taikka kätkeytyivät erämaihin. Pakolaisiin olivat liittyneet myöskin kaikki näiden seutujen papit paitsi Jooseppi Stenbäckkiä, joka järkähtämättömänä pysyi paikallaan. V: een 1714 hän piti vaimonsa ja lapsensa luonaan, mutta silloin hän toimitti heidät Tukholmaan. Varmaankin oli ero katkera, mutta sittenkin hän oli kai iloinen ollessaan yksin, sillä hänen ei tarvinnut pelätä ainakaan omaistensa henkeä, kun hänet vähän aikaa myöhemmin vangittiin ja kuljetettiin Vaasaan. Jooseppi Stenbäckin vankeuden aikana kaupungissa – niin tarina kertoo – tapahtui eräänä yönä, että hänen vanhempi, naimaton veljensä Laihialta salaa hiipi hänen luoksensa ja rukoili saada jäädä hänen sijaansa vangiksi, jotta nuorempi veli paeten pelastuisi perheelleen ja seurakunnalleen. Yöllinen kohtaus päättyi niinkuin luonnollista oli. Kiellettyen vastaanottamasta uhria Jooseppi jäi nytkin paikalleen, ja veljen täytyi palata samaa tietä kuin oli tullutkin. Kun sama veli jonkun aikaa sen jälkeen lähti viemään ruokatarvikeita sydänmaassa piileskeleville omaisilleen, joutui hän vihollisten käsiin ja surmattiin. Joosepin taas kasakat kuljettivat Kristiinankaupunkiin, pidellen häntä niin pahasti, että hän tuli rammaksi molemmilta jaloiltaan. Rauhanteon perästä hän palasi seurakuntaansa ja ryhtyi jälleen virkaansa hoitamaan – vaikk'ei kuitenkaan niin kuin ennen. Voimatta itse liikkua paikaltaan kannettiin hänet sunnuntaisin nojatuolissa kirkkoon, missä kansa hartaasti kuunteli kovia kokeneen miehen opetuksia.

Jooseppi Stenbäckin pojista joutui Lauri-niminen konrehtoriksi Turun katedraalikouluun, Tuomas Limingan kirkkoherraksi ja Juhani kappalaiseksi Alahärmään. Keskimäinen näitä veljeksiä on tunnettu muutamien painosta julkaistujen suomalaisten ja ruotsalaisten saarnojen tekijänä, jota paitsi hän on kirjoittanut (ruotsiksi) "historiallisen kertomuksen Raahesta ja Saloisista" (Tukholmassa 1769). Nuorimmalla oli useita poikia, joista jälleen kolme, Kaarle Fredrik, Juhani ja Kustaa, tuli papiksi. Ensinmainittu on sen kodin perustaja, joka on tämän elämäkertomuksen varsinainen lähtökohta.

Kun Pohjanmaa menneen vuosisadan alussa uudestaan tuli sotatantoreeksi, oli Kaarle Fredrik Stenbäck kirkkoherrana Kuortaneen pitäjässä, seudulla, joka oli kesällä 1808 tapahtuvien sotaliikkeiden ja tappelujen keskellä. Pitäjän enimmin viljelty, väkirikkain osa sijaitsee näet Kuortanejärven ympärillä, jonka rantaa maantie Lapuan ja Alavuden välillä kulkee. Järven itäisimmän ja isoimman, Kirkkojärveksi sanotun ulapan itärannalla on pitäjän kirkko ja vastapäätä toisella rannalla pappila. Kun tämä on noin 20 kilometriä Lapualta, 30 Alavudelta ja ainoastaan puolitoista kilometriä Ruonan sillalta, niin tykkien jyske näiltä kolmelta samannimiseltä tappelutantereelta häiritsi sen rauhaa yhä uudestaan, vain joidenkuiden viikkojen väliajalla. – Jo tässä mainittakoon, että pappila asemapaikkaansa nähden on kauneimpia Etelä-Pohjanmaalla. Niinkuin nimikin, Haapaniemi, ilmaisee, on talo järveen pistävällä niemellä. Järven puolella

asuinrakennusta on puutarha, josta kirkkoherra Stenbäckin istuttama lehtokuja johtaa alas rantaan. Näköala aukean, saarettoman järven yli oli muinoin vielä kauniimpi kuin nykyjään. Silloin näet Melliniemi vasemmalla ja Hiironiemi oikealla kädellä pappilan niemestä enimmäksi osaksi olivat metsän vallassa, samoin kuin vielä tätä nykyä vastakkainen ranta, mistä kirkon katto ja kellotapuli huippuineen kohoavat tumman havumetsän ylitse.

Kirkkoherra, joka oli syntynyt 1760, oli sodan aikana parhaimmissa miehuudenvoimissaan. Oltuaan yhdeksän vuotta koulunopettajana Pietarsaareissa oli hänet 1790 nimitetty Alahärmän kappalaiseksi viran tultua avoimeksi hänen vuotta aikaisemmin kuolleen isänsä jälkeen. Vuotta ennen sodan syttymistä hän oli päässyt Kuortaneelle kirkkoherraksi. Samana vuonna kuin hän muutti Alahärmään, hän oli nainut kauppiaan tyttären Beata Mellbergin Pietarsaaresta, mutta tämä ei ollut hänen kohtaloissaan osallinen kauemmin kuin v: een 1807. Rouva kuoli näet kuukautta ennen Kuortaneelle muuttoa. Sodan alkaessa ei siis pappilassa ollut äitiä, joka olisi hoitanut siellä kasvavia kolmea lasta. Luultavasti oli nuorempien lasten, 11-vuotiaan Susanna Sofian ja 10-vuotiaan Kaarle Fredrikin, hoito uskottu joko jollekin vanhemmalle vaimonpuoliselle sukulaiselle taikka vanhimmalle siskolle, 16-vuotiaalle Elisabet Margaretalle eli Lisetelle, niinkuin häntä kotona nimitettiin. Paitsi näitä lapsia oli kirkkoherralla ensimmäisestä aviosta ollut kolme muutakin, joista kaksi oli kuollut aivan pieninä ja poika Simon Reinhold tapaturmaisesti saanut surmansa kaukana kodista.

Koska viimeksimainitulla tapahtumalla on välillinen merkitys aineeseemme katsoen, kerrottakoon se tässä. Tunteuttomasta syystä tämä poika, tuskin lapsenkamarista pääseenä, 1805 lähetettiin pitkälle merimatalle – arvattavasti Pietarsaaresta olevassa laivassa, jonka omistaja taikka päällikkö oli joku äidin sukulaisia. Laiva kävi Espanjassa ja oli, sinne saakka kaiken sujuttua onnellisesti, juuri lähtenyt paluumatkalle, kun nuori Stenbäck Malagan ja Gibraltarin välillä hukkui 25 p. marraskuuta mainittuna vuonna: hyökyaalto pyyhkäisi hänet kannelta mereen. Saatuansa surusanoman isä sepitti allaolevan suomenkielisen murherunon sisarusten laulettavaksi kirkossa, silloin kun tavanmukainen kiitos veljen kuolemasta tehtiin. Runo, joka sisältää lasten suuhun pantuja lohdutussanoja vanhemmille, painettiin Vaasassa varustettuna seikkaperäisellä otsakirjoituksella, jossa ilmoitetaan sepitemän aihe. Säkeet kuuluvat näin:

Aaltoin pesä, myrskyin maja, aukko aava
Nieli veljemm siksensä;
Vaan säästä surus, äiti, isä: taivaan Isä
Sielun sulki syliinsä.

Mailman myrskyst, synnin seurast, sielun surmast
Merta tuimaa tuimemmast,
Niistä lastas säästääksensä Itsellensä,
Sanoi: tempaan Tuonelast.

Satamaan, jonk Isä sääsi, poika pääsi,
Vaaratonna vioista;
Onko syytä voitotella, valitella
Luojan laupiaan laitosta?

Jesus, lasten lunastaja, rakastaja,
Veljemm siellä kasvattaa;
Taivaan kuoriss' ihannellen, viittaa meillen:
Tänne tulkaat! toivottaa.

Toivon silmällä katsoin sinne, jäimme tänne
Murhemaalle taivaltaa,
Hyvällä isällä, äidillä iloksi, lohdutukseksi;
Ei meitä Jesus unohda.

Rakas Jesu! Sielun paimen, paras paimen,
Kaitse meitä näillä laiturilla,
Kaitse niitä runsahalla, raittihilla,
Vesillä vie virvoittaviin

Pieni näytelmä, jossa pikku tytöt – arvattavasti vanhan virsikirjan n:o 278 ("Etkös ole, ihmisparka") virren nuotilla – veisasivat nämä sanat, tapahtui Alahärmän kirkossa ja antaa alkuperäisyydessään sängen omituisen piirteen isän ja perheen luonteenkuvaukseen.

Kirkkoherra ei ollut kauan leskenä. Jo 1809 v: n alussa hän meni uusiin naimisiin Lapuan kirkkoherran tyttären Eva Maria Gummeruksen kanssa, joka oli syntynyt 1774 ja siis miestänsä 13 vuotta nuorempi. Tästä aviosta syntyi neljä lasta, nimittäin Juhani Mikael 1809, *Lauri Jakob* 26 p. lokakuuta 1811, Charlotta Fredrika 1813, Maria 1814 ja Laura 1816, jotka, samoinkuin ennenmainitut kolme lasta ensimmäisestä aviosta, kasvoivat täysikäisiksi ja jäivät eloon vanhempainsa jälkeen.

Eri kirjaimilla painettu nimi on tulevan runoilijan, jonka elämäkerta tässä on kuvattavanamme. Edellinen nimi, Lauri [Kun Stenbäck Isossakyrössä ollessaan kirjoitti nimensä suomenkielisten kirjelmien alle, käytti hän muotoa *Lauri Stenbäck.*] (Lars), joksi häntä aina sanottiin kodissa, oli perhenimi, jota tähän päivään saakka jokaisessa polvessa joku suvun jäsen on kantanut. Seurakunnan kastettujen kirjasta, joka ilmaisee, että poika kastettiin 3 p. marraskuuta, otettakoon tähän kummien nimet, koska ne tavallaan osoittavat, miten perhe ja sen seurapiiri olivat kansanomaisia. Kummeina mainitaan: lukkari Juhani Perander ja hänen vaimonsa Klaara Höök, talollinen Siimon Hynnillä ja hänen vaimonsa Valpuri Jaakontytär, talollinen Matti Sysilampi ja hänen vaimonsa Agneeta Matintytär, talollinen Matti Koskela ja hänen vaimonsa Maria Heikintytär sekä demoiselle Maria Forbus. Kasteen toimitti apulainen Juhani Nygren.

Tätä kirjoitettaessa [1900] on se koti, jossa Lauri Stenbäck kasvoi, ollut hajonneena noin kuusikymmentä vuotta, ja useimmat sen nuoremmatkin jäsenet ovat toinen toisensa perästä eri paikoilla nähneet elämänsä päivän laskevan. Kumminkin on vielä yksi sisar – Charlotta – elossa, [Leskirouva Charlotta Achrén (o.s. Stenbäck) kuoli 90 vuotta täytettyään 1903.] ja hänen uskollista muistiansa on pääasiassa kiittäminen niistä tiedoista, joihin seuraava kuvaus perustuu. Kun tämä sisar oli runoilijaa kahta vuotta nuorempi, ovat siis hänen varhaisimmat omat muistonsa menneen sataluvun toisen vuosikymmenen lopulta; mutta aikaisemmistakin tapauksista hän on voinut antaa tietoja, sillä ne kuuluivat perhemuistoihin.

Ensiksi muutama sana vanhemmista. Isä oli ainakin vanhemmilla päivillään jotenkin raskasmielinen ja itse perhepiirissään harvapuheinen. Lasten kunnioitus häntä kohtaan oli suuri, ja he varoivat huolellisesti häiritsemästä häntä hänen kamarissaan, missä hän tavallisesti istui lueskellen. Kirjat, joita hän luki, lienevät enimmäkseen olleet hengellisiä. Huolimatta suljetusta luonteenlaadustaan oli hänellä kumminkin runollisia ja tavallaan taiteellisia taipumuksia. Tuo jo mainittu, jotenkin tavaton toimi, kun hän pani puolikasvuiset tyttärensä veisaamaan omaatekemäänsä runoa seurakunnan edessä kirkossa, ei ollut ainoa laatuaan. Muulloinkin hän kuuluu osoittaneen samaa taipumusta järjestämään näytelmäntapaisia esiintymisiä. Niin esim. oli hänellä tapana jouluksi sepittää lauluja lasten laulettavaksi joulukuusen ympärillä tanssiessa. Joskus hän kuuluu itsekin niin innostuneen ja lämminneen nuorison ilosta, että rupesi osalliseksi sekä lauluun että tanssiin. Suurempiarvoisia lienevät kirkkoherran runolliset lahjat tuskin olleet, eikä niistä näy jälkimaailmalle säilyneen muuta jälkeä kuin edelläluetut säkeet, mutta sittenkin on täysi syy olettaa, että Laurin

runoilijalahjat olivat isältä perityt. Tämä oletamus on sitä enemmän oikeutettu, kun hilpeä- ja helläluontoinen äiti, kuten Gummerus-suku yleensä, oli ennen kaikkea käytännöllinen ihminen. Hänestä oli periytynyt se vilkas, avoin, rakastettavan lapsellinen piirre pojan luonteessa, jonka kaikki ystävät ovat panneet merkille.

Siitä hellästä hoidosta, jonka äiti omisti lapsilleen, tuli runsain osa Laurille, epäilemättä siitä syystä, että hän näytti olevan muita vähemmän varattu elämän taistelua kestävä. Ruumiinrakennukseltaan hän alusta alkaen oli hento ja heikko, kasvot olivat hienopiirteiset ja kauniit sekä mieli tämän mukaisesti hyvin herkkätunteinen. Kun äiti huomattavasti hellitteli tätä lasta, noudattivat perheen muutkin jäsenet hänen esimerkkiänsä, ja kun Lauria niin oli ensin lapsena hemmoiteltu, eivät poikavuodetkaan tuottaneet hänelle voimistuttavampaa kehitystä. Hän laiminlöi kokonaan ne erilaiset urheiluharjoitukset, joihin kasvavat pojat maalla tavallisesti käyttävät enimmänsä osan aikaansa, ja pysyttelivät sen sijaan enimmänsä sisarten seurassa. Tästä johtui, että hän olemoltaan oli kaino ja hiljainen, enemmän tytön kuin pojan kaltainen. Kumminkaan kainous ja hiljainen käytöstapa eivät estäneet häntä ilmaisemasta tunteitaan, kun mikä kävi hänen mielelleen. Päinvastoin oli hänen luonteensa semmoinen, että hän hyvin kiihkeästi, jopa liioitellun kiihkeästi ilmoitti sekä surunsa että ilonsa. Milloin hän oli iloinen kuin lintu, milloin pahalla tuulella, ja kun jälkimmäinen puuska sattui, silloin sisaret sanoivat: "nyt on Lauri taas lauantaituulellaan" – lauseparsi, joka jostakin unohtuneesta syystä oli tullut käytäntöön perheessä. Tavattomassa herkkämielisyydessä ilmeni runoilijaluonto ylipäänsä, mutta kun sanotaan, ettei hän lapsenakaan koskaan salannut tunteitaan, vaan ilmaisi ne suoraan ja avoimesti, niin esiintyi siinä yksilöllinen piirre, joka suoruuden ja avoimielisyyden muodossa koko elämän ajan pysyi yhtenä Lauri Stenbäckin luonteen pääpuolia. Äidin ja pojan suhteesta on vielä mainittava, että Lauri puolestaan palkitsi emon rakkauden sydämensä hartaimmalla kiintymyksellä. Hän oli, kuten sanotaan, valmis kantamaan äitiä käsillään, ja vielä vanhoilla päivilläkin hänen kasvonsa kirkastuivat, milloin vain puhelu siirtyi "mamma" koskeviin muistoihin.

Surullista kyllä sattui lapsuusaikana onnettomuus, joka huolimatta Laurin synnyltään heikosta terveydestä antoi äidin sydämelle kylliksi aihetta ohjata hänen kasvatustaan yllämainittuun tapaan. Noin kuuden vuoden iässä tapahtui näet, että poika tapaturmaisesti istuutui taikka putosi astiaan, joka oli täynnä kuumaa vettä, ja poltti koko alaosan ruumistaan niin pahasti, että pelättiin hengenkin menevän. Monta viikkoa hän oli vuoteen omana ja kärsi, niinkuin ymmärrettävissä on, tuskia, jotka olisivat olleet täysikasvuisenkin vaikeat kestää. Pikku poika osoitti kaiken aikaa ihmeellistä kärsivällisyyttä, mutta jostakin tavallista herkemmästä hienotunteisuudesta – tai miksi sitä olisi sanominen – hän ei sallinut nuorempien sisarusten tulla luoksensa katsomaan, kun hän makasi kääreissään. Ainoastaan läheisestä huoneesta, ovenraosta, he säälien kurkistelivat potevaa veljeään.

Lauri kehittyi nopeasti, ja varhain pantiin kirja hänen käteensä. Tavattoman varhain alkoi myöskin hänen koulunkäyntinsä kodin ulkopuolella. Syy siihen oli seuraava. Kun vanhin veli Kaarle Fredrik 1818 oli tullut ylioppilaaksi, sai hän paikan everstiluutnantti Tuomas Henrik Adlercreutzin luona Pälkäneen Myttälässä kahden pienen pojan kotiopettajana, ja samalla sovittiin, että hän toisi sinne mukanaan molemmat nuoremmat veljensä Jannen ja Laurin, jotta nämä yhdessä Adlercreutz-veljesten kanssa valmistettaisiin kouluun otettaviksi. Silloin Lauri ei vielä ollut täyttänyt seitsemättä vuottaan, ja ero kodista oli pienokaiselle varsin katkera. Myöhemmin vanhemmat kuuluvatkin katuneen sitä, että niin varhain toimittivat pojan maailmalle. Kumminkaan ei saattanut olla merkityksetöntä Laurin kehitykseen nähden, että hän jo lapsi-iässä tuli oleskelleeksi vieraassa, hienosti sivistyneessä kodissa. Everstiluutnantti, lauluissa ylistetyn sankarin Kaarle Juhana Adlercreutzin nuorempi veli, oli Hämeenlinnan jääkärijoukon majurina ollut mukana sodassa ja vähää myöhemmin nainut Sääksmäen Lotilasta Helena Gustava Blåfieldin, joka kuuluu olleen tavattoman rakastettava henkilö, sillä hänestä sanotaan, että tuli ikäänkuin päivänpaiste huoneeseen, kun hän astui sisään. Paitsi molempia poikia ja yhtä tyttärtä kuului perheeseen everstiluutnantin kaksi naimatonta sisarta. Tässä kodissa eivät Stenbäck-veljekset kauan saattaneet tuntea itseään vieraisiksi,

ja mitä Lauriin tulee, sanotaan hänen vielä paljoa myöhemmin erityisellä lämmöllä puhuneen toisesta noita vanhoja neitejä – Hedda-tädistä – , joka sekä leikissä että todessa oli koettanut herättävästi johtaa poikain mieliä maallisista täydellisempiin. Sitä paitsi Lauri luku- ja leikkiverreistaan Kaarle ja Kustaa Adlercreutzista sai ensimmäiset lapsuudenystävänsä, joista hän erittäin liittyi jälkimmäiseen, häntä vuotta nuorempaan veljeen. Jo lapsuudessa näet esiintyi hänessä taipumus vilpittömällä ystävyydellä kiintyä jaloihin luonteihin, jommoinen mainittu ystävä varmaankin oli. Valitettavasti kävi kuitenkin niin onnettomasti, että Lauri hyvin varhain kadotti nämä niinkuin muitakin ystäviänsä.

Mitä lukuihin tulee, niin ne koskivat paraasta päästä Lindblomin katkismusta, "uskonnonhistoriaa" ja latinaa, jonka ohella harjoitettiin kirjoitusta ja laskentoa. Kaikissa näissä aineissa Lauri sai myöskin suorittaa tutkinnon, ennenkuin hänet 5 p. helmikuuta 1820 sisäänkirjoitettiin Turun katedraalikouluun. Vaasan triviaalikoulu olisi ollut lähempänä, mutta Turun oppilaitos valittiin sen tähden, että Kaarle Fredrik harjoittaessaan opintoja yliopistossa saattaisi olla nuorempain veljiensä tuki ja ohjaaja koulun aikana. Vaikka Janne-veli oli kaksi vuotta vanhempi, lähetettiin hänet yhdessä Laurin kanssa kouluun. Molemmat vastaanotettiin ensimmäiselle luokalle, ja niin he seurasivat toisiaan koko koulun läpi vieruskumppaneina, vanhempi aina nuoremman yläpuolella. Ettei veljesten edistys itse asiassa kumminkaan ollut niin yhdenmukainen kuin tästä saattaisi luulla, sen huomaa koulumatrikkelin lyhyistä tiedonannoista. Koko kouluaikana annetaan nimittäin Jannelle arvolauseet "*begriplig*" ja "*flitig*", jotavastoin Laurille, joka ensin oli saanut samat arvosanat, lukuvuodesta 1822-23 alkaen merkitään "*qvick*" ja "*flitig*". Jälkimmäisen suuremmat lahjat tulivat siis näkyviin, vaikka vähenevä ahkeruus hidastutti edistystä. Kahtena viimeisenä vuonna, 1825-27, rehtori on Laurin nimen kohdalle piirtänyt kysymysmerkin ahkera-sanana jälkeen – ensi kerran lyijykynällä, toisen kerran musteella!

Varhainen koulunkäynti ei mitenkään vieroittanut Lauria lapsuudenkodista. Päinvastoin hän oli siihen kiintynyt, jopa hellemmin kuin pojat tavallisesti ovatkaan. Joka kerta kun hänen piti lähteä koulumatkalle, oli suru ja huoli yleinen koko perheessä, ja hänen itsensä sanotaan aina eron jälkeen olleen viikon tai pari ikäänkuin sairaana, ennenkuin hän jälleen tottui vieraaseen ympäristöön. Kerran kuuluu hetyminen menneen niin pitkälle, että vanhemmat antoivat Laurin jäädä kotiin koko lukukaudeksi. Mahdollisesti tämä tapahtui sen ankaran taudin jälkeen, joka, kuten tuonnempana tulee kerrottavaksi, häntä kouluaikana kohtasi. Mutta jos kaipaus Laurin poissa ollessa oli molemmin puolin suuri, niin oli ilo sitä suurempi, kun hän veljensä kanssa jälleen palasi lupa-ajoksi kotia.

Varsinaiset lapsuusvuotensa, jolloin ilo huolimatta kaikista sitä katkaisevista kärsimyksistä ja kyynelistä on niin "sydämenkylläistä", nuori runoilija eli Kuortaneella. Tähän paikkakuntaan liittyi siis rakkaita, valoisia muistoja, jopa sellaisiakin, jotka myöhemmin pukeutuivat runon muotoon. Niitä oli m.m. seuraava. Eräänä syksynä, kun pakkanen oli vetänyt järven ensimmäiseen hienoon jääritteeseen, Lauri lähti omin päin peilikirkaalle jälle. Vaaraa aavistamatta hän oli jo mennyt hyvän matkaa rannasta, kun muut äkkäsivät hänet. Kun jää ei vielä kantanut aikaihmissä, ei ollut muuta neuvoa kuin rannalta hätäisin huudoin kehoittaa ja houkutella lasta kääntymään takaisin vaaralliselta retkeltään. Tämän muiston sanotaan olevan pohjana tuolle ihmeellisen tunnelmalliselle "Meri" balladille, laatuun ainoalle runoelmalle, minkä runoilija on jättänyt jälkeensä. – Välittömämmin soinnahtelevat Kuortaneen muistot eräässä keskenjääneessä runoelmassa nimeltä "Runoilija" 30-luvun alulta, jonka ensimmäinen stroofi puhuu "hänen hiljaisesta äidinmajastaan", humisevien "tummien kuusten" keskellä, ja seuraavat kuuluvat näin:

Mången stjärnbestrålad afton
Satt han där vid hennes knän,
Lyssnande när hennes lofsång
Långsamt klang i månans sken,
Tills det lilla hufvud sänktes
Sakta med en bön till Gud.

Vid de rena psalmers ljud
Är så godt att somna.

Men när solen öfver världen
Glänste i sin gyllne dräkt,
Och när vårens blommor åter
Väcktes mildt af vindens fläkt,
Lekte han med dem förtroligt,
Språkade han med de små.
Hvad de allt förtäljde då,
Det må Herren veta.

Sköna saker var det säkert;
Ty bland dem han ofta satt
Länge, leende och lycklig,
Och hans öga glänste gladt.
Som en broder ibland syskon
Satt han, själf en blomma, där.
Ack det unga lifvet är
Rikt på frid och under.

Så bland lekar och bland blommor
Flöt hans fromma barndomstid,
Allt hvad stort han tänkte sedan
Låg uti hans bröst i frid – .

[Monet tähtikirkkaat illat hän istui siellä emon polvien ääressä, kuunnellen kun hänen kiitosvirtensä kuutamossa vierä verkkaisin sävelin, kunnes pikku pää vaipui hiljaa uniin, huulilla rukous luojaan luo. Virsien puhtaihin säveliin on niin hyvä nukkuu.

Mutta kun aurinko loisti yli maailman kultaisessa kaavussaan, ja kun tuulen lempeä henkäys taas herätti kevään kukkaset, leikki hän niiden kanssa tuttavallisesti, haasteli pienoisten kera. Tietäköön taivas mitä kaikkea ne silloin kertoivatkaan.

Ihanaa se oli varmaankin; sillä niiden seurassa hän istui usein kauan, hymyillen ja onnellisena, ja hänen silmänsä loisti iloisesti. Niinkuin veli siskojen joukossa hän istui, itse kukka, kukkien kera. Ah, nuori elämä on rikas rauhasta ja ihmeistä.

Niin leikkien ja kukkien kesken kului hänen lapsuudenaikansa, kaikki, mitä hän sitten ajatteli suurta, uinui rauhassa hänen rinnassaan. –]

Kuortaneella runoilija ensin oppi ihaillemaan Suomen luonnon kauneutta sekä tuntemaan ja rakastamaan sen kansaa ja kieltä. Ihmis-iän ensimmäiset kaksitoista vuotta – niin kauan oli Kuortane Lauri Stenbäckin kotiseutuna – jättävät mieleen katoamattomia jälkiä, ja kun runoilija myöhemmin ihanassa runoelmassaan "Suomalainen isänmaani", turhaan etsittyänsä sitä kaupungista ja maalta, vihdoinkin laulaa:

Men framåt gick han – och han fann i ro
Ett folk i torfbetäckta hyddor bo,
Och friskhet glänste ur dess öppna öga.
Det var så välbekant, så svalt det var;

Hans hjärta kände, att det egde kvar
Sitt Finska Fosterland!

[Mutta hän kulki eteenpäin – ja löysi kansan,
joka asui rauhassa, turvekattomajoissaan,
ja terveys loisti sen avosilmästä.
Oli niin tuttua, oli niin vilpoista;
hänen sydämensä tunsu, että sillä oli
suomalainen isänmaansa!]

niin tuskin käy epäileminen, että hän ainakin ajatuksissaan oli palannut takaisin ensimmäiseen kotiseutuunsa. Kansa siellä on vakavaa, avonaista, suoraa, ja kun hiekkainen maaperä on niukkakasvuista, on se oppinut tyytymään vähään ja tottunut yksinkertaisempiin elämäntapoihin kuin ennenmainittujen naapuripitäjien asukkaat. Vielä tänä päivänä tervanpoltto on kuortanelaiden pääelinkeino. Nyt on tosin varallisuus sielläkin suurempi, ja on ehkä "liikasivistyksen pilaantunut ilma" levinnyt sinnekin, mutta Stenbäckin aikana ei suinkaan laita ollut semmoinen. Siellä jos missään asui "turvekattomajoissa" se kansa, jonka luona oli "niin tuttua ja vilpoista" ja joka saattoi uudestaan virittää laulun hänen rinnassaan ja uskon isänmaahan.

Muuan seikka, joka sekä Laurille että koko perheelle teki Kuortaneen ajan muistot laadultaan erikoisiksi, oli se, että perhepiiri vain siellä oli eheä. Kirkkoherran molemmat tyttäret ensimmäisestä aviosta joutuivat näet jo siellä naimisiin: Lisette samassa pitäjässä Puodinkedon tilalla asuvan henkikirjuri D. Kr. Larickin sekä Susanna Sofia apulaispappi B. G. Hällstenin kanssa. Ne sisaret, joihin Lauri, niinkuin edellä on kerrottu, lähinnä liittyi niin suruissaan kuin iloissaankin, olivat kumminkin nuoremmat: Lotta, Maria ja Laura. Näistä taasen näyttää, niinkuin muun muassa myöhempiä aikoina kirjoitetut kirjeetkin osoittavat, ensinmainittu olleen Laurin sydämelle rakkain. Luonteeltaan he olivatkin enimmin yhdenkaltaiset, sillä kaksi vuotta nuorempi sisar oli myöskin herkkämielinen ja kiihkeätunteinen. Sitävastoin kuuluu nuorin sisar, Laura, enimmin muistuttaneen isää; hän oli tynyempi luonteeltaan, ja hänellä oli soitannollisia ja runollisia lahjoja. Hän lauloi ja soitti pianoa sekä sepitteli runoja, joista, kuten vielä tulemme näkemään, yksi näyte tavataan "Evangeliskt Weckoblad'issa".

V. 1823 tapahtui perheen elämässä se tärkeä muutos, että Vöyrin pitäjä tuli sen kotiseuduksi. Molemmat paikkakunnat, niin Kuortane kuin Vöyrikin, ovat Etelä-Pohjanmaalla ja ainoastaan noin 100 kilometriä toisistaan, mutta erotus niiden luonnon ja kansan välillä on kuitenkin suuri. Edellinen on vielä sisämaata mäntymetsää kasvavine kankaineen ja järvineen; jälkimmäinen on rannikkoseutua. Vöyriellä leviää eteemme laaja, viljelty lakea, josta siellä täällä kohoaa kallio- ja kivimäkiä – entisiä saaria ja luotoja niiltä ajoilta, jolloin vihannat vainiot olivat kirkkaita, sinisiä ulapoita. Sekä etelä- että pohjoispuolella, s.o. Vähänkylän ja Oravaisten kulmilla, maantie kulkee metsän läpi, mutta kun matkustaja on saapunut Vöyrin keskittienoille, näkyy metsää vain vähäisen. Heikkona ja harvenneena se on vetäytynyt taivaanrannalle; vain mäkitörmillä on siitä vielä jälkiä. Länsipuolella tietä kohoaa peltojen keskellä pitäjän vanha, aikoja sitten liian ahtaaksi käynyt, valkeaksi maalattu puukirkko. Alkujaan on rakennus ollut vain tornilla ja hoikalla huipulla varustettu pitkä huone, mutta 1700-luvulla se on laajennettu ristinmuotoiseksi. Pari sataa askelta pohjoiseen päin kirkosta on pappila, johon perhe nyt asettui.

Kun rovasti Stenbäck tuli Vöyrielle, oli pappilan päärakennus jo miltei aikansa palvellut. Viisi vuotta myöhemmin, 1828, rakennettiin näet se uusi, tilavampi huoneisto, joka nykyjäänkin on käytännössä. Itä- ja eteläpuolelta ympäröi taloa puutarha, jonka kirkon puolelta kartanoon tuova tie jakaa kahtia. Osaa eteläisestä puoliskosta sanotaan "vanhaksi puutarhaksi"; "uusi puutarha" on lähinnä uutta rakennusta. Tämän jälkimmäisen pääkaunistuksena on joukko suuria koivuja, joista vanhimmat ovat Stenbäckin ajoilta. Näitä puita runoilija kai tarkoitti, kun hän eräänä iltana lauloi:

Sköna, heliga bygd, med dina skogars sus,
Där mellan björkarnas blad gjuter sig solens ljus
Öfver mitt moders-hus,
God natt!

[Ihana, pyhä seutu humisevine metsinesi, missä auringon valo koivujen lehtien välitse valuu yli äitini majan, hyvää yötä!]

Luonnollista on, että pappilan uudet asukkaat kaipasivat järveä, jonka rannalla he ennen olivat asuneet; mutta Vöyrinkin pappilalla on jotakin omituisen kaunista tarjona. Vähän pohjoispuolella taloa kohoaa nimittäin jotenkin laaja mäki eli vuori – Myrberget – , yksi noita ennenmainittuja saaria lakealla, kuitenkin toisista eroava siinä kohden, että se on kokonaan metsäinen. Sen jotenkin jyrkillä rinteillä kasvaa suuria kuusia ja lehtipuita, vilpoista siimestä tarjoten, ylhäällä taasen tavallista havumetsää kivisellä maaperällä. Se on palanen alkuperäistä metsäseutua viljeltyjen vainioiden keskellä, ja "vuori" on siksi korkea, että siltä on sangen laaja näköala tasangon kylien ja vainioiden ylitse. Siitä tuli runoilijan mielipaikka. Kun kesäaurinko nousi koilliselta taivaanrannalta ja vähitellen kultasäteillään kirkasti vihannat vainiot, talojen punaiset tuvat, kirkon ja äidinmajan, silloin luonnon ihanuus tenhosi runoilijan, ja me ymmärrämme, miksi "aamun loisto" niin usein kohtaa meitä hänen runoelmissaan. – Suoranaisimmin liittyy tähän paikkaan runo "Kevätaamu", ja vielä osoitetaan "ihmisen majaa" vuoren juurella, josta miehen kiroukset nousivat taivasta kohti häiriten luonnon sanatonta aamurukousta.

Mitä kansaan tulee, ovat vöyriäiset ruotsalaista rotua, tarmokasta ja ahkeraa, mutta myöskin eritoten siihen aikaan raju- jopa hurjaluontoista. Vielä vuosisadan keskivaiheilla olivat veriset tappelut eri kylien nuorisoin välillä tavallisia sunnuntai-iltapäivän huvituksia. Itsestään on ymmärrettävää, että uusi ympäristö vaikutti pappilan nousevaan nuorisoon. Erittäin tuli se huomattavaksi kieleen nähden. Kuortaneella puhuttiin perheessä, niinkuin tavallista oli suomalaisten seutujen pappiloissa, molempia kieliä rinnatusten, jopa oli suomenkieli selvästi etusijalla. Vöyriällä sanotaan äidin yhä edelleen mielellään puhuneen suomea, jotavastoin lapset vähitellen vetäytyivät paikallisen kielen, ruotsin puolelle, niin että joskus tapahtui, että he vastasivat ruotsiksi, kun äiti heitä suomeksi puhutteli. Tämä asianlaita sekä sen ohella ruotsalainen koulukieli vaikutti ainakin Lauriin niin, ettei hän koskaan enää täydellisesti perehtynyt suomenkieleen, vaikk'ei se tosin koskaan tuntunut hänestä vieraalta.

Vöyrin aika alkoi Laurille surullisesti. Kesällä 1823, heti Turusta palattuaan, hän sairastui vaarallisesti isoonrokoon. Isä oli 1804 saanut Talousseuran hopeamitalin rokotuksen edistämisestä, mutta hänen omaa poikaansa kohtasi tuo tuhoisa kulkutauti. Sairaudesta tosin meni ohitse, mutta ei ikävittä seurauksitta. Se jätti arpia kasvoihin, vei iholta raikkauden ja, mikä pahinta, vioitti hänen terveytensä, ettei se enää koskaan tullut entiselleen. Kuvaavaa äidille on kertomus, että hän ensi aikoina Laurin parannuttua koki piilottaa kaikki peilit häneltä, ettei hän näkisi rumentavia rokonarpia kasvoissaan.

Laurin runoilijalahjat ilmaantuivat jotenkin varhain, saaden ensimmäistä herätystä Franzénin ja Choraueksen runoelmista – ainoat runokokoelmat kodin kirjastossa. Kouluaikana Turussa hän tutustui ruotsalaisiin runoilijoihin, Tegnériin, Atterbomiin, Stagneliukseen y.m. Sen mukaan kuin J. Ph. Palmén myöhemmin aikoina kuuluu kertoneen, oli Lauri Stenbäck erittäin suurella ihastuksella lukenut Atterbomin "Lycksalighetens ö" runoelmaa ja myöskin lainannut kirjan kertojalle, joka jonkun aikaa oli ollut hänen vierustoverinaan. Kenties nämä luvut koulutöiden ulkopuolella olivat syynä tuohon kysymysmerkkiin, jonka rehtori pisti Laurin ahkeruusarvolauseen jälkeen. Toinen syy oli ehkä se, että hän itsekin sepitteli runoja. Milloin hän rupesi sitä tekemään, ei ole tarkoin tietty, sillä alussa hän ei mielellään näytellyt sepustuksiaan. Rauhassa miettiäkseen ja kirjoitellakseen hän oli ennenmainittuun vanhaan puutarhaan muutaman tuuhean ruusupensaston suojaan laittanut

itselleen pöydäntapaisen, joka oli koristettu kukkamaljakolla. Siellä hän istui innostuksen hetkinä, uteliailta urkkijoilta piilossa. Ensimmäinen runoelma, jonka hän toi esiin, sanotaan olleen rakkautta huokuva, ylevämielinen onnentoivotus äidille eräänä Evan-päivänä. Toisen kertomuksen mukaan oli ensimmäinen sepitelmä onnentoivotus isälle, muutamana Fredrikin-päivänä, ja se oli muka antanut eräälle perheen ystävälle, pastori Thodénille, aihetta ennustaa, että pojasta oli aikaa voittaen tuleva suuri runoniekka. Silloin Lauri oli ollut noin 12-vuotias. Myöhemmin hän kirjoitteli omaisilleen runoja tavan takaa, milloin vain sopivia aiheita ilmaantui. Siten niitä syntyi aina uusia, ei ainoastaan nimi- ja syntymäpäivinä, vaan muulloinkin. Jos hän näki jonkun sisarensa suruisena ja alla päin, niin ei aikaakaan, ennenkuin hän pisti runon hänen käteensä, joskus innostuttavan, mutta usein myöskin leikillisen pisteliään, kaikessa tapauksessa semmoisen, että se saattoi asianomaisen paremmalle tuulelle. Koulussakin hänen runoilijakykynsä tuli tunnetuksi. Kerran hän kirjoitti koko aineensa sujuvalla kuusimitalla ja sai sen johdosta kuulla rehtorin suusta sanat: "Sinusta saattaa vielä joskus tulla toinen – Sjöström!" – kiitoslause, joka merkitsi paljon sinä aikana, jolloin Sjöströmiä ihailtiin maan etevimpänä runoilijana. Joskus nimitettiin Lauria "Lasse Lucidoriksi" ja "runonsepustelijaksi" (versmakare).

Mutta taiteilijataipumukset osoittautuivat muullakin tavoin. Perheenjäsenten merkkipäivien y.m. sentapaisten tilaisuuksien kunniaksi hän toimeenpani mielellään kuvaelmia ja juhlallisia esiintymisiä. Eräänäkin kesäpäivänä – luultavasti Lauri silloin jo oli ylioppilas – kun moisesta syystä pappilassa oli vieraita, hän toimitti Lauran valkosiin puettuna esiintymään enkelinä vuoren rinteellä, yläpuolella sitä paikkaa, jossa seura oli, ja laulamaan tai lausumaan tilaisuutta varten sepitettyä runoa. Tämä taipumus, joka muistuttaa siitä, mitä edellä on kerrottu isästä, näyttäytyi myöskin siinä, että Lauri kernaasti sekaantui sisariensa pukuasioihin. Hän puetti heidät milloin niin milloin näin ja oli mielissään, kun näki heidät uudessa asussa. Sanalla sanoen hän oli perheen makutuomari, kuosinvalitsija ja – määrääjä, osoittaen tässä toimessaan sekä vilkasta mielikuvitusta että omaperäisyyttä.

Varhaisin Lauri Stenbäckin tekemä runo, mikä on meidän aikaan säilynyt, on samalla ensimmäinen, jonka hän on nähnyt painettuna. Sydämen suru oli sen synnyttänyt, sillä runo kirjoitettiin erään ystävän kuoleman johdosta. Koulussa Lauri oli tullut hyväksi ystäväksi Kaarle Leonard Kjemmerin kanssa. Kjemmer, kauppiaan poika Kokkolasta, oli 1823 tullut kolmannelle luokalle, jolla Stenbäck-veljekset silloin olivat, ja rehtori on kirjoittanut hänen osalleen samat arvosanat kuin Laurille, nimittäin "qvick" ja "flitig". Kolme vuotta ystävät elivät yksissä töissä ja iloissa, mutta silloin ystävyysiteen katkaisi kuolema, joka 9 p. lokakuuta 1826 lopetti Kjemmerin päivät. Stenbäck seisoi nyt ensi kerran rakkaan ystävän parien ääressä, ja syvästi liikuttettuna hän lausui julki surunsa ja kaipauksensa runosäkeissä, jotka hän luultavasti itse luki haudalla ja jotka sittemmin julkaistiin Åbo Tidningarissa (N: o 84, 28 p. lokak. 1826). Säkeet kuuluvat näin:

Du gode! jorden dig en vagga bäddar,
 Och sluter hjärtligt i sin moders-famn:
 Visst är där ljuft! Den hulda tidigt räddar
 Från jordens tummel dig i hvilans hamn.
 Du är ej mer! här stå vi stumma, bleka,
 Och tårar strömma vid din tysta graf: —
 Mer vi ej svärma kring, ej mer vi leka,
 Vårt vänskapsband brast, ack, så tidigt af.

O, säg, hvem trodde, när vi muntert sprungo
 I barnslig dans på lifvets blomsterstig,
 Hvem trodde nyss, då glädjens sånger klungo,
 Att allt så plötsligt skulle ändra sig!

I salig krets vi sutto vid din sida,
Och hörde oskultsstämmans rena ljud,
När tanken då flög ut i världen vida,
Hvem trodde nu dig se i dödens skrud?

Och när vi läste om de drottare höga,
Om Frithiof, om hans hjältekraft i nord,
Och hjärtat brann i blixten af ditt öga,
Hvem trodde dig såsnart försänkt i jord?

En härlig tid! än invid himlaranden
Den skimrar i förklarad purpurskrud!
Vi fatta blott dess sken, du själfva anden:
För oss dess röst är endast återljud.

Men boren var du ej för jordens villa:
Du ville se det sköna urbild ren;
O, slumra nu vid jordens hjärta stilla,
Dit polens stjärna ser med bleknadt sken!

Han tyckes hviska till de vänner alla,
Till mor och syskon evighetens tröst:
"Hvad är det mer? de vissna löfven falla;
Men prof vad dygd ei räds för lifvets höst!"

[Sa hyvä! maa valmistaa sinulle kehdon
ja sulkee sinut hellästi emonsyliinsä:
Onhan se suloista. Tuo armas pelastaa sinut
varhain elon temmellyksestä levon satamaan.

Sinua ei ole enää! tässä seisomme sanattomina, kalpeina,
ja kyönelet virtaavat äänettömän hautasi äärellä; —
enää emme ilakoitse, emme leiki enää,
ah, niin varhain katkesi ystävytemme side.

Oi sano, kuka uskoi, kosta iloisina riensimme lapsellisim tanssein elon kukkapolkua, kuka uskoi
äskän, kun ilon laulut kaikuivat, että kaikki niin äkisti oli muuttuva!

Onnellisessa piirissä me istuimme vieressäsi ja kuulimme viattoman äänen puhtaan soinnun;
kun ajatus silloin liiti kauas avaraan maailmaan, ken uskoi sinut nyt näkevänsä vainajan vaattehissa?

Ja kosta luimme noista ylevistä ruhtinaista,
Frithiofista ja hänen sankarivoimastaan pohjolassa,
ja sydän paloi silmäsi salamassa,
ken luuli sinut kätkevänsä niin pian maan poveen?

Ihana aika! vieläkin se kajastaa taivaanrannalla
kirkastuneessa purppurapuvussaan!
Me käsitämme vain sen hahmon, sinä itse hengen:

meille sen ääni on kaikua vain.

Mutta et ollut syntynyt maan harhoja varten: sinä tahdoit nähdä kauneuden ikikuvan puhtaana; oi, uinu nyt tyyntä unta maan sydämellä, minne pohjan tähti luo valjua valoaan!

On kuin se kuiskaisi kaikille ystäville, äidille ja siskoille iäisyyden lohtua: "Miksi enää murehtia? kaikki lehdet lakastuvat, mutta koeteltu hyve ei pelkää elon syksyä."]

Säkeissä tuntee jälkikaiun Tegnéristä – eikä ainoastaan sen tähden, että Frithiof mainitaan. Hauska olisi tietää, onko toimittaja Sjöström tehnyt muutoksia Stenbäckinkin runoon, niinkuin tapahtui ei täyteen kahta kuukautta myöhemmin, kun Runeberg samaan lehteen painetulla runolla ("Till solen") ensi kerran runoilijana astui yleisön eteen. Muutamat säkeet, niinkuin viimeinen molemmissa viime stroofeissa, saattavat sitä ajattelemaan. [Janne-veli, joka muuten valittaa, että (sukkelampi) Lauri kiusasi häntä leikinteoillaan, on merkinnyt päiväkirjaansa: "Nyt on Åbo Tidningissä sekä Lassen että Runebergin kirjoittama runo – saa nähdä millaisia runoseppiä heistä aikaa voittaen tulee!" – Kuinka uusi ruotsalainen runous oli vaikuttanut koululaisiinkin, huomataan siitä, että Janne käyttää itsestään ja tovereistaan nimitystä "Nordmanna söner" (Pohjolan pojat).]

V. 1827 toukokuun 15 p. jätettiin Consistorium Ecclesiasticumiin esitys, että se luokka, johon Stenbäck-veljekset kuuluivat, saisi päästötodistuksen koulusta. Kirjoitus luettelee 18 oppilasta. Näistä mainitaan erittäin "ahkeruuden ja onnellisten luonnonlahjain sekä sen johdosta suuremman edistyksen" tähden neljä (m.m. F. L. Schauman ja J. Ph. Palmén) ja lisäksi "lupaavien taipumusten vuoksi nuorempi Stenbäck, vaikk'ei hän aina ole täysin ansainnut nimitystä ahkera". Ylioppilaskirja Laurentius Jacobus Stenbäckille – *optimae spei juvenis* – annettiin 19 p. kesäkuuta s.v., ja sen oli allekirjoittanut yliopiston silloinen rehtori Gust. Gadolin.

TOINEN LUKU. 1827-1828

Ensimmäinen ylioppilasvuosi: Seurustelu Vöyrillä. – "Rukouksia ensimmäisellä herranehtoolisellani." – Opintoja. – "Ajatelmia." – Ensi kerran saarnastuolissa. – Matkatuumia.

Lauri Stenbäck oli viimeisiä Turun ylioppilaita; ei täyttä kahta kuukautta siitä, kun hän oli saanut ylioppilaskirjansa, oli maan vanha pääkaupunki lukemattomine menneisyyden muistoiheen tuhkana. Hävityksen välittömiä seurauksia oli sekin, että yliopisto muutettiin Helsinkiin, nuoreen, vaurastuvaan pääkaupunkiin. Siellä avattiin korkeakoulu 1 p. lokakuuta, mutta sekä alkavaksi syyslukukaudeksi että seuraavaksi kevätlukukaudeksi Stenbäck jäi kotiin Vöyrille. Oliko tulipalon tuottama häiriö yliopiston toiminnassa vai kenties levon tarve vai vielä joku muu seikka syynä päätökseen, että hän oli viettävä ensimmäisen lukuvuoden kotona, on epätietoista, mutta seuraavasta on kyllä ilmenevä, että tämä aika oli tuleva hyvin tärkeäksi hänen kehitykselleen.

Aluksi meidän on ajateltava Lauri iloisena ja huolettomana liikkuvan omaistensa piirissä lukien runoutta ja runoja kirjoitellen puutarhan ruusupensasmajassa. Edellisessä jo mainitut kotoisen elämän piirteet kuuluvat nimittäin ensimmäiseen ylioppilasaikaankin. Selvää on kuitenkin, että hän ylioppilaana oli ottava toisen aseman kuin ennen sekä kodissa että siinä seurapiirissä, mikä seudulla oli tarjona. Kun viaton olento ja naiivit tunteenpurkaukset ilmaisivat nuorta poikaa, muistutti ylioppilasarvo muille, että oltiin tekemisissä nuoren miehen kanssa.

Stenbäckin perheen seurustelupiiristä on ensiksi mainittava, että itse pappilan asukkaihin kuului myöskin pastorinapulainen Jonas Lagus perheineen, joka asui "pienellä puolella". Tämä pietismin historiassa kuuluisa mies, Jonas Nilsson Lagus (niin on nimi kirkonkirjassa), oli jo 1817 yhdeksäntoista vuoden iässä [Akianderin mukaan (Hist. upplysningar om de relig. rörelserna i Finland VI, s. 211) Lagus oli syntynyt Kurikassa 1798. Olematta vielä laillisessa iässä hän saattoi ainoastaan arkkipiispa Tengströmin välityksellä tulla vihityksi papinvirkaan. Kuten Vöyrin kirkonkirjoista näkyy, ilmoitettiin virallisesti hänet syntyneeksi 1796 ja siis kaksi vuotta vanhemmaksi kuin hän todella oli.] tullut Stenbäckin edeltäjän, rovasti Esaia Wegeliuksen, apulaiseksi Vöyrille. Muutamia vuosia myöhemmin hän meni naimisiin Wegeliuksen kasvattityttären Lovisa Eleonora von Essenin kanssa ja jäi appensa kuoltua (1821) Vöyrille sekä Stenbäckin rovastiksi tultua edelleen hänen apulaisekseen. Nyt kuitenkin Laguksen olo tässä ruotsalaisessa seurakunnassa lähenei loppuaan, sillä 1828 hän astui Ylivieskan kappalaisen virkaan, missä hän oli ottava tehokkaasti osaa uskonnolliseen liikkeeseen; hänen oma herätyksensä, josta on niin paljon kirjoitettu, lienee jo tapahtunut Vöyrillä alkupuolella hänen sielläoloaan. Lagus oli runsaslahjainen henkilö, vilkas ja hienotunteinen sekä ilmeisiä runoilijalahjoja omaava. Jo kotona sekä sittemmin yliopistossa hän oli erinomaisella menestyksellä ryhtynyt tutkimaan vanhoja kieliä ja klassillista sekä uudempaa kirjallisuutta useilla kielillä. Mutta nämä opinnot, joihin hän oli koko sielullaan antautunut, katkesivat äkisti ainiaksi. Hänen isänsä kuoli 1816, ja katkeran surun vallassa, jonka tämä tapaus hänelle tuotti, hän taipui äidin ja sisarusten kehoituksiin sekä päätti ruveta papiksi. Samalla tai ainakin samasta syystä hän hylkäsi myöskin runoilamisen, jonka sanotaan jo saattaneen hänet Ruotsin fosforistien yhteyteen. Jos onkin luonnollista, että sellainen elämänaikeiden muutos on tuottanut rauhattomuutta ja sisällisiä taisteluja, on luultavaa, että Lagus yhdeksän vuotta vaikutettuaan papintoimessa oli löytänyt rauhansa jälleen. Olihan herätys antanut papin kutsumukselle uuden valon, jota paitsi onnellinen perhe-elämä (hänellä oli kaksi poikaa, Selim Sigwart ja Saladin, joiden romanttiset niinet sopii huomata) oli omansa täyttämään tyhjän sijan hänen sielussaan. Joka tapauksessa voi pitää varmana, että hänellä oli sympaattinen vetovoima Lauri Stenbäckiin, jonka luonnonlahjojen kanssa hänen omansa olivat niin sopusoinnussa, sitä suuremmalla syyllä, kun Laguksesta sanotaan, että hän "puhujalahjoillaan ja lukeneisuudellaan, avonaisella, iloisella, seurallisella sekä samalla rehdillä ja vaikuttavalla

olennollaan" voitti yleistä rakkautta ja luottamusta. He lukivat yhdessä englanninkieltä ja Homerosta, mutta mitään todistetta vanhemman ja kokeneemman miehen suoranaisesta vaikutuksesta nuoreen ylioppilaaseen ei ole olemassa. Kumminkin on hyvin todennäköistä, että hän muun muassa on saattanut antaa Laurille muutamia piirteitä siihen (seuraavassa puheeksi tulevaan) papin ihanteeseen, jonka hän tähän aikaan loi itselleen. Varmaa on, että hän samoinkuin koko Stenbäckin perhe silloin ja yhä vastakin tunsivat lämmintä ystävyyttä Lagusta kohtaan.

Muita perheitä Vöyrillä ei ollutkaan, joiden kanssa Stenbäckit olisivat olleet tuttavallisemmassa seurustelussa. Sitävastoin yhdisti heitä sukulaisuus ja ystävyys läheisesti Oravaisten kappalaisen, toht. Jakob Wegeliuksen, ja samassa pitäjässä olevan Kimon ruukin hoitajan, luutnantti Otto Maurits von Essenin, sekä sedän, Laihian rovastin Johan Stenbäckin, perheeseen. Kaikissa näissä kodeissa oli kasvamassa lukuisa nuorempi polvi, enemmän tai vähemmän yhdenikäisiä Vöyrin pappilan nuorison kanssa. Ne muutamit peninkulmat, jotka erottivat kodit toisistaan, eivät estäneet seurustelua, ennemminpä edistivät: vierailut, joita tehtiin varsinkin joulun aikaan, mutta muulloinkin milloin oli soveliasta aiheita, olivat vain sitä perinpohjaisempia, s.o. vanhoja suomalaisia, ei "ranskalaisia visiittejä". Kun Wegelius perheineen 1827 muutti Sulvaan ja viittä vuotta myöhemmin Maalahteen, ei tietysti paria peninkulmaa pitempi matka peloittanut vierailevia.

Nyt seuraa merkittävin vaihe runoilijan nuoruudenhistoriassa. Tarkoitamme hänen ensimmäistä ehtoollisellakäyntiään. Tämä uskonnollinen toimitus, joka useimmille nuorukaisille tuskin on muuta kuin sovinnaisen määräyksen noudattamista, sai Stenbäckissä ei ainoastaan runollisen, vaan myöskin uskonnollisen suunnan ilmestymään tavalla, joka valaisee koko hänen elämänsä.

Stenbäckin koti oli alusta alkaen kristillinen koti. Tosin ei siinä merkityksessä, joka vuosikymmentä myöhemmin tuli ainoaksi vallitsevaksi, mutta joka tapauksessa parhaimmassa ennen herätysaikaa. Hagbergin, Wallinin, Hedrénin saarnoja ja muita silloin käytettyjä hartauskirjoja luettiin ahkerasti, eivätkä vanhemmat jättäneet lapsiaan kehoituksia ja varoituksia vaille, joskin ne annettiin lempeässä muodossa. Niinpä esim. äiti, kun tyttäret olivat tulleet romaani-ikään ja hän näki heidät syventyneinä milloin mihinkin kirjaan, useinkin huokaili: "Voi, jospa kerran lukisitte Raamattua sellaisella innolla kuin nyt romaaneja ahmitte!" Vallassaoleva kristillisyys ei siis vaatinut jyrkkää luopumista romaaninluvusta, yhtä vähän kuin tanssista tai soitosta tai maaseudulla mahdollisesta muodinmukaisuudesta ja hienoudesta vaatteissa ja elämäntavoissa. Pian oli asia kuitenkin oleva toisin.

Mitä Lauriin tulee, valtasi hänen mielensä rippikouluajana voimakas uskonnollinen vaikutus. Janne oli jo 1826 käynyt rippikoulun, mutta Laurilta se jäi vuotta myöhemmäksi, niin että hän tuli sille omistaneeksi alun ylioppilasaikansa ensimmäistä syyslukukautta. Nautittuaan isänsä opetusta ja johtoa hän meni ensi kerran herranehtoiselle 10 p. lokakuuta ja – toisen kerran jo 21 p. samaa kuuta. Valmistusaikana huomasivat Laurin likeiset hänessä ilmeisen mielenmuutoksen. Hän alkoi näet vetäytyä pois sisarusten seurasta etsien sen sijaan yksinäisyyttä ja häiritsemätöntä rauhaa ajatuksilleen. Ihmetyksellä jopa pelollakin arvailtiin, mikä mahtoi vaivata ennen niin iloista ja seurallista veljeä ja mihin tuo häneen äkisti tullut umpimielisyys saattoi viedä. Mutta ei kestänyt kauan, ennenkuin hän itse ilmaisi mitä mielessään liikkui. Muutamia päiviä ensimmäisen ehtoollisellakäyntinsä jälkeen hän ojensi äidilleen hänelle omistamansa runosikermän, joka samalla kuin se on hänen runottarensa aikaisimpia jälkimaailmalle säilyneitä tuotteita on merkillinen todiste siitä käänteestä, joka hänessä oli tapahtunut.

Runoelmilla eli lauluilla on nimenä "*Rukouksia ensimmäisellä herranehtoisellani*", ja niiden johdantona on seuraava naivi, franzénimaisen herttainen omistus:

Till Mamma

Jag på mitt hjärtas strängar slagit har
Och stammat fram en sång om gyllne dar,
Då själ'n på barnbal hos Guds englar var,
Fick höra deras harpors ton så klar
Och böjde knä för Gud, sin vän och far.

Den sången lägger jag här för dig ner
Och kysser dig uppå din hand och ler;
Du är mig kär – du hör mig då jag ber
Dig ej försmå den skänk din gosse ger.
Om mer han egde – o, nog gaf han mer.

Lars.

[Mammalle.

Olen kosketellut sydämeni kieliä ja sopertanut laulun kultaisista päivistä, jolloin sielu oli lastentanssiaisissa luojaen enkelien luona, sai kuulla heidän harppujensa helkkysäveliä ja notkisti polvensa Jumalan, ystävänsä ja isänsä, edessä.

Sen laulun tässä lasken eteesi ja suutelen sinun kättäsi ja hymyilen; sinä olet rakas minulle – sinä kuulet minua, kun pyydän, ettet halveksu lahjaa, jonka lapsesi antaa. Jos hänellä olisi enemmän – oi, kyllä hän enemmän antaisi.

Lauri.]

"Rukouksista", joita on kuusi, kolme ensimmäistä kuuluu valmistukseen, neljäs koskee itse päivää, "tärkeintä elämässäni", viides on riemulaulu vahvistetusta liitosta, ja vihdoin kuudes luo silmäyksen tulevaisuuteen. Tätä luontevuutta sikermän sommittelussa vastaa täysin hänen ikäisekseen hämmästyttävän syvä sointu ja sisällyksen mukaan vaihteleva rytmi eri lauluissa. Ensimmäisen laulun neljä kymmenrivistä stroofia alkaa psalmintapaisella sävelellä:

Fader öfver alla fäder!
Hör, o hör min röst också;
Krossad djupt till dig jag träder,
Låt mig nåd inför dig få!

[Isien isä, sinä ylhäinen, kuule, oi kuule minunkin ääneni; syvästi musertuneena astun tykösi, suo minun löytää armoa edessäsi!]

ja päättyy synnin syvyyttä vaikeroituaan rukoukseen anteeksiannosta:

Ack, förlåt mig, fader, fader!
Är jag nu ditt barn ej mer?
Jag vill med de myriader
Falla för din fot här ner
Och med heta tårar skölja
Dina fötter natt och dag,
Och mitt syndaanlet dölja,
Tills du ser med välbehag
På din fallne son, som gråter,
Och du tar i famnen åter.

[Ah, anna minulle anteeksi, isä, isä! Enkö enää olekaan lapsesi? Minä tahdon myriadein kera langeta jalkoihisi ja valella niitä kuumin kyynelin yötä ja päivää ja peittää syntiset kasvoni, kunnes katsot suosiollisesti langenneeseen, itkevään poikaasi ja jälleen suljet hänet syliisi.]

Toisessa laulussa on lausuttu luja luottamus anteeksiantoon sille, joka lankee ristin juurelle. Loppustroofi kuuluu:

Jag öppnat har mitt bröst för dig,
Jag tillredt hjärtats sal.
Drag in, o Mästare, hos mig
Och tyd för mig ditt tal!
Jag vet nu, då jag gråter,
Att du så huldt förlåter.

[Olen avannut rintani sinulle,
olen valmistanut sydämeni salin.
Astu, oi mestari, sisääni
ja selvitä minulle puheesi!
Nyt tiedän, koska itken,
että sinä annat anteeksi niin armiaasti.]

Kolmannen laulun aloittaa valitus ihmisistä, jotka ovat sysänneet hänet luotaan. Koskeeko tämä ehkä hänen lähimpiäänkin, jotka, kuten edellä on mainittu, eivät ymmärtäneet mitä hänen mielessään tapahtui?

O, ej de drömma om den veka själ,
Som går och gråter blod vid hvarje smärta.
Jag ensam fjärran gick. – Var det ej väl?
Jag flög till dem med kärleksrågad hjärta.
Tillbaka stötte de. – Var det ej hårdt?
Och lefva nöjd bland dem, hur svårt, hur svårt?

[Oi, eivät he aavista sitä hentoa sielua,
joka itkee verta jokaisesta tuskasta.
Minä kuljin yksinäni etäällä. – Eikö se ollut oikein?
Minä riensin heidän tykönsä sydän rakkautta kukkuroillaan.
He sysäsivät minut luotaan. – Eikö se ollut kova teko?
Elää tyytyväisenä heidän parissaan, kuinka vaikeaa,
kuinka vaikeaa se on?]

Epäilemättä näiden sanojen takana piilee katkera kokemus, jonka hän seuraavissa stroofeissa käsittää Herran lähettämäksi rangaistukseksi, jonka puoleen hän kääntyy uskolla ja toivolla. Laulu päättyy näin:

O, när det täckes dig, lägg korset på!
Det är dock ljuft att Jesu kors få bära!
Hur skall ej stödd af dig jag stadigt gå
Och bära vittnesbörd, Gud, till din ära.

När tröst behöfves, vill jag fly till dig,
Jag vet din engel sänder du till mig.

[Oi, milloin hyväksi katsot, sälytä risti hartioilleni?
Onhan kuitenkin suloista kantaa Jeesuksen ristiä!
Kuinka vakavana voinkaan kulkea sinun tukemanasi
ja todistaa, Jumala, sinun kunniaasi.
Konsa lohtua kaipaam, tahdon paeta turviisi,
tiedän ettäs lähetät enkelisi luokseni.]

Seuraava laulu, neljäs, jossa on kertosaie: Gud, öfver mig förbarma dig! on kaiketi sekä sisällykseltään että muodoltaan täydellisin. Runoelmassa vallitsee läpeensä yksinkertaisuus ja selvyys, jotka ilmaisevat suurta runoilijaa. Olkoon näytteeksi vain alkusaieet:

Hur skön din dag går åter upp Ur österns gyllne sal, o Gud,
Och löser upp hvar blommas knopp
Och jorden klär i ljusets skrud!
Gud, öfver mig förbarma dig!

Nu kommen är den helga stund,
Den viktigaste i mitt lif.
O, blicka i mitt hjärtas grund
Och därifrån all ondska drif!
Gud, öfver mig förbarma dig!

[Kuinka ihanana, oi Jumala, sinun päiväsi taas nousee
idän kultaisesta salista
ja avaa joka kukkasen kuvun
ja vaatettaa maan valkeudella!
Armahda minua, Jumala!]

Pyhä hetki on nyt joutunut,
tärkein elämässäni.
Oi, katsahda minun sydämeni pohjaan
ja poista sieltä kaikki pahuus!
Armahda minua, Jumala!]

Viidennessä laulussa on huomattavana sen riemuitseva rytmi ja helkkyvä kaksisaieinen kerto. Kuunneltakoon vain ensi stroofia:

Så är jag din! Jag för dig stod
Och löftet svor.
Då kände jag, hur du är god
Och hur din kärlek stor.
Jag är Guds barn, o fröjd, o fröjd,
All kärleks och all lyckas, höjd!

[Siis olen omasi! Minä seisoin sinun edessäsi
ja vannoin lupauksen.]

Silloin tunsin, kuinka sinä olet hyvä
ja kuinka rakkautesi on suuri.
Olen Jumalan lapsi, oi riemua, oi riemua,
kaiken rakkauden ja onnen kukkuraa!]

Kuinka välittömästi sävel "soi sydämen kieliltä"! Sama tunnelma, vaikka tynempänä, kaikuu vielä viime laulusta, emmekä voi jättää sen kuudesta stroofista ottamatta tähän kolmea seuraavaa:

Jag är så glad, jag är så nöjd,
I Herren Gud har jag min fröjd.
Jag sjunger säll min barnasång
Och sjunger om den än en gång,
Och än en gång.

O, till min Jesus kan jag fly,
När morgonsolens strålar gry.
Och när då qvällen kommer sen,
Jag somna får uppå hans knän
Som på min mors.

Så vill jag gå min väg med fröjd
Och hämta kraft från himlens höjd,
Till dess min graf jag tillredd ser,
Tills jag emot Guds anlet' ler
Så säll, så säll!

[Minä olen niin iloinen, olen niin tyytyväinen,
Herrassa Jumalassa minulla on riemuni.
Minä laulan onnellisena lapsenlauluani
ja laulan sen vielä kerran
ja vielä kerran.

Oi, Jeesukseni turviin saatan paeta,
kun aamuauringon säteet koittavat.
Ja kun taas ilta ehtii,
saan nukahtaa hänen polvilleen
kuin äitini polville.

Siis tahdon käydä tietäni riemulla ja hakea voimaa taivaan korkeudesta,
kunnes näen hautani jo valmiina, kunnes kohtaan Jumalan kasvot hymyillen niin
onnellisena, niin onnellisena!]

Nämä otteet antanevat niillekin lukijoille, jotka eivät ennestään tunne näitä vasta viidenteen Stenbäckin runoelmain painokseen (1899) otettuja lauluja, käsityksen niiden laadusta. Vaikka useat yksityiskohdat todistavat niiden aikaista syntyperää, huomaa kuitenkin ihmetyksellä, kuinka runokieli on kypsyyttä. Jo nyt, niinkuin aina edelleen, kumpuaa laulu yksinkertaisena ja luontevana sydämen syvyydestä. Jo nyt Stenbäck käyttää noita sanain ja säkeiden toisteluja, jotka ovat niin kuvaavia hänen lyriikalleen ja antavat sille niin voimakkaan ja hartaan sävyn.

Se uskonnollinen innostus, josta laulut puhuvat, oli epäilemättä täyttänyt nuoren runoilijan sielun ja sydämen, mutta luonnoltaan se oli toinen kuin myöhemmissä uskonnollisissa runoelmissa kohtaava. Synnintunto, rukoukset armosta ja laupeudesta sekä onni liiton uudistamisesta lausutaan ilmi niin sanoaksemme yleiskristillisesti; sitä ei vielä kannata se omituinen käsitys armon ja sovituksen etsimisestä, joka kuuluu pietismille ja jonka Stenbäck myöhemmin omisti. Kenties oli tämä syynä siihen, ettei hän ottanut laulusikermää runoelmainsa joukkoon, vaikka hän pienillä korjauksilla, joita hän teki muihinkin runollisiin tuotteihinsa, olisi voinut viimeistellä ne täysvalmiiksi muodoltaan. Kuinka lieneekin, kieltämätöntä on, että laulujen todistus syvästä uskonnollisesta herätyksestä nuorukaisvuosina on mitä tärkeintä runoilijan ymmärtämiselle. Sillä joskin innostus lähinnä seuraavana aikana jäähtyi, jopa silloin tällöin näytti aivan kadonneelta, ilmenee toki tuon tuostakin merkkejä perustunnelman ja elämänkäsityksen uskonnollisesta luonteesta.

Voisi tuntua siltä, kuin vastaesitellyn tapauksen olisi pitänyt muutta mutkitta johtaa Stenbäck papin uralle. Niin ei kuitenkaan tapahtunut, sillä hänen taipumuksensa olivat liian selvästi kääntyneet esteettisiin ja kaunokirjallisiin harrastuksiin. Kotona viettämänsä vuoden ja pitkän aikaa vielä edelleen hän omisti aikansa miltei yksinomaan n.s. humaniorain lukemiseen. Paitsi ruotsalaista kirjallisuutta harrasti hän etupäässä saksalaisten klassillisten ja romantillisten kirjailijain lukemista. Omaisten tiedonannon mukaan hänellä oli Saksan kirjallisuutta tutkiessaan tapana sisarilleen kertoa, mitä hän siitä oli löytänyt kaunista ja vaikuttavaa. Tytöt kun eivät osanneet saksaa, kävi se niin, että Lauri vapaasti ja sujuvasti käänsi heille sekä suorasanaisia että runomuotoisia kohtia. Kun tätä jatkui useita vuosia, opasti hän sisarensa Saksan kirjallisuuden tuntemiseen, joka siihen aikaan lienee ollut varsin harvinaista maalaispappien tyttärille. Ranskaa hän ei lukenut eikä myöskään englanninkieltä; vasta vanhemmalla iällään hänen mainitaan mieltymyksellä harrastaneen englantilaista kirjallisuutta, jota hän luki ruotsalaisista ja saksalaisista käännöksistä. Näistä opinnoista ja Stenbäckin ajatuselämästä ylipäänsä ensimmäisenä ylioppilasaikana on todisteita säilynyt kolmessa käsikirjoitetussa vihossa, jotka kaikki ovat vuodelta 1828. Kaksi niistä sisältää hajanaisia mietelmiä, osaksi kirjoista, osaksi omasta varastosta saatuja. Niinpä on kirjaan pantuna Jean Paulin, Goethen, Schillerin, Herderin, Novaliksen, Fr. Schlegelin, Tieckin y.m. mietelmiä. Ennen muita on ensinmainittu kiinnittänyt hänen mieltään tähän aikaan. Sitä ei osoita ainoastaan otteiden paljous, vaan myöskin seuraava innostunut huudahdus: "On sanomattoman terveellistä sielulle lukea ja tutkiella sellaisia syviä kirjailijoita kuin Jean Paul; on kuin tuntisi tuulahduksen korkeasta, henkien ja enkelien sukuisesta Hengestä, joka puhaltaa maiset usvat sielustamme." Toisella kertaa hän lausuu lukemainsa kirjailijain johdosta: "Goethen ja yleensä parempien saksalaisten kirjailijain romaanit miellyttävät nuorukaista; Walter Scott enemmän miestä" – subjektiivinen arvostelu, jonka selittää hänen ihanteellisuuteen tähtäävä mielensä.

Mitä hänen omiin ajatelmiinsa tulee, on muistaminen, että ne on kirjoittanut nuorukainen, joka äsken oli täyttänyt kuusitoista vuotta. Se selittää tuon nuorekkuuden ja liioittelun hänen tavassaan lausua ajatuksensa, mutta siitä huolimatta ne sisältävät paljon sellaista, mikä on kuvaavaa Stenbäckin maailmankatsannolle kypsyeemmälläkin iällä. Sanalla sanoen: samoin kuin ehtoollisrukouksissa tapasimme ilmeisiä piirteitä tulevasta runoilijasta, samoin tunnemme nuorukaisen ajatuksista tulevan miehen. Luonnollisesti on suuri osa ajatelmia syntynyt lukemisesta eikä persoonallisesta elämäkokemuksesta, mutta vaikkapa ne siis eivät olekaan ehdottomasti alkuperäisiä, lausuvat ne kuitenkin sattuvalla tavalla ilmi, mitä hän on pitänyt totena ja oikeana. Sen vuoksi seuraavat otteet muistiinpanovihoista eivät ainoastaan liene täysin paikkansa ansaitsevia, vaan myöskin lukijan mielenkiintoa herättäviä.

Mainittiin jo, että mietelmät ovat hajanaisia, s.o. seuraavat toisiaan ilman yhteyttä, niin että ainoastaan poikkeuksellisesti pari kolme muodostaa yhtenäisen ajatusjakson. Jotta ne olisivat nautittavampia lukea, on ne tässä järjestetty ryhmiin aineen mukaan jättäen pois sellaista, jolla ei ole näyttäneet olevan persoonallista luonnetta.

Isetunto.

Oikein ajattelevan ja tunteikkaan tulee aina olla kyllin itselleen; hänellä tulee olla rohkeutta seurata hyvää haltiaansa etsimättä syrjästä ketään tuekseen.

Joka miehen tulee olla kyllin itselleen.

Nöyryys Jumalan edessä on voimaa ja miehuutta ihmisten edessä.

Miehekäs ylpeys ja sankarivoima on oman sisällisen arvonsa tuntemista.

Ei mikään ole niin tuskallista kuin nähdä itsensä syyttömästi sivuutetuksi.

Syvän ja pysyvän haavan viiltää sydämeen, kun näkee sielunsa tunteet ja halut väärinkäsitettyiksi ja halveksituiksi.

Se joka pelkää vaikeuksia, ei ole tehty niiden voittajaksi.

Elämä.

Voimaton elämä on kurjinta kaikesta; se kahlehtii mielikuvituksen, jollei se sitä kokonaan hävitä, ja alentaa ihmisen eläinten kaltaiseksi. Taistelu antaa vereksiä voimia, ja on aina jotain kaunista siinä, että saa koetella voimiaan.

Kuinka monta kuvaa nuoruus luokaan itselleen; se luo elämän itselleen käsitystensä mukaan. Onnellinen se, jolla on voimaa vaeltaa sitä tietä, jonka nuoruuden saastuttamaton, riemukas mielikuviutus on viitoittanut!

Millä ajatuksilla nuorukainen, joka elää elämänikänsä vilkkainta ja aavistusrikkainta aikaa, valitsee tulevaisuudeksi toimettoman, yksitoikkoisen elämän, on käsittämätöntä.

Muutamille ihmisille on tarpeen tuntea itsensä kaikkien rakastamaksi, ja kun he eivät siksi tule, mikä myöskin on mahdotonta, tuottaa se heille ääretöntä tuskaa; tulee aina koettaa kulkea sitä uraa, jonka on itselleen viitoittanut, välittämättä muusta ja elämättä mitään muuta varten.

Kysytään rohkeutta taisteluun kohtaloa vastaan, joka kuitenkin aina tulee voittajaksi, mutta kuitenkin on suloista rohkealle ja voimakkaalle miehelle antaa sen salamain viuhua päänsä ympärillä.

Ei koskaan ole vielä syntynyt suurta miestä, joka on suorittanut jotakin todella suurta ja taivaallista, jolla ei olisi ollut tulinen, kuohuvatunteinen sielu ja joka ei olisi kyennyt tuntemaan innostusta kauniista ja jumalallisesta.

Seurustelu, nainen.

Se joka ei ole kunnioitettavampi kotoisessa elämässään kuin julkisessa ja seuraelämässä, on huono ihminen.

On aina hupaisinta, kun itse huvittaa itseään.

Teeskentelevää ihmistä kohtaan ei koskaan voi tuntea vilpitöntä kunnioitusta. Se joka aina on iloinen, on teeskentelevä. On aina hupaisempaa ihmisen seurassa, jolla on huomattava luonteen piirre, vaikkapa häijykin, kuin teeskentelevän. Teeskentelevän ihmisen seurassa on vaikea itse olla luonnollinen ja avomielinen.

On kummallista kuinka ihmiset, jotka kokoontuvat huvitellakseen, saavat huvitusta siitä tyhjistä elämästä, joka tavallisesti on ominaista moisille seurapiireille. He vaivaavat aivojaan pitääkseen puhelua vireillä, ja mies se, joka on kalustanut muistinsa muutamalla tusinalla tuhmansukkelia kaskuja ja jolla on juoruava kieli, hänet siellä aina otetaan avoimin sylin vastaan. Mutta kuinka oikeinajatteleva ihminen voi tyytyä moiseen lörpötykseen, on vaikea sanoa. Siksipä harvalla onkin hauska moisissa seuroissa.

Se joka nauraa ilkeän ihmisen tyhmille sukkeluuksille, se alkaa iljettää muita. Voikohan ilkeys suututtaa enemmän kuin tyhmyys? Voi kyllästyä niin toiseen ihmiseen, että ei siedä häntä silmiensä eteenkään.

Jokapäiväisyys ja yksitoikkoisuus parhaiten voivat tukahduttaa neron; sen vuoksi on sille, jolla on korkeampia lahjoja, niin ylen vaarallista oleskella arki-ihmisten seurassa.

Ihana on se tunne, jonka tuottaa tieto siitä, että on voittanut toisen ihmisen kunnioituksen ja mieltymyksen; se on miltei sama kuin hyvän työn teosta.

Mies tuntee aina ensiksi jonkunmoista vastenmielisyyttä toista sukupuolta kohtaan.

Naisten seura on aina hauskeempaa ja mieltäkiinnittävämpää kuin miesten.

Jos nainen puhuu vähäpätöisiä asioita, on se siedettävää, mutta kuulla miehen puhuvan ansioistaan, varallisuudesta ja taloudesta, kertovan uutisia tai vetisiä, naurettavia kaskuja – totta tosiaan se on liian iljettävää. Myöskin on naisilla yleensä terävämpi silmä oikein arvostelemaan ihmisiä kuin miehillä. Ja kuinka paljon kauniimmalta sukkeluus soi kaunottaren suusta.

Erilaisia ihmisiä.

Kylmä ihminen on tuhat kertaa huonompi kuin haaveilija. Haaveilija tuntee vilkkaasti ja syvästi, mutta mitä voi odottaa kylmältä?

Ei mikään ole loukkaavampaa kuin kuulla arki-ihmisten halpamaisia arvosteluja sydämemme pyhimmistä ja rakkaimmista tunteista. Arki-ihmisten luonteelle on ominaista uskoa, että kaikki tulee tehdä ruoan ja toimeentulon, vaatteen ja leivän vuoksi.

Arkipäiväiset, kylmät ihmiset on kohtalo määrännyt hiljaa ja ilkkuen pistämään tikarin jalompien ihmisten rintaan. Anna minulle taivaallinen voima, oi Jumala, että kestäisin heidän pistojaan, kunnes lopullinen surmanisku sattuu, enkä säästääkseni itseäni kulkisi heidän teitään ja eläisi heidän kurjaa elämäänsä!

Tavallisesti sanotaan pahantekijälle olevan ominaista, ettei hän voi katsoa ihmisiä silmiin, ja usein kuitenkin ei kunniallisinkaan voi sitä tehdä.

Hämilläolo on aina jaloa ja se osoittaa saastumatonta sydäntä. Se joka ei joskus ole hämillään, on joko julkea tai hyvin teeskentelevä.

Joka ihminen on alussa hämillään, kun hän astuu maailmaan; hän ei tunne ympäröiviä esineitä ja arastelee vastaantulijoita.

Ihmisestä, jolla häntä puhutella on ystävällinen näkö, mutta muuten paha ja kiukkuinen katse, saan aina huonoja ajatuksia.

Vakavasta ja umpimielisestä ihmisestä voi helposti saada huonoja ajatuksia; iloisuus virtaa aina puhtaasta lähteestä ja osoittaa sielua, jolla ei ole mitään moitetta tunnossaan.

Suru ja ilo.

Ihminen, joka ei joskus ole suruinen, ei koskaan voi olla oikein iloinen.

Se joka sanoo osaaottavan sanan tuskassamme, saa meiltä paljon suuremman arvonannon ja rakkauden kuin se, joka tekee meille suurimpia palveluksia.

Tuska on ihmiselle hyödyllinen; se innostuttaa hänen mielikuvitustaan ja pakottaa hänet ulkopuolelta maailmaa etsimään päämäärää, johon hän voi kiintyä.

Kuinka vähän ja samalla kuinka paljon ihminen tarvitsee voidakseen olla iloinen ja onnellinen! Minusta tuntuu toisinaan, kuin minun tulisi aina olla iloinen ja aina voida olla tyytyväinen; ah, ilo on niinkuin aurinko, se karkoittaa pois kaikki usvat ja hämärät, mutta kuitenkin seuraa musta yö sen jäljessä.

Äidillinen luonto avaa sitä lempeämmin sylinsä, mitä enemmän tuntee itsensä ihmisten hylkäämäksi.

Kyynelöt ovat sydämen avaimet, ne ovat ihmisen kalleimmat koristukset. Silloin kun ihminen on autuas, hän sulaa kyyneliin ja samoin, kun hän on onneton; siitä voi myöskin aavistaa, kuinka lähellä taivaallinen autuus ja mainen onnettomuus ovat toisiaan. Minä kiitän Jumalaa niistä hetkistä, joiina hän on koroittanut ja antanut minun sieluni ilosta paisua, niinkuin niistä, jolloin hän on masentanut sen, että se selkeämmin tuntisi mitättömyytensä hänen ja hänen armonsa edessä.

Ystävyys.

Selittämätön kunnioitus – jumaloiminen silloin valtaa sielun, kun se löytää ihmisen, joka ymmärtää sen polteen ja sen salaiset liekit. Olisi valmis lankeamaan hänen jalkoihinsa ja vuodattamaan sielunsa hänen helmaansa.

Ystävyys on pyhempi ja armaampi kuin rakkauden, samoin kuin pohjolan kesäyö on ihanampi ja hurmaavampi kuin etelän.

Ihminen tuntee aina povessaan tarpeen omistaa ystäviä, hänen sielunsa harhailee alati ympäri etsien heimolaista saadakseen hänen syliinsä vuodattaa sydämensä selittämättömät liekit, sanomattomat tunteet.

Ystävät rakastavat aina kestävämmiin ja syvämmiin kuin rakastajat.

Aina tahtoo mielummin saada ystävän kuin rakastajattaren; ystävyuden pyhä liekki on ikäänkuin valmistus rakkauden hehkuvaan tuleen.

Ensimmäinen nuoruuden ystävyys jättää pysyvimmän jäljen sieluun.

Tulee aina tuntea oma arvonsa; siten tuntee myös, kuinka syvästi onnelliseksi voi tehdä sen, joka luottamuksella heittäytyy ystävänä syliimme ja antaa meille sydämensä.

Omituista on mikä tunne valtaa mielemme, kun meidän on eroaminen niistä, jotka ovat meille rakkaat. Emme luule koskaan enää voivamme olla iloisia; tunnemme itsemme yksinäisiksi koko maailmassa, ja sydän tulee niin tyhjäksi ja suruisaksi.

Rakkaus.

Mitä olisi maailma ilman rakkautta! Se on elonprinsiippi kaikessa.

Ken rakastaa vailla vastarakkautta, koettaa ylenkatseella rakastettuaan kohtaan tyydyttää ylpeyttään; ah, tämä ylpeys sulaisi kuitenkin ensimmäisestä ystävällisestä sanasta rakastetun huulilta.

Tunteelliselle on kaksin verroin tuskaisa tunne, ettei näe itseään niin paljon rakastetuksi kuin katsoo ansaitsevansa; hehkuva sielu rakastaa äärettömästi, mutta vaatii myös ääretöntä vastarakkautta.

Tuntemme jonkunmoista sukkamielisyyttä, kun näemme useiden rakastavan ja pitävän arvossa sitä, jota rakastamme saamatta hänen vastarakkauttaan.

Tunteelliselle sielulle on jo paljon olla *lähellä* sitä, jota rakastaa, vaikka rakastettu ei tunnekaan tunteitamme. Uskottelemme, että rakastettu toki toisinaan ajattelee meitä, kun olemme hänen silmiensä edessä, ja toistensa ajattelemisenhan on niin hurmaavaa rakkaudelle.

Tuskallisinta on nähdä, että ne, joita rakastamme, eivät meitä ymmärrä.

Jonkunmoinen sääli sekaantuu halveksitun rakkauden synnyttämään ylenkatseeseen; tunnemme, että ei kukaan voisi niin hyvin silmätä rakastetun sydämeen kuin me, ja ettei kenelläkään olisi niin monta riemua tarjottavana kuin meillä.

Tahdon edelleen rakastaa niin palavasti, niin lakkaamattomasti, että vihdoinkin joku samansävelinen sydän avautuu minun hehkuvalle, pyhälle rakkaudelleni. Tämä syvä, hehkuva rakkaus on aina oleva minun sieluni perusaine, kunnes se näkee kaipauksensa tyydytetyksi ja aavistuksensa toteutetuksi. Sillä en koskaan usko, että taivassyntyinen kaipaus jää täyttymättä.

Maallinen rakkaus ei ole koskaan alhainen ja halveksittava; se on kuva taivaallisesta ja ylimaailmaisesta. Sen vuoksi säilytä suloisen, rikasaavisteisen rakkauden tunne syvällä sielusi sisimmässä, jos maan jäinen käsi tahtoo sammuttaa sen säkenen.

Sillä vaikeinta, mutta myös vihdoinkin suloisinta ja voitollisinta on voida säilyttää sielunsa hennot ja aavistavat tunteet, tähteet enkelien maailmasta, puhtaina maan matalasta ja arkipäiväisestä saastasta.

Runous.

Lyijykahlein olemme sidotut elämään, joka meitä ympäröi. Jos voisimme kohota siihen ihanteelliseen elämään, joka joskus kuvastuu sieluunne, avautuisi meille uusi maailma.

Mielikuvitus on se voima, joka kohottaa meitä maata korkeammalle. Mielikuvituksen ihminen on puoli-ihminen; ihminen, jolla on kylmä järki, vaan ei mielikuvitusta, on mies, joka voi käydä, mutta ei juosta.

Se joka luulee, että runoilijan sydän ei sisällä enemmän kuin mitä hän laulaa, ei käsitä neron syvyyttä.

Runoilijan jokainen ajatus, jokainen tunne on runoutta – koko hänen elämänsä on epos.

Täytyy olla runoilija oikein käsittääkseen runoilijaa.

On äärettömän suloista lukea kaunista runoelmaa, mutta äärettömän paljon kauniimpaa se on runoilijalle, joka sen on sepittänyt. Se joka luulee, että runoilija voi laulaa kylmäverisesti ja kylmällä harkinnalla, ei tiedä mitä runous on.

Tosi runoilija ei sepiä koskaan; hän laulaa ilmoille mitä hän tuntee sydämensä kyllyydessä, hänen sielunsa on kohonnut ylös maasta, hänen olentonsa väräjä, ja silloin hän tuntee mitä hänen tulee laulaa ja ihmettelee itse jäljestäpäin tunteitaan.

Runous on inspiratsioonina, hengen purkautumista ilmoille; siitä sen ihmeellinen, sen korkea merkitys ja sen taivaallinen voima.

Minun on mahdoton käsittää, miten runoilija voi olla uskonnoton.

Uskonto on taiteen A ja O, sen sisin elämänprinsiippi. Ei kukaan tosi taiteilija ole saanut aikaan mitään suurta ilman uskontoa. Siitä lähtevät hänen sielunsa hiljaiset, autuaat aavistukset, ja se on päämäärä, jonka tähtitarhaiseen kotimaahan hän pyrkii.

Itse runouden olemukselle on ominaista kohottaa meitä lähemmäksi Jumalaa, jopa on runous uskonnon synnyttäjiä, niinkuin Novalis sanoo: jumaluuden ilmestys, joka soinnuttaa sielua hyvyyteen.

Kukapa voisikaan kuunnella oikeaa runoelmaa tuntematta itseään kohotetuksi maallisuudesta ylemmäksi, rohkeuden innostamaksi ja tuntematta kulkevana kohti pyhää, aavistettua päämäärää.

Mitä on kaunis maan päällä, jollei meidän aavistuksiamme, meidän mielikuvitusleikkejämme? Todellisuus ei voi tarjota meille mitään, joka voisi tyydyttää sielua.

Runoilijaa ei tule missään tuomita tavallisen ihmisen mitalla. Hän on ilmiö, taivaasta tullut profeetta. Virheissäänkin hän on suuri ja kaunis – kaunis samoinkuin tulivuoret ovat kauniit; ne peloittavat ja kiehtovat sielua puoleensa samalla kertaa, ja niiden sisässä riehuva tuli syyttää ilmoille liekkejä ja säkeniä, mutta ei koskaan voida käsittää sen syvyyksien hehkuva kuohua.

Ihanimmat hetket, joita ihminen nauttii, ovat, rukousta lukuunottamatta, ne, jolloin mielikuvitus vapaasti saa lyödä leikkiään, mutta nämä hetket ovat liian kalliita ja liian korkeita ihmiselle – siksi niitä on niin harvoin.

Ihmisten välinpitämättömyys on vahingollisinta taiteilijalle; hän tahtoo, että ihmiset kuuntelisivat hänen säveliään, ja hän ikävöi, että joku samantunteinen rinta antaisi vastakaiun hänen tunteilleen. Veltostuneena ja arkipäiväisenä, turmeltuneena aikana voi tuskin mitään taiteilijaa syntyä.

Nero.

Vaaditaan neroa neron arvostelemiseen. Kuinka harvat ihmiset tuntevat sen hengen, joka johtaa neron toimia, ja kuitenkin kaikki luulevat pystyvänsä niitä arvostelemaan. Siksi juuri nerot ovat niin usein onnettomia, siksi he niin harvoin voivat tulla hyvin toimeen ulkonaisessa maailmassa, joka ei ole heitä varten. Nero tuntee usein tuskaa vain siksi, että hän on nero, ja kuitenkin hän ei tahtoisi vaihtaa osaansa mihinkään maailmassa.

On kummallista, jollei tulisi umpimieliseksi, kun aina on arkipäiväisten ihmisten seurassa; se on synnäni niin monen neron onnettomuuteen, ja siitä heidän valituksensa maisen elämän mataluudesta.

Jos minun olisi nerolle annettava neuvoja, neuvoisin ensiksi yksinäisyyttä. Yksinäisyyttä nerot tarvitsevat ennen kaikkea järjestääkseen kuviensa ja aatteittensa rikkauden.

Sukkeluus.

Tosi sukkeluus ei synnytä koskaan naurua; se seestyyttää mielen ja vaikuttaa, että otsan rypyt katoavat sisäisen hymyn heleässä valossa.

Ainoastaan hullunkurinen sukkeluus pakottaa nauramaan.

Voi nauraa myöskin typeryydelle, siksipä onkin niin vähän eroa hullunkurisen sukkeluuden ja tyhmyyden välillä.

Ei mikään ole niin harvinaista kuin oikea sukkeluus, vaikka tuskin on sitä ihmistä, joka luulee olevansa sitä vailla.

Uskonto.

Kristillisyys on tyhjentyvätön; mitä pitemmälle siihen tunkeudumme, sitä enemmän näemme sen äärettömyyden.

En tiedä, kuinka ne ihmiset voivat tulla aikaan, joilla ei ole mitään uskontoa lohduttajaksi tuskassaan.

Taivaassa täytyy kaikkien maallisten tunteiden kadota, ainoastaan uskonto on täydellisyydessään ja kirkastetussa puhtaudessaan asuva autuasten sydämissä. Uskovaisella on esimaku siitä rukouksessa.

On varmaankin sanomattoman suloista kuolla rukoukseen: siinä henki siirtyy vain aavistettuun pyhään maahan, joka rukouksessa avaa porttinsa uskovaiselle, väräjäville mielikuvituksellemme.

On kaunista ja hurmaavaa levätä rakastetun ystävän povella, mutta mitä se on kuitenkin siihen verraten, että saa levätä Jeesuksen sydämellä, josta pyhä veri virtaa ja puhdistaa meidän sydämemme. Ylimaailmainen rauha väikyy ympärillämme, ja kyynel kuohahtaa silmästä. Sellaisina hetkinä selvimmin voi tuntea, kuinka äärettömän mitätön maa riemuineen on taivaan autuuteen verraten – silloin tahtoisi kuolla saadakseen täysin sammuttaa janonsa valon lähteestä.

On mahdotonta olla antamatta anteeksi joka ihmiselle, kun rukoilee; siinä astumme itse esiin synnin kuorman kukistamina, ja Hän avaa meille sylinsä ja sulkee meidät sydämelleen.

On hetkiä, jolloin katsomme koko ihmissuvun viheliäiseksi ja katalaksi. Sydän tuntee itsensä tyhjäksi ja sulkeutuu maailmalta. Mitä olisimme silloin ilman uskontoa?

Saattaisi sanoa uskoa mielikuvitukseksi; mielikuvitus ja ymmärrys ovat kaiken uskonnollisuuden molemmat peruspylväät.

Yksinkertaiselle kristitylle on Raamatussa kaikki niin selvää, että hän ihmettelee, kuinka voisi olla näkemättä kaikkea, ja hän tahtoisi kuolla tuhat kertaa sen totuuden puolesta.

Kristityllä on hetkiä, jolloin hänen uskonnollisuutensa ikäänkuin uinailee, jolloin aamun aurinko peittyy häneltä usvaan; ne ovat pimeyden viettelyksiä, ne ovat todistuksia ihmisen heikkoudesta ja sen kultaisen lauseen totuudesta, että kaikki hyvä tulee ylhäältä.

Hurskas joutuu alussa hourivaan hämmästykseen, kun hän näkee maailman ympärillään kaikessa alastomuudessaan, mutta se juuri saattaa hänet avaamaan sydämensä jumaluudelle.

On hetkiä, jolloin tunnemme tuskaisen ikävän sisimmässämme; se on jumaluuden kutsuva ja kehoittava ääni sielussamme.

Hurskaus ja mielikuvitus ovat ihmissuvun kauneimmat ominaisuudet. Hurskaus näyttää meille jumalallisen pyhässä salaisuudessaan, ja mielikuvitus näyttää meille maailman puhtaassa, väärentämättömässä viattomuudessaan.

Jonkunmoinen lapsellisuus on kuuluva puhtaille sieluille sekä tunteissa että teoissa; Herran sanan mukaan: ellette tule niinkuin lapset, ette suinkaan tule sisälle taivaan valtakuntaan.

Uskonnollisuuden laita on kuin tulen; jollei sitä aina hoida ja viritä, sammuu se vähitellen, huomaamattamme.

On kestäminen monta taistelua, monta kieltäymistä, monta herjausta voidakseen säilyttää jumaluuden kipinän elävänä sielussaan; mutta niin on kaiken jumalallisen laita. Maa ei koskaan voi suvaita sitä, mikä on jumalallista, siksi tuleekin olla joko jumalinen taikka ainoastaan maallinen.

Kuinka moni nykyaikana asettaa jumalallisen maallisia korkeammalle?

Oi, täytyy hämmästyä ja itkeä!

Oi, anna pyhä lippu minun käteeni. Minä tahdon astua kuin profeetta ihmisten eteen ja rukoilla ja kehoittaa heitä kohottamaan sisäiset katseensa, jolleivät ne jo ole pimentyneet, ylös kohti taivaallista yhteistä isänmaata matalasta maanmullastaan, kurjista arkihuolistaan, tehottomista riemuistaan, maallisista pyyteistään ja viheliäisestä arkielämästään. Ja sittenkuin olen julistanut ihmisille sieluni kaipauksen, sen näyt ja sen aavistukset, tahdon langeta sinun jalkojesi juureen ja antaa henkeni sinun huomaasi, oi Herra. – Silloin ovat hämärät aavistukset kirkastuvat ja korkea, taivaallinen rauha tuleva täydelliseksi.

Oi, Jumala, säilytä minun sydämeni puhtaana tämän maailman pahuudesta. Sinä olet itse sanonut: haurasta ruokoa en tahdo taittaa ja kituvaa liekkiä en tahdo sammuttaa. Ota minun sydämeni ja paina se omaasi vasten, että sen lävitse virtaisi oikea pyhä tuli, ylhäinen, ylimaailmainen rauha.

Ja sinä, minun Vapahtajani, minun toivoni, minun kaipaukseni ja minun autuuteni, tule ja laskeudu suuren Isän jalkoihin ja rukoile minun puolestani.

Minä kiitän Jumalaa, kun hän kurittaa minua, se todistaa, että hän ei ole minua unohtanut. Oi, täyttäköön hänen henkensä minut kokonaan, että voisin vaeltaa koroitettuna maan mataloista ja katsoa viheliäisten ihmisten alituista maallista pynnäköä jalkojeni alla sekaantumatta heidän saastaiseen kihinänsä. Oi, jos voisin alituksessa rukouksessa, autuaassa ikävöimisessä istua sinun jalkojesi juuressa ja soittaa sydämeni vienoja kieliä sinun kunniaksesi. Ihmiset tarttuvat niihin karhunkäsin eivätkä tiedä itse, mitä vihlovia soraääniä he synnyttävät.

Paitsi näitä ajatelmia voisi vielä muodostaa yhden ryhmän, joka koskee pappeja. Olen kuitenkin jättänyt ne mukaan ottamatta, koska kolmanteen edellämäisistä vihoista on yhteen sovitettu ja kehitetty ennen kirjoitetut aineita koskevat hajanaiset mielelmät. Se on kirjoitus, joka selvästi todistaa, kuinka vakavasti Stenbäck jo tällä nuorella iällä käsitteli kysymystä uskonnonopettajan tehtävästä samoin kuin silloin vallitsevaa penseyttä kristillisessä elämässä. Hän moitti ankarasti siihen aikaan tavallista moralisoivaa saarnatapaa ja deklamoivaa prameilua käsitellessä aineita, "joiden tulisi innostuttaa tunnetyhjintäkin mielikuvitusta". Papiit koettavat liikuttaa kuulijoita mahtipontisilla huudahduksilla vanhuuden harmaista hapsista, köyhyyden kyynelistä, sairauden kurjuudesta ja kuolemasta, mutta uskosta ja sovituksista he eivät puhu. Hän syyttää heitä, että he siveysaarnaisella opillaan ja järkikantaisuudellaan ovat saaneet aikaan sen välinpitämättömyyden uskonnosta, joka oli yleisesti vallitsevana. Penseyden ja välinpitämättömyyden sijasta hän tahtoo taistelua – "taistelua omaa itseänsä ja maailmaa vastaan". Sillä "täynnä taistelua on kaikkien pyhäin miesten elämä ollut, niin oli Lutherin elämä, niin oli myös Jeesuksen. Rohkenemme väittää, että hyvä ja korkein välttämättömästi vaatii taistelua ilmestyäkseen. – Taistelun myrskyn täytyy ensin hälventää usvat, ennenkuin Jumalan henki liikkuu syvyyden päällä."

Näytteenä nuorekkaan intomielisestä tyylistä olkoon seuraava kappale:

"Tuskin on mitään kauniimpaa ja ylevämpää kutsumusta kuin pappien. He ovat kuin muinaisten päivän patriarkat oraakkeleita ja isiä, lasten ja kotiväen ympäröimiä, ja samoin kuin he niiden opastajia elämän tiellä. – Tunnen aina harrasta iloa, kun ajattelen papin tehtävää jossakin syrjäisimmässä seudussa, minne siveettömyyden saastuttava tuulahdus ei vielä ole ulottunut ja missä ihana, vakaa suomalainen henki vielä ei ole kuoleutunut. Kuinka paljon hurskas pappi toki voisikaan saada aikaan, jos hänellä olisi vuorenvakaa ja puhdas tahto, palava pyhä into. Itse hänen kutsumuksensa antaa hänelle jonkunmoisen ylimaallisen pyhyden, ja jos kukaan, niin juuri hän olisi velvollinen ja kykeneväkin vuodattamaan kuulijainsa sieluihin iäisen, jumalallisen taivaallista hurmausta, uskonnollisuuden autuasta rauhaa. Hänen tehtävänsä on vaalia kansallisuuden pyhää tunnetta, innostusta hallitsijaa ja maata kohtaan. – Suomalainen, ainakin syvässä Suomessa ja kenties enimmäkseen puhtaassa pohjolassa, ei ole vielä riisunut päältänsä ikivanhaa leimaansa, vielä kieltänyt muinaista, syvästi vakavaa kansallishenkeään. Eikö pappien rinta paisu, kun he ajattelevat, kuinka paljon heidän tulisi ja kuinka paljon he voisivat aikaansaada. Eikö syvä tunne kutsumuksesi korkeudesta värisyttänyt sieluasi, eikö sydämesi sykkinyt ja silmäsi kyyneltynyt, kun sinut juhlallisesti vihittiin vielä juhlallisempaan virkaasi? Papeille kuuluvat sielut, se mikä on kalleinta ja kauneinta ihmisessä, jumaluuden taivaalliset kuvat; niitä he voivat puhdistaa ja innostaa tai voivat syvemmillä vaivuttaa pimeyden, uskottomuuden ja synnin syliin, niistä heidän on vastaaminen Jumalan edessä."

Eivät mitkään runoelmat, eivät mitkään kirjeet olisi voineet päästää meitä syvemmillä silmäämään Lauri Stenbäckin sielunelämään hänen nuorukaisvuosinaan kuin ne ajatukset, joihin lukija nyt on tutustunut. Ne ovat kirjoitetut julkisuutta ajattelematta; nämä muistiinpanovihot ovat olleet hänen uskottunsa, joilta hän ei ole salannut mitään. Sen vuoksi niissä on meille kallisarvoinen "document humain". Ajatelmissa avautuu vastustamattomalla herttaisuudella nuorukaissydän, puhdas kuin kulta, hehkuva ja liekehtivä kaikelle hyvälle ja kauniille, jalolle ja todelle. Topelius on sanonut Stenbäckkiä "palavaksi sieluksi", ja merkillistä on, kuinka tämä lause käy yksiin hänen omien sanojensa

kanssa, kun hän tahtoo kuvata niitä tunteita, jotka yksin olivat hänelle oikeita – koska ne olivat hänen omiaan. Kaikkiin ajatuksiin luo hehkua elävä innostuksen tuli, joka tähtää jumaluuteen. "Tulee olla joko jumalinen taikka ainoastaan maallinen", sanoo hän, ja sen vuoksi hän myöntää harrastuksen arvoiseksi ainoastaan sellaisen, jolle hän voi antaa jumalallisuudesta muistuttavia nimityksiä. Siten on onnellisen ilo autuutta; rakkaus, jota hän tuntee vain vastarakkaudettomassa muodossa, on pyhä, kuva taivaallisesta ja ylimaailmaisesta; ystävyys on pyhempi kuin rakkauden; runoudella on taivaallinen voima, se on jumaluuden ilmestys; taiteilijan sielua värisyttävät autuaalliset aavistukset; ja vihdoin täytyy ihmisen olla kauniin ja jumalallisen innostama voidakseen saada aikaan jotakin suurta ja taivaallista. Tällä kannalla ollen hyökkäykset noita kylmiä arki-ihmisiä (s.o. saksalaisten "Philisterejä") vastaan tuskin sisältävät mitään itserakkautta, ja tosiaan olisi liiaksi vaadittua, että nuori kirjailija hyvänsuovalla huumorilla katselisi seuraelämän näyttelijöitä. Ei myöskään tule runouden ja runoilijan korkeuden ylistyksessä nähdä mitään muuta kuin ilmausta siitä mielenylennyksestä, jota hän runoilijana jo oli ehtinyt kokea. Hän tunsikin olevansa runoilija, ja hänellä oli myöskin se oman arvion tunto, jonka kyky tuo mukanaan, mutta luulottelemaan itsestään liikoa hänellä nähtävästi ei ollut taipumusta, sillä itseään hän ei nimitä runoilijaksi eikä neroksi. Uskonnon ja runouden, taiteen ja elämän yhteensulattamisessa ilmenee läheistä sukulaisuutta varhaisen uusromantiikan kanssa. Epäilemättä on sillä lukemisella, jota hän tähän aikaan harrasti, osansa tähän, mutta nuo kaikkea käsittävät, tuliset tunteet olivat varmaan hänen omansa, samoin kuin uskonnollisuus oli todellista, ei opittua.

Jos tahtoo verrata Stenbäckin "ajatelmia" johonkin sen kirjallisuuden tuotteista, jota hän harrasti, niin kaiketi olisi lähinnä Novaliksen "Fragmente". Mutta vertailu tuskin antaa muuta tulosta kuin sen negatiivisen, että suomalaisella runoilijalla ei ollut senkään vertaa taipumusta filosofiseen ajattelemiseen kuin saksalaisella. Ainoastaan tunteella Stenbäck käsittää sen, mikä häntä vetää puoleensa – halusta käsitteiden selvittämiseen tuskin näkee jälkeä. Ajattelijanakin hän oli lyyrikko ja ainoastaan lyyrikko. Lopuksi huomautettakoon, että ajatelmissa ei ilmene mitään sanottavaa luonnontunnetta. Sillä lause, että luonto avaa lempeästi sylinsä sille, jonka ihmiset ovat hylänneet, on aivan yksinäinen. Sitä vastoin tunne syrjäisten seutujen turmeltumatonta kansaa kohtaan, joka on lausuttu julki kirjoituksessa papeista, ansaitsee huomiota, sillä se oli paljoa myöhemmin saava muotonsa jo mainitussa runoelmassa "Suomalainen synnyinmaani".

Paitsi jo puheena olleita on vuodelta 1828 vielä eräs kirjallinen muisto säilynyt, pitkä 160-säkeinen runoelma "Charlottelle", kirjoitettu elegisellä runomitalla samoin kuin "Kirje ystävälleni", joka on runokokoelman alussa. Runoelma on merkillinen, sillä se todistaa, että Stenbäck ei läheskään vielä ollut niin kehittynyt runoilijana, kuin ehtoollislauluista päättäen voisi luulla. Sen sijaan kuin nämä on sellaisinaan saatettu painaa, on muutamia kuukausia myöhemmin syntynyt runoelma sekä sisällykseltään että muodoltaan liian haparoiva ja korulauseinen julkaistavaksi. Sen voi lähinnä määritellä kokeeksi runomuodossa esittää joukon edellisen tapaisia ajatuksia runoudesta ja uskonnosta. Hehkuvat, ylenpalttiset tunteet ovat samat ja lauseet yhtä korkealle pingoitettut tai vielä korkeammalle. Siellä täällä havaitaan suoranaisia goottilaisen koulun vaikutuksia, esim. kun sisaresta käytetään sanoja "nordmannjungfru" tai "Ijuf som Gefion, härlig som Freja", mutta toisissa paikoissa tavataan lauseparsia, jotka kohtaavat kypsyneessäkin runoilijassa: "Iefnadens branter", "Klingande sång" y.m. Parhaiten tuntee hänet kuitenkin intohimoisesta sävelestä, joka soi läpi runoelman. Sillä "veljesrakkauden täyttä taivaanhurmausta" (broders-kärlekens fulla himlaförtjusning) hän laulaa tässä yhtä hehkuvasti kuin myöhemmin ystävyttä "kirjeessä ystäväälle". Sanalla sanoen runoelma on täysin tyypillinen nuoren sydämen purkaus tosi runoilijan povesta, jonka kuohuvat tunteet tulvivat esiin, taiteen ja hyvän aistin niitä vielä kesyttämättä. Sitä ihmeteltävämpi on "rukousten" miltei täydellinen muoto.

Kuten tunnettua ei meillä ole tavatonta, että papinpojat ylioppilaiksi tultuaan silloin tällöin isänsä asemesta nousevat saarnastuoliin. Niin tapahtuu usein, vaikka pojat eivät olisi aikoneetkaan papinuralle. Se on toiselta puolen koe esiintyä julkisena puhujana, toiselta puolen helpotus isälle,

joka mielellään joskus nauttii vapautta. Lauri Stenbäckkin saarnasi muutamia kertoja nuorena ylioppilaana, ensi kerran pääsiäispäivänä 1828. Se oli juhlapäivä sisarille. Lauri oli ottanut pitääkseen aamusaarnan, kun taas veli Kaarle Fredrik piti puolipäiväsaarnan. Lauri oli aloittanut vapisevalla äänellä, mutta rauhoittunut sitten ja esittänyt saarnansa läpeensä kauniisti. Hän pani jo silloin suurta painoa hyvään lausumiseen, ja vaikka ääni oli jotenkin heikko, tuli se siten kuuluvaksi. Kun lisäksi saarnan sisällys, kuten kerrotaan, oli selvästi mietitty ja hyvin sommiteltu, ei se voinut olla tehoamatta kuulijoihin.

Samaan aikaan kuin Lauri ensi kerran saarnasi, tuumi hän vakavasti lähteä syksyllä Upsalaan harjoittaakseen opintoja sikäläisessä yliopistossa. Vuotta ennen oli vanhin veli Kaarle, luultavasti Turun palon tähden, matkustanut sinne ja hän kehoitti nuorempiakin veljiään tulemaan Ruotsiin. Isäkin oli ensin sitä mieltä, että veljesten sopisi olla yhdessä Upsalassa niinkuin ennen Turussa, mutta Janne ei mitenkään tahtonut matkustaa kotimaasta. Silloin Lauri mietti lähteä yksin. Tästä hän kirjoittaa siihen kuohuilevaan tyyliin, jonka jo tunnemme mietelmistä, ystävälleen J. Ph. Palménille [Vapaaherra E. G. Palménia on tekijän kiittäminen neljän Lauri Stenbäckin kirjeen jäljennöksestä, jotka hän on tavannut isänsä jälkeensä jääneiden paperien joukossa. Kaikki ovat Stenbäckin ensimmäiseltä ylioppilasvuodelta 1827-28.] (22/4 1828): "Tiedän kyllä, että semmoisella matkalla voisin kerätä suuria aarteita tulevaisuutta varten, mutta joskus, kun ajattelen lähtöä Suomesta, olen kahden vaiheilla, tuleeko minun matkustaa vai eikö. Nuorukaiselle, joka on astuva maailmaan, on sentään peloitettavaa joutua niin kauas kodista ja sitten olla yksin ihmisten keskellä, joita sydän ei tunne ja joita aivan toiset olot kiinnittävät yhteen. – Mutta mitä hyötyä on elämästä, jos pysyy kiinni siinä turpeessa, joka on nähnyt sen koittavan, ja onko jumaluuskipinä sen sisässä leimahtava, jollei sitä hoideta ja jollei tuulahdus tavan takaa saa sitä elvyttää? Toimia tahtoo raitis nuorukaissielu; se tahtoo päästä maailmaan etsiäkseen suuria tehtäviä, joita se aavistaa taivaallisissa unelmissa, ja viillyttääkseen paloan. Ah – kuinka ymmärtäisi elämämme runoutta, kuinka ymmärtäisi sen syvää merkitystä ja kuinka voisi nauttia elämätä sen korkeassa jumaluudenkuvassa, jollei katsele ympärilleen ja tutki ääretöntä maailmaa. Onhan jokapäiväisyys ainoastaan kivettymä, tyhjä kuori, tuleeko ja voiko sielu tyytyä siihen? Ei – sydäntä tulee hänen etsiä; käsittämätöntä kaihoansa heleään henkimaailmaan tulee hänen koettaa selittää itselleen ja elämän arvoituksen salaisuutta tulee hänen koettaa ilmi saada. Eihän semmoinen ihminen kykene aikaansaamaan mitään suurta, jonka sielu tyytyy ikuisesti yhtäläiseen, jonka sielu ei tahdo liittää tuolle puolen jokapäiväistä näköpiiriä. Ylös aurinkoa kohti kohoaa kotka, lintujen kuningas, ja korkealla maan pinnasta leivo laulaa livertelee. – Ällös sano, että puhun runollisesti – tiedän hyvin, ettet ole käsittänyt elämää siinä alhaisessa merkityksessä, mikä sillä on niin monen ihmisen mielestä, ja että sinunkaan sielusi ei viihdy alhaalla sumun peittämässä maassa. Ah – sydämeni sanoo minulle, ettet halua elää tavallisten, maassa matavain ihmisten kurjaa elämää, vaan että sinäkin aavistat kauniimpaa, ylevämpää ja jumalallisempaa elämänsisällystä, joka nostaa meidät ylös maasta – ja saattaa meidät lähemmä Jumalaa – ja kuinka puhuisinkaan silloin runollisesti – onhan silloin koko elämämme runoutta – Jumalan ilmaisemaa runoutta. – Neuvo mitä minun on tekeminen. Tietoihin nähden tulisi varmaan äärettömän paljon enemmän tehdyksi Upsalassa kuin täällä; onhan siellä Geijer ja Atterbom ja Palmblad ja niin monta muuta kelpo ja kunnon opettajaa – ja mitä se merkitsisikään! Ihanaa olisi, jos minulla sentään olisi mukana joku täältä, niin ettei minun tarvitsisi olla vieraana, joku, jolle voisin uskoa itseni. Kalle on pian eroava yliopistosta. Jospa sinä mieltisit asiaa ja tulisit mukaan. Mitä sanot? – Kalle kirjoittaa, ettei Upsalassa ole kalliimpaa kuin Turussa, pikemmin huokeampaa; ja saisihan siellä järjestää elämänsä mielensä mukaan. Paras ystävä, mieti asiaa."

Nähtävästi Palménin vastaus oli kieltävä, ja Stenbäckinkin aiheet tällä kertaa raukesivat. "Isä ei mielellään näe", hän kirjoittaa 9/6 "että me [Janne ja Lauri] eroamme, ja kenties onkin parempi, että vielä viivyn Suomessa jonkun vuoden. Vuosien mukana tulee vakavammaksi ja lujemmaksi kuin nuoruuden ajattelemattomassa iässä; ja vakavuutta onkin ennen kaikkea tarpeen tullakseen yksin toimeen niin kaukaisella paikkakunnalla. Vuoden taikka puolen [!] päästä täytyy minun kuitenkin

lähteä Upsalaan. Olen liiaksi mieltynyt ajatukseen saada harjoittaa opintoja siellä voidakseni luopua siitä; ja kaihomielin odotan sitä aikaa, joka vie minut sinne." – Todellisuudessa hänen toiveensa toteutuivat kaksi vuotta myöhemmin.

KOLMAS LUKU. 1828-1834

Kaksi vuotta Helsingissä. – Kaksi vuotta Upsalassa: "Matkamuistoja". – Kotona ja taas Helsingissä: uusissa oloissa, ystäviä ja tovereja. – Kaksoishäät Vöyrillä. – Osakuntaelämää. – "Anna", "Tytön rukous", "Kirje ystävälleni" y.m. runoelmia. – "Ajatelmia." – "Eräs kesäilta." – Edelleen osakuntaelämää. – Akateeminen oikeudenkäynti.

Sen puolenseitsemättä vuoden pituisen ajanjakson Lauri Stenbäckin opintoajasta, jota tämä luku käsittelee, jakaa hänen oleskelunsa Upsalassa kolmeen jotenkin yhtä pitkään osaan, joista ensimmäinen käsittää lukuvuodet 1828-30, toinen Upsalan ajan eli lukuvuodet 1830-32 sekä kolmas seuraavan ajan syyslukukauden 1834 loppuun.

Ensimmäisistä Helsingin vuosista tiedämme vähän. Lauri ja Janne lähtivät yhdessä pääkaupunkiin ja asuivat koko ajan yksissä. Kevät- ja syyslukukaudella 1829 oli veljeksillä asunto teoreettisen filosofian professorin Fredrik Bergbomin luona, jolla edellisestä syksystä saakka oli hallussaan katurakennuksen alakerta puuseppä Öhrnbergin talossa Maneesikadun varrella n: o 7 Kruununhaassa. Saman talon yläkerrassa asui Bergbomin anoppi, kamreerinrouva Anna Margareta Tengström, lastensa kanssa, Fredrikin, joka oli ylioppilas, ja Fredrikan, joka joulukuussa 1828 meni kihloihin Runebergin kanssa. Kevätlukukaudella 1830 Stenbäckit taas asuivat "porvari Petrellin luona Kruununhaassa", sillä professori Bergbom oli kuollut ennen lukukauden alkua 10 p. tammikuuta, ja mainitun talon molemmat kerrokset oli jaettu Tengströmin perheen ja Runebergin kesken, joka oli muuttanut sinne. Janne alkoi heti lukea papin tutkintoa varten, jotavastoin Lauri valitsi sellaisia luentoja, jotka olivat yhteydessä niiden opintojen kanssa, mitä hän jo omin neuvoin oli aloittanut. Syksyllä 1828 hän siten kuunteli filosofian professorin Bergbomin, opinhistorian professorin F. W. Pippingin ja puhe- ja runoustaiteen professorin J. G. Linsénin luentoja, jonka ohella hän näyttää käyttäneen ranskankielen lehtorin Fredr. Granbomin opetusta; keväällä ja syksyllä 1829 hän kuunteli edelleen Bergbomia ja Linséniä sekä keväällä 1830 Linséniä ynnä apulaisen A. G. Sjöströmin luentoja kreikankielestä.

Päätäten siitä, mitä tiedämme sen ajan ylioppilaselämästä, oli sillä varsin vähän tarjottavaa nuorukaiselle, jolla oli Stenbäckin taipumukset. Ylioppilaiden tavat ja huvitukset eivät olleet omiansa vaikuttamaan ylentävästi ja kasvattavasti vastatulijaan; päinvastoin ne olivat räikeässä ristiriidassa hänen ihanteellisen katsantotapansa kanssa. Ei myöskään niissä ahtaammissa piireissä, joihin ylioppilasjoukko jakautui osakunnittain, ilmennyt mitään korkeampia rientoja. Pohjalaisella osakunnalla oli tosin jo jäsentensä joukossa vastaisuuden suurmiehiä: J. L. Runeberg, J. V. Snellman ja J. J. Nervander, joista viimeksimainittu tuli kuraattoriksi 1829, mutta toistaiseksi heillä ei näytä olleen, kuten muutamia vuosia myöhemmin, harrastuksena koettaa herättää uutta henkeä toveristoon. Hyvin todennäköistä on, että Stenbäck jo silloin tutustui näihin miehiin, ja erityisesti huomautettakoon, että hän sinä aikana, jonka hän asui Bergbomin luona, tuskin on voinut olla kohtaamatta Runebergia. Kuitenkaan ei hän vielä tähän aikaan liene tullut lähempään suhteeseen kenenkään kanssa heistä tai muista heidän ikäisistään ja seurustelutovereistaan. Sen voimme päätätä siitä, ettei hänen koskaan mainita olleen osallisena n.s. lauantaseuran kokouksissa, jotka alkoivat keväällä 1830. Hänen nuoruutensa ei kaiketikaan olisi ollut voittamattomana esteenä, sillä myöhemmin otettiin piiriin seitsemän vuotta nuorempi Topelius. Luultavinta on, että hän ei vielä tähän aikaan ollut kyllin tunnettu tullakseen joukkoon. Kun hän Ruotsinmatkansa jälkeen palasi Helsinkiin, tuli hän kyllä ystävällisiin väleihin Runebergin, Snellmanin, Lillen y.m. seuran jäsenten kanssa, mutta silloin hän oli liian läheisesti liittynyt toiseen ryhmään lahjakkaita nuorukaisia ruvetakseen tähän seuraan.

Kiinnittäen huomiota siihen uskonnolliseen herätykseen, jonka Stenbäck kotona oli kokenut, ja siihen aatteelliseen elämäkatsomukseen, jonka hän on lausunut julki ajatelmissaan, tuskin erehdymme olettaessamme, että hän näinä kahtena vuotena vietti hiljaista elämää jakaen aikansa opintoihin ja seurusteluun samanikäisten ystäviensä kanssa. Niistä mainittakoon tässä ainoastaan Kustaa Adlercreutz, joka luultavasti ystävyystensä Stenbäck-veljeksiin oli tullut Pohjalaiseen osakuntaan, vaikka hänellä synnyinpaikkaansa katsoen ei ollut siihen aihetta (veli Kaarle Adlercreutz oli setänsä välityksellä siirtynyt ruotsalaiseen sotapalvelukseen), sekä Johan Jakob Östring, joka tuli ylioppilaaksi syksyllä 1829. Viimeksimainittu jäi myös kevätlukukaudeksi 1830 Helsinkiin, ja juuri tähän aikaan sai alkunsa se ystävyys, josta Stenbäck niin lämpimästi on laulanut. Siitä todistaa runoelma "Hyvää huomenta", joka kirjoitettiin keväällä 1832 ja ilmeisesti viittaa aikaisempaan yhdessäoloon.

Kirjalliset jäljet tältä ajalta ovat vähäpätöisiä. Maaliskuun 17 p. 1830 Stenbäck esitti Pohjalaisen osakunnan kokouksessa, joka pidettiin filosofisessa oppialissa, 12 teesiä tarkastettavaksi. Silloisen tavan mukaan olivat teesit, paitsi kahta viimeistä, latinaksi kirjoitetut. Yhdestoista oli nimittäin sitaatti Jean Paulista ja kahdestoista Elgströmin distikoni:

Ja, om kloketens bud blef människans yttersta regel,
ej i vår lefnad fanns något gudomligt och stort.

[Niin, jos viisautta ovela ois ylin ihmisen ohje,
mitänä suur' eloss' ei, ei jumalallista ois.]

Alkuperäiset teesit ovat enemmän tai vähemmän tarkkoja käännöksiä eri "ajatelmista" vuodelta 1828. Kahdessa on uskonnollinen sisällönsä, neljässä kirjallinen tai esteettinen, muut taas ovat hajanaisia mietelmiä.

Tietenkään nuori runoilija ei jättänyt lyyransa kieliä ruostumaan. Kuitenkaan ei ole paljon jäljellä siitä, mitä hän näinä vuosina runoilii. Ainoastaan kesältä 1830 on kaksi pientä tilapäärunoelmaa säilynyt, joista toinen, kirjoitettu heinäkuussa, on otettu runoelmien joukkoon nimellä "Lemmikki". Tämä runoilijan yhdeksäntenätoista vuotena syntynyt, ajatukseltaan ja muodoltaan kauniisti suoritettu runoelma on siten vanhin niistä, jotka hän on katsonut julkaisukelpoisiksi, ja kun vertaa sitä edellä puheina olleihin säkeihin "Charlottelle", täytyy myöntää, että edistys on suuri. Toinen runoelma, merkitty 6 p. syyskuuta kirjoitetuksi, on taas hyvin heikko, oikeaa riimisepustusta, omistettu erälle ystävälle, joka matkustaa pois "iloisen päivän" päätyttyä. Ystävää kehoitetaan nauttimaan niin kauan kuin ilo kestää —

Vara glad och muntra upp de andra,
Det är dygden hos en yngling det;
Då, hvart hällst du än må vandra,
Följer nöjet alltid dina fjät.

Efterlängtat kommer du till nöjen,
Saknad blir du, om du ej är där;
Saknad ibland muntra flickors löjen,
Saknad ibland ynglingar du är. —

[Olla iloinen ja ilahduttaa muita,
se on nuorukaisen hyve se;
silloin, kunne kulkenetkin,
huvi aina seuraa askeliasi.]

Varrottuna tulet huvituksiin, sinua kaivataan, jos jäät tulematta; kaivattu olet
sinä iloisten impien leikeissä, kaivattu poikain parvessa.]

Se on sävel, joka tuntuu meistä aivan vieraalta Stenbäckin kanteleelle, ja epävarmaa on, onko hän sillä alalla sepittänyt mitään arvokasta, mutta siitä näkyy kuitenkin, että hänelläkin on ollut huoleton aikansa, jolloin hän on hyväksynyt lauselman, jonka hän on asettanut runonsa alkuun:

Ich will den Weg, den ich zu laufen habe,
Mit Rosen mir und anderen bestreun.

[Sirottaa ruusuilla ma tahdon tieni
itseni ja muiden iloksi.]

Jo muutamia viikkoja myöhemmin oli mieliala muuttunut.

* * * * *

Stenbäckin halu päästä matkustamaan Ruotsiin ja opiskelemaan jonkun aikaa Upsalassa ei ollut Helsingissä haihtunut, vaan hän otti 19 p. elokuuta 1830 erokirjan yliopistosta siirtyäkseen sinne. Ensimmäisessä niistä neljästä runoelmasta, joilla runokokoelmassa on yhteisenä päällekirjoituksena "*Matkamuiistoja*", on runoilija kuvannut tunteitaan kotimaasta lähtiessä. Hän ei laula "jäähyväisiään" iloisella mielellä. Hän on näkevinään lapsuuden rannan hiljaisten metsien viittaavan lähtijää palaamaan, ja hän kysyy itseltään, mitä hän etsii kaukaa maailmasta:

Ligga din längtans öar därborta,
Ligga de qvar där jag var?

[Ovatko kaihosi saaret tuolla kaukana,
jäivätkö ne sinne, missä olin?]

"Ajatusten usvasta" hämmöttää pelko, että hän ei ole löytävä sitä, mitä etsii. Toinen runoelma, "Tukholma", osoittaakin, että se surunvoittoinen tunnelma, joka on ensimmäisen tuntomerkkinä, on muuttunut pettymyksen ja harhatoivon tunteeksi, niin pian kuin hän on ennättänyt silmäillä ympärilleen Ruotsin maalla. Ei tosin tunneta, kuinka pian Tukholmaan tulonsa jälkeen hän on kirjoittanut säkeet, mutta joka tapauksessa niiden pääasiassa täytyy kuvastaa ensimmäistä vaikutusta. Lapsuudenlaaksossaan hän oli uneksinut kuninkaasta, joka kultainen kruunu päässään istuu valtasalissa, Kustaa Vaasasta, joka antoi "maineen levon" maalleen, Kustaa Aadolfista ja hänen satureistaan, suuruudesta elämässä ja sanoissa, mutta todellisuudessa hän kyllä näki elävän kuninkaan sekä muinaisten suurten kuningasten kuvapatsaat, mutta hän ei nähnyt kruunua eikä suuruutta, vaan – "kansan pikku askareissaan hajanaisin mielin". Runoelma on selvästi syntynyt lohduttomana hetkenä, jolloin hän stroofien epigrammimaisessa loppusäkeessä on tullut vaihetellen toistaneeksi viimeistä säettä Uhlandin balladista "Linna meren rannalla": Die Jungfrau sah ich nicht!

Kolmannessa runoelmassa, "Tervehdys Upsalalle", runoilija antaa meidän silmätä vielä syvemmälle sydämeensä. Hän tervehtii maankuulua kaupunkia, Sveanmaan sydäntä, joka on vetänyt hänet tykönsä, mutta hän tekee sen murhemielisenä, sillä hän ikävöi takaisin kotia, äitinsä majaan (alkujaan: isän majaan), joka on täynnä rakkaita olentoja, iloa ja lempeä. Ja sitten saamme tietää, että kaupunki on houkutellut häntä lumoavalla äänellä, joka puhui laulusta ja elämän uljuudesta vapaisissa rinnoissa.

Att mången djärf förhoppning bröt
liksom en solens blix sig fram,
Att hvarje vårfröjd blektes, och
min själ blef stor, blef allvarsam.

[Että moni rohkea toive leimahti mieleeni
niinkuin auringon salama,
että kaikki kevään riemut vaalenivat, ja
minun sieluni tuli suureksi, vakavaksi.]

Hän oli silloin seurannut tuota kaihoa "riehuvan rintansa" syvyydessä ja jättänyt kodin ja ystävät sekä kysyy, mitä kaupungilla on antaa sen korvaukseksi:

Bor ljuset här? bor sången här? Och bor det friska lifvet här?

[Asuuko valo täällä? asuuko laulu täällä?
Ja asuuko raikas elämä täällä?]

Upsalassakin vaikuttaa häneen syvimmin menneen suuruuden tunne, ja hän lopettaa runoelman toistettuun kysymykseen, eläkö vielä suuri, ylpeä voima poikien povissa?

Lokakuun 20 p. 1830 allekirjoitti P. D. A. Atterbom filosofisen tiedekunnan dekanuksena Lauri Stenbäckin ylioppilaskirjan, ja hänet kirjoitettiin silloin yliopiston matrikkeliin. Hän pääsi siten heti ainakin ulkopuolisesti lähestymään ruotsalaisen laulun suurmiestä, jonka runoelmaa "Lycksalighetens ö" hän jo koulussa oli ihailnut, ja toisena hän kohtasi yliopiston silloisen rehtorin, E. G. Geijerin. Lähes kaksi vuotta, s.o. kevätlukukauden alkuun 1832, Stenbäck oli ruotsalaisena ylioppilaana. Mutta kaikeksi ikäväksi tiedämme perin vähän tästä osasta hänen elämäänsä. Ei ainoakaan hänen Ruotsista kirjoittamistaan kirjeistä ole säilynyt, ja niiden sisällyksestä muistetaan vain, että hän alati kirjoitti ikävästään kotiinsa ja niiden rakastettujen luo, jotka hän sinne oli jättänyt. Runoelmissa taas, jotka suoranaisesti ovat aiheutuneet Upsalan ylioppilaselämästä, on olemassa ainoastaan yksi iloisessa seurassa 11 p. joulukuuta 1830 improvisationin tapaisesti syntynyt maljaruno "Skål för den ädla, den härliga Norden". Niin ollen ei ole ollut muuta neuvoa kuin silloisesta sanomalehdistöstä, etupäässä politiikkaa ja kirjallisuutta käsittelevästä "Correspondenten" lehdestä, joka alussa joulukuuta 1830 alkoi ilmestyä Upsalassa 3-numeroisena viikossa, koettaa koota muutamia valonpilkahduksia Stenbäckin ruotsalaisen ylioppilasajan valaisemiseksi, eikä se ole tapahtunut aivan menestyksestä.

Muutamia viikkoja Stenbäckin kirjoittamisesta yliopistoon vietettiin Upsalassa tuhatvuotisjuhla muistoksi kristinopin tulosta Svithiodiin ja sen yhteydessä muistojuhla Augsburgin tunnustuksen esittämisestä Kaarle V: lle 300 vuotta sekä Kustaa Aadolfin menosta Saksaan 200 vuotta aikaisemmin. Lavean ohjelman suorittamiseen meni neljä päivää, 28, 29 ja 30 p. marrask. sekä 1 p. jouluk. Yliopiston juhlaan oli Geijer sepittänyt kutsumuskirjoituksen, ja siinä esitettiin Häffnerin sepittämä kantaatti, jonka sanat olivat Zeipelin kirjoittamat. Juhla alkoi juhlallisella jumalanpalveluksella Kolminaisuuden kirkossa, jonne virastot, porvaristo, ylioppilaat ja koulunuoriso kulkivat saatossa, ja päättyi ruotsiksi ja latinaksi pidettyihin akateemisiin puheisiin sekä vietettiin "kuninkaan säättämässä muodossa" sillä poikkeuksella, että ylioppilaat tuntemattomasta syystä jättivät tuomiokirkon tornista laulamatta virren: Bereden väg för Herran. Tämä suurenmoinen juhla, joka koski myöskin Suomelle kalliita muistoja, oli epäilemättä omansa herättämään Stenbäckin harrasta mielenkiintoa, jota paitsi tilaisuus tarjosi vieraille paljon uutta nähtävää. Muun muassa mainittakoon, että perintöprinssi Oskar juhlan vuoksi oleskeli useita päiviä Upsalassa ja sillä aikaa tuli yliopiston sekä opettajain että opiskelijain yhteyteen.

Jos kysymme, mikä muutoin saattoi herättää opiskelevan nuorison harrastusta siihen aikaan, jolloin Stenbäck oleskeli Upsalassa, niin ei tarvitse epäröidä vastausta. Kirjalliset kysymykset eivät varmaankaan sitä tehneet, sillä tähän aikaan vallitsi lepo Ruotsin parnassolla, sittenkuin pitkäaikainen sota romantikkojen ja akateemikkojen välillä 20-luvulla vihdoon oli lakannut. Suurten runoilijain maine oli vakaantunut ja saattoi sitä vähemmän tulla väittelyn alaiseksi, kun ei kukaan heistä tähän aikaan julkaissut uusia runoelmia. Almqvist taas julkaisi vasta 1832 ensimmäisen osan "Törnrosens bok" teostansa. Correspondentien kirjallinen osasto onkin verrattain vähäarvoinen. Siinä tavataan heikkoja alkuperäisrunoelmia ja hyvin vähän merkitseviä arvosteluja yhtä mitättömistä kirjallisista tuotteista. Sen sijaan tarjosi valtiollinen osasto ja varsinkin ulkomaita koskeva perin jännittävä lukemista. Uutiset vallankumousliikkeistä, joita ympäri Eurooppaa seurasi Ranskan heinäkuunvallankumouksen jälkeen, ja ennen kaikkea marraskuusta 1830 lokakuuhun 1831 kestänyt Puolan kapina kiinnittivät suuresti yleisön mieltä eikä vähimmin opiskelevan nuorison. Useita kirjoituksia voisi sanomalehdestä ottaa tämän todisteeksi. Ylioppilaat tunsivat mitä lämpimintä osanottoa puolalaisia kohtaan, ja kun kolkkona syyspäivänä sanoma kapinan kukistamisesta saapui, "huomattiin ylioppilaiden joukossa surullinen ja levoton mieliala". Suruharsoja ripustettiin ikkunoihin, ja luentosalien oviin sekä muihin paikkoihin kiinnitettiin kehoitus ylioppilaille kokoontua klo 6 illalla torille laulamaan tilaisuuteen sepitettyjä säkeitä, jotka koskivat Puolan kohtaloa. Tämän johdosta kokoontui nuorisoa lukuisammin "kuin mitä tuskin milloinkaan oli nähty", vaikka sää oli hyvin epäsuotuisa. Kuuluvalla äänellä luettiin säkeet lyhdyn valossa ja laulettiin sitten sävelellä: O, yngling, om du hjärta har. Sitten kuljettiin laulaen Linnamäelle ja Kustaa I: n muistopatsaan edessä laulettiin "ne sanat, joilta sen päivän säkeet olivat lainanneet sävelensä". Sitten huudettiin: "Eläköön niiden suurten miesten muisto, jotka ovat kaatuneet vapauden puolesta!" jota tuliset hurraahuudot seurasivat. Joukossa nähtiin myöskin useimmat professorit. Sitten kulkue palasi jälleen vapauden marsseja laulaen torille, missä erottiin.

Maaliskuussa 1831 sanomalehti avasi erityisen osaston "Suomen uutisia", joka kuitenkin jäi hyvin laihaksi ja usein kokonaan puuttui. Sitä paitsi oltiin niin varovaisia, että esim. uutinen tunnetusta kohtauksesta Helsingissä 16 p. jouluk. 1830, jolloin eräässä ylioppilasseurassa muuan ylioppilas iloisella tuulella ehdotti puolalaisten maljan, ei saanut sijaa mainituissa osastossa, vaan aloitettiin se sanoilla: "Eräässä, ei kaukaisessa yliopistossa" j.n.e. Ulkomaalaisista lehdistä otettiin perättömiä uutisia Suomessa yltävästä levottomuudesta, että muka kapina oli ollut syyttymäisillään y.m. Myöskin ne raa'at vallattomuudet, joita tehtiin venäläisenä pääsiäisyönä 1 p. toukok. 1831, mainitaan kapinallisen mielenkuohon ilmaukseksi. [Näistä tapauksista ks. *Th. Rein*, Juhana Vilhelm Snellman, I.]

Minusta on ollut syytä mainita kaikki tämä, koska siitä levottomuudesta, jonka valtiolliset tapaukset herättivät opiskelevassa nuorisossa, voi päätellä, että aika ei juuri ollut omansa tekemään Stenbäckin Upsalassa oloa sellaiseksi kuin hän sen oli kuvitellut. Valtiollinen suunpieksäntä kukoisti enemmän kuin "laulu", joka oli lähinnä hänen sydäntään, jota paitsi ei myöskään sellainen kiihtymys, jota politiikka herättää, hyvin vastannut sitä "raikasta elämää", jonka hän toivoi siellä kohtaavansa. Edelleen voi sanoa, että huolestuttavat kotimaan uutiset varmaankin, vaikka hän saikin kirjeissä rauhoittavia tietoja, tekivät ulkomaalla oleskelun tuskalliseksi. Ken sitä on kokenut, myöntää varmaankin, että silloin mieluummin soisi olevansa isänmaan pohjalla, kun ajat ovat uhkaavat.

Kuitenkaan ei puutu todisteita siitä, että Stenbäckinkin yleinen valtiollinen harrastus veti mukaansa. Hän on itse antanut muutamia kirjoituksia Correspondenteniin, joilla tässä yhteydessä, on merkityksensä.

Lopulla vuotta 1831 tapaa ensi kerran Stenbäckin nimimerkin tässä lehdessä. Numeron 83 (12 p. jouluk.) aloittaa runoelma "Salongscen", käännös Anastasius Grünin äsken ilmestyneestä kuuluisasta kokoelmasta valtiollista tendenssilyriikkaa "Spaziergänge eines Wiener Poeten". Runoelma kuvaa kepeän ironisesti, kuinka kaikkivaltias Metternich miellyttävän kohteliaana liikkuu ihailevien vierastensa kesken loistavassa salongissaan, sillä aikaa kuin eräs "holhokki parka", Itävallan

kansa, seisoo ja odottaa salin oven ulkopuolella nöyrä rukous huulillaan: "Enkö kuitenkin saisi olla hieman vapaa?" Käännös ei ole läheskään niin oivallinen kuin ne, jotka tunnemme runokokoelmasta. Kolmas stroofi lopusta on kokonaan jätetty pois, ja kahdesta viimeisestä ei käy täysin selville, että rukoilija on koko kansa eikä yksityinen henkilö. Joka tapauksessa on runoelman valinta kuvaava.

Numerossa 86 tavataan edelleen samalta nimimerkiltä "Fragment af Heine". Kappale on käännös XXIX luvusta runoilijan italialaisia "matkakuvia" ja sisältää mietelmiä Napoleonista sekä ajan vapaus- ja tasa-arvoisuuspyrinnöistä, jotka mietelmät ovat aiheutuneet käynnistä Marengon taistelukentällä. Heine alkaa ylistämällä Napoleonin neroa, mutta tuomitsee hänen tekonsa ja etupäässä sen, että hän 18 p. Brumaire-kuuta petti vapauden. Tähän tekoon saattoi hänet salainen taipumus aristokratiaan, ja sen vuoksi oli suuren suuri erehdys, että Euroopan ylimystö Englannin edustamana verisellä vihalla soti häntä vastaan. Sitten sanotaan, että "kansallisuus" on lahonnut ja kulunut [!] – ei ole enää olemassa kansoja Euroopassa, ainoastaan puolueita. Valtiolitiikan rinnalla runoilija näkee puoluepolitiikan, jota hän, sen vuoksi että sen harrastukset ovat henkisempää laatua, tahtoi nimittää hengen politiikaksi (Geisterpolitik). Tämä politiikka ilmenee kahden suuren puoluejoukon taistelussa ajan suuresta kysymyksestä, joka ei ole ainoastaan yksityisten sorrettujen kansallisuuksien, vaan koko Euroopan vapauttaminen "etuoikeutettujen, ylimystön talutusnuorasta". Heine ylistää ranskalaisia siitä, että he ovat aloittaneet taistelun tasa-arvoisuuden puolesta, ja lausuu lopuksi muun muassa seuraavat sanat: "Kukin aika uskoo, että sen taistelu on tärkein kaikista; se on ajan varsinainen usko, siitä se elää ja kuolee; niin tahdomme mekin elää ja kuolla tässä vapauden uskonnossa, joka kenties enemmän ansaitsee uskonnon nimen kuin tuo ontto, nukkunut sielukummitus, jota vielä on tapana uskonnoksi nimittää."

Huomattakoon, että Stenbäck vastalauseetta on kääntänyt viimeksi siteeratun lauseen, panematta siihen kuitenkaan kovin suurta painoa. Että hänen mieleensä olivat vaikuttaneet Heinen poliittiset ajatukset eikä hyökkäys uskontoa vastaan, käy ilmi pitemmästä poliittisesta kirjoituksesta, joka otsakkeella "Valtiollisia mietelmiä, joulukuun lopulla 1831" on painettuna 10: nteen n: oon 18 p. 1832. Kirjoitus on, luultavasti sen salaamiseksi, että kirjoittaja oli suomalainen, [Kuinka niitä suomalaisia, jotka tähän aikaan oleskelivat Ruotsissa, pidettiin silmällä, näkyy seuraavasta esimerkistä. Fredr. Cygnaeus aikoi 1831 matkustaa Ruotsin kautta Englantiin. Mutta hän pysähtyikin ensin mainittuun maahan ja oleskeli syksyllä Upsalassa. Siellä hän sai N. A. Gyldeénin kautta mainitsemattomalta taholta annetun varoituksen oleskelemasta kauemmin Ruotsissa, missä myötätuntoisuuden osanotto Puolaa kohtaan oli niin lämmin. Ks. *E. Nervander*, Minne af Fredr. Cygnaeus, s. 85.] nimimerkitön, mutta kuitenkin varmasti Stenbäckin tekemä, sillä hänen jälkeensä jääneissä papereissaan on melkoinen katkelma sen konseptia. Tämä kirjoitus, merkittävä todiste siitä, kuinka ajan valtiolliset kysymykset olivat sytyttäneet Stenbäckin innokkaan mielen, on kirjoitettu nuorekkaaseen tyyliin, joka toisinaan muistuttaa "ajatelmia" vuodelta 1828. Itse ajatusjuoksuun ovat Heinen edelläsiteeratut sanat suuresti vaikuttaneet. Hän aloittaa lyhyesti kuvaten Ranskan suurta vallankumousta, merkkiä ihmiskunnan vapautussotaan, ja johtuu sitten Napoleoniin. "Näistä vallankumouksen rajuista aalloista nousi Napoleon, tuo ihana mies, jonka ajatukset olivat suunnattoman suuret ja jonka kaikki teot vaikuttivat juuria myöten, – tuo jättimäinen uudistaja, jonka suuruuden edessä meidän vähäisyytemme säpsähtää. Hänellä oli kyllin yli-inhimillinen voima tyynnyttää pauhaavia aaltoja ja hillitä sekasortoisia joukkoja." – Napoleon "olisi varmaankin puhtaammassa muodossa elvyttänyt aristokratian ja despotismin sekä saattanut kansat vapaaehtoisesti polvistumaan niiden eteen[!]. Mutta kohtalo, kaitselmuksesi, ajanhenki, uusi aika, tai miksi sitä nimitettäneenkin, kukisti hänet; se nosti häntä vastaan hänen luonnollisen liittolaisensa aristokratian, joka ihmisyydelle onnellisessa erehdyksessä ikuisiksi häviökseen liittyi kansojen kanssa taistelemaan tuon mahtavan miehen persoonallista tarmoa ja voimaa vastaan." – Aristokratia ja despotismi luulivat voittonsa täydelliseksi, kun olot olivat palautuneet vanhoilleen, mutta "kansojen yleinen riemu Napoleonin kukistumisesta oli valhe", rauha oli keinotekoisista horrosta, väsähtämistä. Heinäkuun vallankumous osoitti, että vapaus ei ainiaksi ollut laskenut aseitaan, mutta mitä oli maailma voittanut

tällä vallankumouksella ja muilla, jotka sen aiheuttamina syntyivät? Tekijä puhkee valittamaan: "Sinun heinäkuunpäiväsi, Ranska, olivat täynnänsä aamunriemua, mutta miksi nukuit jälleen? Vapauden kukka oli puhkeamaisillaan, mutta miksi jätit sen kuihtumaan doktrinäärien ja oikean keskietien huostaan? Kansa hehkui jaloa intoa, rohkeaa innostusta pyhän asian puolesta ja taisteli arvokkaasti kauneinta taistelua, mitä koskaan on käyty, mutta kuka on korjannut sen hedelmät?" – Sitten seuraa seikkaperäisempi silmäys Ranskan valtiollisiin oloihin ja henkilöihin ja eurooppalaisen sodan mahdollisuuteen Venäjää, "tuota antiliberaalisuuden ritaria", vastaan. Kirjoittaja ei usko sotaa mahdolliseksi, mutta ei katso myöskään valitettavaksi, jos se syttyisi. Se näet välttämättömästi jouduttaisi vapaamielisyyden voittoa – "yleisen mielipiteen voima on korkeampi kuin pistimien, ja vapauden puolustajia olisi maasta nousemalla nouseva". Sen jälkeen käännettyään huomionsa Englannin politiikkaan hän päättää kirjoituksensa seuraavilla sanoilla vuodesta 1831, joissa runoilija yht'äkkiä astuu valtiollisen tuulenpieksäjän sijalle:

"Monet rohkeat toiveet tervehtivät sitä vuotta, joka äsken on nukkunut menneisyyteen. Vaipukoon se iäiseen lepoon. Lempeän illan tyven lepää entisyyden yli, kaikki muistot loistavat korkeamman valaistuksen hohteessa ja ovat meille kahta tutumpia ja rakkaampia; me seisomme hiljaisessa surussa ja syvässä vakavuudessa toiveittemme haudalla. Ah! elämä on yhtämittaista hautausta, sen vuoksi meidät valtaa sen ääretön tuska ja yllättää sen vakavuus, mutta sinä, oi taivaallinen toivo, sinä luot aina päivänpaistettasi haudoille. Emme kestäisi muiston synkkää, ainaista hautaussoittoa, jolleivät toivon ystävälliset kevätuulet alituisesti kuiskaisi ympärillämme elämän halua ja rohkeutta. Varsinkin jokaisessa uudessa ajankäänteessä viettää toivo juhlaa ja leikkii kanssamme niinkuin enkelit lasten kanssa. Iloitkaamme siitä!"

Paitsi tätä kirjoitusta, jossa hieman kummaksuen näemme Stenbäckin esiintyvän politikoitsevana Heinen toistajana ja Napoleonin ihailijana, on samassa lehdessä vielä kaksi runollista avustetta Stenbäckin kynästä. Jouluk. 29 p. 1831 oli siinä luettavana "Tervehdys Upsalalle", jonka yläotsakkeena oli "Matkamuuistoja" sekä numero 4. Numero osoittaa, että runoilija tähän aikaan oli kirjoittanut kaikki ryhmän runoelmat, joista myöskin "Skon luostari", jota ei vielä ole mainittu, väreilee samaa surunvoittoista tunnelmaa kuin muutkin. Siinäkin runoilijan mielen täyttää ahdistus hänen silmätessään menneen suuruudenajan muistoja, eikä hän löydä mitään lohtua todellisuudesta. Viimeisen kerran on nähtävänä Stenbäckin antama avustus ruotsalaisessa sanomalehdessä 23 p. kesäkuuta 1832 (n: o 104). Se on runoelma "Hyvää huomenta", omistettu "Johannekselle". Että tämä juhannusaattona julkaistu tervehdys tarkoitti runoilijan ystävää Östringiä, on epäilemätöntä, vaikka hänellä oli myöskin tapana sanoa vanhempaa veljeänsä Johannekseksi. Hän on lähtenyt kävelylle ihanana kevätaamuna, ja kultainen valo, vapaa, lämmin tuuli herättävät hänen elämänhalunsa ja intonsa —

Mitt hjärta lifvas och min långa saknad,
Den flyr, som vintern flyr, när vår'n är vaknad —

[Sydämeni elpyy ja pitkä kaihoni
se pakenee kuin talvi, konsa kevät herää. –]

hänen mieleensä johtuu, kuinka hän muinoin ystävän keralla on uneksinut uljaista mainetöistä ja vannonut jakavansa elämän riemut ja tuskat tasan hänen kanssaan. Raskas tunnelma, joka painostaa matkamuuistoja, on pois puhallettu, ja runoilija laulaa täynnä riemua:

Så fri som fordom står jag här på höjden
Och blickar glad emot den nya dagen,
Den vinkar rik på kraftigt lif och full
Af blommors doft och solens gull!

[Niin vapaana kuin muinoin seison kukkulalla
ja katson iloisesti kohti uutta päivää,
se viittaa uhkuen voimakasta elämää
ja täynnä kukkien tuoksua ja auringon kultaa.]

Milloin ja missä runoelma, joka parissa kohden muistuttaa Oresteen ja Pyladeen ystävyiden kuvausta Goethen *Ifigeneiassa*, on kirjoitettu, on tietymätöntä. On näet merkitty Stenbäck jo 9 p. helmik. eronneeksi Upsalan yliopistosta, mutta ei tunneta, kuinka pian sen jälkeen hän palasi kotia. Kenties hän viipyi kevään loppuun Tukholmassa ja kirjoitti nuo säkeet siellä, tai ne syntyivät Vöyrillä hänen kotia tultuaan. Loppusanat näyttävät viittaavan jälkimmäiseen, mutta miksi hän olisi lähettänyt runoelman meren taa painettavaksi?

Olemme tulleet Stenbäckin Upsalassaolo-ajan loppuun. Se mitä on kerrottu ei vastusta laisinkaan Essenin tiedonantoa, että sikäläiset vuodet samoin kuin sen edelliset ja aluksi seuraavatkin Helsingissä olivat omistetut "humaniorain" lukemiselle ja toverielämälle. Voimme arvata, että Stenbäck tällä aikaa teki mieltäkiinnostavia tuttavuuksia; mutta merkillistä on kuitenkin, että traditsioni ei tiedä, eikä runoelmista ilmene, että hän Upsalassa olisi tehnyt mitään kestävämpää ystävyysliittoa. Tämä antaa meille aihetta vielä viivähtää hetkisen siinä pettymyksessä ja tyhjiin menneessä toivossa Ruotsiin nähden, jonka matkamuistot niin selvästi lausuvat ilmi.

Selitys siihen, että Stenbäck ei ruotsalaisista löytänyt mitä haki, on kaiketi lähinnä siinä, että hän hehkuvassa runoilijakuvittelussaan oli luullut siellä kohtaavansa suuruutta ja loistoa, jommoista todellisuuden oli mahdoton tarjota. Mutta älköön luettako kaikkea runoilijaluonteen syyksi. Ansaitsee näet ottaa huomioon, että Stenbäck ei ollut ainoa, joka siten tunsu pettyneeksi. Päinvastoin näkyvät lahjakkaat nuoret suomalaiset ensimmäisinä vuosikymmeninä Ruotsista eroamisen jälkeen yleensä tulleen samaan kokemukseen, ja se on psykologisesti selitettävissä. Kun Suomi oli ikäänkuin lamautunut väkivaltaisen irtirepäisyn jälkeen, kun täällä kotona vielä ei ollut alkanut orastaa mitään itsenäistä kirjallista eikä kansallista elämää, toivoivat ne nuoret suomalaiset, jotka lähtivät Ruotsiin, sieltä löytävänsä kaiken, mitä he täällä kaipasivat, ja vielä lisäksi olojemme täydellistä ymmärtämistä. Mutta tavallista näyttää olleen, että tämä toivo petti – ja mieli jäi ankeaksi ja vierastavaksi, vaikka pettymys ei purkautunutkaan koviksi sanoiksi. Tämän todisteeksi voi mainita seuraavia esimerkkejä. Eräässä kirjeessä, jonka tunnettu suomalainen runoilija Abraham Poppius helmikuussa 1818 kirjoitti A. J. Sjögrenille, kerrotaan muun muassa, kuinka Pippingsköld, toinen suomalainen, joka samaan aikaan kuin kirjeen tekijä opiskeli Upsalassa, usein lasi pilaa niistä käsityksistä, joita ruotsalaisilla oli suomalaisista ja venäläisistä, ja kuinka heidän mielestään muka ainoastaan Ruotsi ja Saksa merkitsivät jotakin. Poppius katsoo tämän osoittavan suurta kiittämättömyyttä Suomea kohtaan ja jatkaa: "Sen vuoksi ei kukaan rehellinen suomalainen voi rakastaa tätä kiittämätöntä, veltoa, heikkohermoista, köyhää, puolueineen itseänsä raatelevaa, esi-isiensä suurtoilla kerskailevaa ja niihin luottavaa Ruotsia", sekä lisää seuraavassa kirjeessä: "Tahtoisimme ainakin osoittaa ruotsalaisille, että voimme tulla toimeen ilman heidän kieltään ja tapojaan, jopa ilman heidän Thoriaan ja Odiniaan, jotka he olisivat osanneet varsin isällisesti istuttaa meihin – jos olisivat vähemmin halveksineet meitä ja meidän kieltämme emintimä-aikanaan." – Tähän esimerkkiin Stenbäckin matkaa aikaisemmalta ajalta voi lisätä toisen myöhemmältä ajalta, tarkoitan Topeliuksen saamaa vaikutusta, kun hän 1843 ensi kerran kävi Ruotsissa. Samoin kuin vanhempi runoilijaveljensä, vaikka lempeämmin, laulaa hänkin Ruotsin suuresta muinaisuudesta, joka uinuu marmorihautoissa tai seisoo toreilla vaskivarustuksissaan, ja kuinka hän suruisena kääntyessään haudoilta pois turhaan etsii suuruutta elämästä:

Jag sökte kraften och fann behaget,
Jag sökte brynjor och ax jag såg.

Jag sökte höga världsstormartanken:
I diktens blommor som dröm han låg.

O Mälarstad, hur du skiftat öde!
Ditt åskmoln tynar i vårregn af,
Och dagens flyktiga löjen dansa
Med siden sko öfver kämpens graf.

[Etsin voimaa ja tapasin sulouden,
etsin sotisopia ja näin tähkäpäitä.
Etsin korkeaa maailmanuhmaaja-aatetta:
runon kukkasissa se lepäsi unelmana.

Oi Meelarin kaupunki, kuinka kohtalosi on vaihtunut!
Sinun ukkospilvesi lientyy kevätvihmaan,
ja päivän köykäiset ilveet tanssivat
silkkikengin urhon haudalla.]

Ja muistelmissaan omasta elämäkerrastaan hän tunnustaa Ruotsinmatkansa vaikuttaneen, että hän sen jälkeen alkoi tuntea harrastusta suomalaista kansallisuutta ja sen kieltä kohtaan.

Näiden toisten suomalaisten antamien lausuntojen valossa täytyy Stenbäckin matkamuuistoille antaa pelkkää yksityiskäsitystä suurempi merkitys. Samalla kuin ne lausuvat ilmi sen tuskan, jota yksityinen runoilijasydän tunsu, kun todellisuus tylyllä kädellä rikkoi sen tuulentuvat, ovat ne merkkinä siitä käännetilasta, jossa Suomen kansa siihen aikaan oli, sille kun vähitellen selveni, että kansan täytyy elää omaa elämäänsä – jos sen ollenkaan on mieli elää.

* * * * *

Tultuaan kotia Ruotsista Stenbäck nautti täysin siemauksin kauan kaivattua onnea saada elää omaistensa piirissä, ja hän jäi myöskin syyslukukaudeksi Vöyrille. Yhtenä syynä siihen, että hän ylioppilasaikanaan tuon tuostakin vietti lukukauden kotonaan, oli epäilemättä se, että hän samoinkuin toisetkin veljet sai kaiken ylläpidon isältään. Tosin olivat elatuskustannukset yliopistossa-olijalle siihen aikaan verrattomasti pienemmät kuin nyt, mutta kun ajoittain kaikki kolme poikaa yhtä aikaa oleskelivat siellä, kävi se kylläkin tuntuvaksi. Kuitenkin oli vanhin kevätlukukauden lopussa 1831 palattuaan Upsalasta seuraavana syksynä vihityttänyt itsensä papiksi, ja sitä seuraavana kevätlukukautena oli keskimmäinenkin veljeksistä suorittanut jumaluusopillisen päästötutkintonsa. Viimeksimainittu oli aloittanut papintoimensa isänsä apulaisena.

Kevätlukukaudeksi 1833 Stenbäck matkusti Helsinkiin, missä hän sai asunnon kamreeri von Bonsdorffin luona Kruununhaassa ja kirjoittautui jälleen yliopistoon.

Olot yliopistossa ja varsinkin Pohjalaisessa osakunnassa, johon Stenbäck taas tuli, olivat olennaisesti muuttuneet niinä kahtena ja puolena vuotena, jotka hän oli ollut poissa. Kesäkuun 19 p. 1832 oli korkeakoulu vihkinyt uuden kauniin talonsa Senaatintorin varrella juhllisuudella, johon oli yhdistetty ensimmäinen promotsioni, mikä pidettiin juhlasalissa. Mutta niin tärkeää kuin yliopiston menestykselle olikin, että se oli saanut siirtää toimintansa noihin avaroihin, valoisein saleihin, ei ollut vähemmän tärkeää, että samalla aikaa uusi henki oli alkanut päästä valtaan ylioppilasmaailmassa. Silloin eläneiden todistuksen mukaan se ensinnä ilmeni Pohjalaisessa osakunnassa vuonna 1832, josta se vähitellen varttuen levisi muihinkin ylioppilaspiireihin. Se mies taas, josta ensimmäiset uudistusriennot lähtivät, oli Juhana Vilhelm Snellman, joka nyt, juuri tultuaan filosofian kandidaatiksi, oli alkanut ottaa tehokkaammin osaa osakuntaelämään.

Tämän luvun alussa on jo viitattu siihen, että ylioppilaselämä oli hyvin vähän mieltäylentävää. Huonoihin tapoihin, joita Turusta oli siirtynyt Helsinkiin, kuului halu juominkeihin ja tappeluihin sekä rettelöihin käsityöläisten, kisällien ja puotipalvelijain ynnä muiden ei-akateemisten yhteiskunta-ainesten kanssa. Luonteeltaan vilkasten ja kuumaveristen pohjalaisten joukossa ei tietysti ollut vähin määrä ylioppilaita, jotka hillitsemättömästi nauttivat "iloista ylioppilaselämää", käsitellen nykyhetken vaatimuksia yhtä keveästi kuin tulevaisuuden. Tämän yhteydessä oli muitakin epäjärjestyksiä ja ikävää eripuraisuutta osakunnan piirissä syntynyt. Ratkaisematta jääköön, onko tämä kaikki täysin selitetty sillä R. I. Holstin väitteellä, [Minnesteckning af J. J. Östring, 1841. Tulee usein siteerattavaksi seuraavassa.] että olot olivat muuttuneet sellaisiksi, "sittenkuin patriarkallinen ja perheenomainen suhde inspektorin ja kuraattorin toiselta sekä osakunnan muiden jäsenten välillä toiselta puolen – suhde, joka oli tehnyt kaikki kirjoitetut säännökset tarpeettomiksi – aikojen kuluessa vähitellen oli lakannut". Kuinka hyvänsä, uudistuksia oli tarpeen, ja muutamat vanhemmat osakuntalaiset, Snellman etupäässä, ottivat sen toimekseen eli, kuten Holsti lausuu, päättivät "*omin päin, aprioristen käsitteiden mukaan* uudestaan järjestää osakunnan". Alku tähän tehtiin kevätlukukaudella 1832 siten, että Snellmanin laatimat kurinpitosäännöt esitettiin osakunnalle sen hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Sääntöjen sisällyksestä mainitsee Rein seuraavaa: [J. V. Snellman, I, s. 98.] "Alku kuuluu: 'Puolestansa hyvän esimerkin kautta auttaakseen siveellisyyden edistämistä sen kunnan keskuudessa, jonka jäseniltä isänmaa odottaa vastaista menestystään, ovat allekirjoittaneet sitoutuneet seuraavasti.' Sitten esitetään kymmenessä pykälässä, että jäsenet päättävät yliopistoaikanaan olla käymättä ravintoloissa, vielä vähemmän niissä nauttia väkijuomia, lukuunottamatta ruokapaikkoja, joissa viiniäkin ateriaksi olkoon sallittu. Täten tehdyt säästöt oli käytettävä voimistelun hankkimiseksi osakuntalaisille. Osakuntahuoneissa saisi pitää kokouksia, joissa kohtuulliset juomingit olisivat luvallisia ja esitelmiä tulisi pitää, ei kuitenkaan useammin kuin kerran lukukaudessa. Kokouksissa ei lyödä korttia; kiivasta sananvaihtoa ei sallita."

Väittelyä näistä säännöksistä jatkettiin innokkaasti vielä syyslukukaudella, ja tuloksena oli niiden täydellinen hylkääminen. Syy niiden kohtaamaan vastustukseen käy ilmi Holstin sanoista: "Kun nämä säännökset, vaikka olivat hyvin harkitut, eivät kuitenkaan olleet ilmaisuna mistään itse osakunnassa elävästä periaatteesta, vaan enemmän johtuivat yksityisestä sen piirissä vaikuttavasta henkilöstä, täytyi niiden suurimmalle osalle sen jäseniä tuntua *ulkoapäin* annetuilta ja pakotetuilta rajoituksilta ja siteiltä." Vastapuolueen etupäässä oli Stenbäckin ystävä Östring, "joka palavasti rakasti itsenäisyyttä ja joka kouluajaltaan oli perinyt vastenmielisyyden kaikkeen kurinpitoon" sekä kannatti "itsessään oikeaa, mutta käytännössä vaarallista lausetta: että ihmistä ei koskaan voida parantaa *lain* kautta". Vaikka hän ei kyvyssä vetänyt vertoja vastustajalleen, johti kuitenkin vastarinta jo mainittuun tulokseen, ja siten "lakkasi se vanhempain valta, jota vanhemmat osakuntalaiset suuremman akateemisen sivistyksensä nojalla alati olivat osakunnassa käyttäneet". Niin meni Snellmanin uudistusyritys myttyyn, mutta ainoastaan – näennäisesti. Väittely oli näet saattanut, vastustajat tekemään itsellensä selkoa siitä, mitä akateeminen vapaus oikeastaan merkitsi, ja niin kävi, että se henki, josta Snellmanin ehdotus oli lähtenyt, vähitellen sai heidätkin valtaansa, ja ennenkuin vuosi oli kulunut, oli sama henki osakunnassa tullut valtaan, vaikka sääntöehdotusta ei oltu hyväksytty.

Stenbäckin palatessa Helsinkiin oli sääntökysymys jo ratkaistu, mutta se ei estänyt häntä tehokkaasti ottamasta osaa siihen korkeamman henkisyyskannattamaan elämään, joka nyt alkoi versoa osakunnassa. Hän liittyi luonnollisesti siihen piiriin lahjakkaita nuorukaisia, jossa hänen ystävänsä Östring oli koossapitävänä, joskaan ei aina johtavana henkilönä. Tämä ryhmä pohjalaisia, johon paitsi Östringiä ja Stenbäckiiä kuului Matias Aleksander Castrén, Erik Aleksander Ingman, Fredrik August Ehrström, Carl Gustaf von Essen ja Henrik Pionius, muodosti seuran, jota, vaikkapa se oli nimetön eikä ole saavuttanut mitään kuuluisuutta niinkuin lauantaseura, kuitenkin voi katsoa sen vastineeksi. Sen jäsenet olivat kaikki nuorempia kuin Runeberg, Nervander, Snellman ja muut lauantaseuraan kuuluvat, mutta heidän harrastuksensa aatteellisiin kysymyksiin ei ollut silti

vähempi ja heidän toverielämänsä tuskin vähemmin henkevä, tuskin vähemmin hupaisan pilan ja säkenöivän sukkeluuden höystämä. Ainakin kuuluu Stenbäck vanhoilla päivillään kuvailleen tämän ylioppilapiirin elämää sellaiseksi. Usein olivat keskustelut niin mieltäkiinnittäviä, niin hupaisia ja sukkelia, oli hän sanonut, että ne olisivat ansainneet tulla painetuiksi. Kun arvostelu koski hänen iloisinta ylioppilasaikaansa, on luonnollista, että etäinen entisyys loi siihen hohdettaan, joka vei liioitteluun, mutta luetellut nimet ovat joka tapauksessa sellaisia, ettei tarvitse tinkiä pois kovin paljoa.

Nämä toverit olivat hyvin erilaisia taipumuksiltaan ja luonteiltaan.

Östringistä on olemassa kaksi luonteenkuvausta, toinen Holstin antama, toinen Stenbäckin Holstin esityksen oikaisemiseksi. [Om "Minnesteckning af J. J. Östring af R. I. Holsti", H: fors 1841, nimim. S. Helsingfors Morgonbladissa 1842, n: ot 6-8, 24-31 p. tammik.] Molempia kuvauksia toisiinsa verratessa huomaa, että ne pikemmin täydentävät kuin vastustavat toisiaan. Erilaisuus näet johtuu perimmältään siitä, että Stenbäck arvostelee ystäväänsä myöhemmin saavuttamaltaan uskonnolliselta kannalta, joka oli Holstille vieras. Seuraavassa käytetään molempia lähteitä.

Johan Jakob Östring syntyi 22 p. toukok. 1813 Närpiön pappilassa. Hänen lapsuutensa kului, kertoo Holsti, täydellisessä kahleettomassa vapaudessa, mutta siitä huolimatta tai kenties juuri siksi tuli se tasaisuus, joka on ominaista hänen kotiseudulleen, hänen luonteensa perusjuonteeksi. Jo poikana oli hänellä sisäänpäin kääntynyt mieli ja vakava olento, samalla kuin hän myöskin saattoi päästää vapaan, hillittömän ilon valloilleen. Ankara, Östringille outo kurinpito Vaasan trivialeikoulussa ei saavuttanut tarkoitustaan hänessä, vaan hänestä tuli johtava sielu moniin koirankureihin, joille hänen kuitenkin sanotaan osanneen antaa jonkinmoista aateluutta ja joissa ilmeni ajatusta ja mielenmalttia. Ahkera hän ei ollut, mutta hyvän päänsä avulla hän oli koulun taitavimpia oppilaita ja suoritti kunnolla ylioppilastutkintonsa. Se tapahtui, kuten jo on mainittu, syyslukukaudella 1829, jolloin Stenbäck liittyi häneen. – Kuulkaamme nyt, kuinka tämä kuvaa ystäväänsä luonnetta: "Östring kuului epäilemättä niihin, jotka luonto on varustanut mitä oivallisimmilla lahjoilla ja kyvyillä. Hänellä ei tosin ollut sitä, mitä sanotaan neroksi tai luovaksi hengenvoimaksi; mutta hänellä oli mitä runsaimmassa määrin selvä ja terävä ymmärrys, tavaton kyky helposti ja vaivatta käsittää ja omistaa asioita, jotka tuottavat muille mitä suurinta ponnistusta, sekä selvästi esittää niitä uudestaan. Myöskin oli hänen muistillaan se joustavuus, joka on välttämätön ehto n.s. hyvälle päälle. Mutta voisi sanoa, että hänen päänsä oli kehittynyt hänen sydämensä kustannuksella." Tämän viimeisen lauseen Stenbäck sitten selittää tavalla, joka tuntuu hämmästyttävältä ystävän suusta. Hän sanoo: "Jo lapsuudesta olivat ne suloiset siteet, jotka kiinnittävät ihmissydämiä toisiinsa, suureksi osaksi outoja hänelle; se rakkaus, joka lämpimällä alttiudella liittyy toiseen unohtaen oman itsensä – ei ollut koskaan täyttänyt häntä. Hän seurusteli mielellään toverien kanssa, mutta vähemmin tarpeesta tavata samanmielisiä sydämiä, joihin hän lämmöllä ja rakkauksella olisi voinut liittyä, kuin kuluttaakseen ikävää aikaa. – Sanalla sanoen: hyvä pää ei hänessä ollut yhdistynyt lujaan, tarmokkaaseen ja lämpimään luonteeseen." Nämä Stenbäckin sanat, tämä valitus ystävän sydämen kylmyydestä luovat jyrkän valon heidän suhteeseensa. Kylmyydellä hän kaiketi tarkoittaa sitä luonteen tasaisuutta, josta Holsti puhuu. Stenbäck ei ystävästään löytänyt sitä leimuavaa innostusta, joka oli hänelle itselleen ominaista, ja luultavasti hän usein kärsi siitä, ajatteleminen että tämä erilaisuus oli kenties välttämätön ehto heidän ystävyydelleen.

Kahtena ensimmäisenä lukukautena Helsingissä Östring opiskeli kreikankieltä otaksuttavasti Stenbäckin kanssa yhdessä, joka silloin myöskin alkoi kuunnella Sjöströmin luentoja. Sen ajan, jonka jälkimmäinen vietti Upsalassa, edellinen oleskeli kotiopettajana Uudessakaarlepyyssä. Syyslukukaudeksi 1832 Östring taas tuli Helsinkiin ja saavutti huomiota oppositiionin johtajana Snellmanin kurinpitosääntöjä vastaan, tullakseen kohta sen jälkeen yhdeksi innokkaimpia puuhaajia osakunnan uudistamiseksi Snellmanin tarkoittamaan henkeen. Holstin mukaan johtui se vaikutus ja vetovoima, joka hänellä tässä puuhassaan oli tovereihinsa, tosin hänen etevästä individualiteetistaan, mutta samalla siitä, että se ei koskaan näyttäytynyt hänessä itsetietoisena, että hän ei koskaan pyrkinyt muiden yläpuolelle. Ystäväpiirin Östringiltä omaksumat harrastukset taas tarkoittivat suuremman

vapauden ja itsenäisyyden levittämistä opintoihin ja osakunnan kehittämistä jonkunmoiseksi kirjalliseksi seuraksi, missä yksityiset jäsenet kykynsä mukaan ilmoittaisivat toisilleen opintojensa hedelmiä ja ajattelunsa tuloksia. Mitä hänen omiin opintoihinsa tulee, siirtyi hän klassillisesta kirjallisuudesta uudenaikaiseen, ennen kaikkea saksalaisten runoilijain teoksiin, jotka hän katsoi soveliaammiksi kuin kreikkalaisten ja roomalaisten kasvattamaan sielujamme. Mutta pian hän sai kaiketi kyllikseen niistäkin ja antautui sitten filosofian lukemiseen, varsinkin Hegelin, jonka hän omaksui rajattomalla luottamuksella, enemmän luonnollisesta hengenheimoudesta kuin syvemmän käsityksen ja mietiskelyn johdosta. – Nämä piirteet osoittavat Östringin kehitystä vuoden 1834 loppuun. Mitä sitten seurasi, näemme ensi luvusta.

Östringistä, joka ei ennättänyt saada nimeänsä tunnetuksi ylioppilaspiirien ulkopuolella, on osittain siitä syystä, osittain hänen suhteensa vuoksi Stenbäckiin ollut tarpeellista puhua laveammin; mitä muihin ystäviin tulee, voi esitys olla lyhyempi.

Matias Aleksander Castrén, nerokas kielentutkija, oli syntynyt samana vuonna kuin Östring ja oli papinpoika hänkin, mutta kotoisin Pohjois-Pohjanmaalta ja tullut ylioppilaaksi 1830. Siinä mestarillisessa elämäkerrassa, jonka Snellman on kirjoittanut hänestä, tarkoitetaan puheenaolevaa ystäväpiiriä, kun sanotaan, että "Castrénin lähimpään seurustelupiiriin kuului muutamia nuoria miehiä, jotka etupäässä harrastivat kaunokirjallista lukemista ja joista myöskin yksi ja toinen oli antautunut kaunokirjallisiin harjoituksiin", ja että hän, joka "muutoin tähän aikaan oli itseensä sulkeutunut, heidän seurassaan oli innostava ja innokas osanottaja". Että häneltä itseltään ei puuttunut runollista kykyä, on hän osoittanut Kalevalan ruotsinnoksellaan. Edelleen mainitaan, että hän harrasti myöskin filosofian tutkimista ja otti osaa osakunnassa pidettyihin väittelyihin "filosofian puolesta pietismistä vastaan".

Erik Aleksander Ingman, maanmittarin poika, oli syntynyt Lohtajalla 1810 ja tullut ylioppilaaksi 1827. Suoritettuaan filosofian kandidaattitutkinnon 1833 hän valitsi itselleen lääketieteellisen uran, jolla hän ajan pitkään oli tekevä itsensä kuuluisaksi uranaukaisijaksi nykyaikaiselle lääketieteelliselle käsitystavalle. Mutta se ei estänyt häntä samalla ansaitsemasta sijaa suomalaisen kirjallisuuden historiassa. Tässä mainitsemme vain, että hän jo 1832 käänsi suomeksi Iliadin ensimmäisen laulun ja pari vuotta myöhemmin julkaisi käännöksiä Anakreonin ja Saphon lauluista, joista Helsingfors Morgonblad tiesi kertoa, että ne sekä Lönnrotin toimittama suomalaisen kansanrunouden julkaisu olivat herättäneet ulkomaisten oppineiden ansaittua huomiota. Ingmanin kirjallisuuden- ja suomenkielenharrastus liitti hänet tovereihin, joille hänen erikoisoppialansa oli aivan vieras.

Fredrik August Ehrström taas oli papinpoika kuten useimmat ystävyksistä, mutta syntynyt 1801 Luodossa ja siis melkoista vanhempi ja enemmän elämää kokenut kuin muut. Raivaten tietään läpi hädän ja puutteen hän oli ensin käynyt Vaasan merikoulun ja perämiehenä purjehtinut muutamia vuosia merillä. Erään onnettoman matkan jälkeen hän oli jälleen tarttunut kirjaan ja tullut ylioppilaaksi 1823. Hänen ilmeiset soitannolliset lahjansa ja kaunis tenoriäänensä auttoivat hänet muutamaksi aikaa saamaan laulunopettajan viran Pietarissa, mutta hän palasi sitten Helsinkiin, missä hän myöskin hankki elatuksensa laulunopetuksella, ollen edelleen kirjoitettuna ylioppilaaksi yliopistoon. Nyt puheena olevaan aikaan hänen nimensä tuli tunnetuksi ympäri maata niiden sävelmien kautta, joita hän sepitti "Lähteeseen", "Joutseneen" ja muihin Runebergin runoelmiin, sävelmien, jotka vielä tänäkin päivänä ovat tunnetut ja rakastetut mitä laajimmissa piireissä. Elinvoimallaan todistavat nämä sävelmät – ensimmäinen yksinkertainen taidemusiikki, mikä meillä on kaikunut kotimaiselta pohjalta – kuinka alkuperäiset Ehrströmin lahjat olivat. Että hän liittyi Östringin piiriin, puhuu hyvää sekä siitä että hänestä itsestään. Snellman on kauniisti kuvannut hänen luonnettaan hänen kuolemansa jälkeen (1850) sanoen, että hän oli "oikein ajatteleva, rauhaista, osaaottavainen kanssaihmissä kohtaan, isänmaataan rakastava ja täynnä lämpöä kaikkea kohtaan, mikä elämässä on jaloa ja ylevää", sekä edelleen: "Ehrströmillä ei ollut suurta oppia eikä laajaperäisiä

tietoja, mutta hänellä oli kaunis humanainen sivistys, joka ilmeni lämpimänä harrastuksena kaikkea yleistä, yleisinhimillistä kohtaan."

Piirin nuorin jäsen oli Carl Gustaf von Essen, syntynyt 1815, mutta tullut ylioppilaaksi jo 1830. Stenbäckin kanssa hän oli tullut tuttavuuteen jo aikaisemmin kuin yksikään muista. Hän oli näet toinen järjestyksessä Oravaisissa asuvan luutnantti von Essenin pojista, jonka perheen läheisiä tuttavuuksia Stenbäckit olivat. Sitä paitsi hänellä oli poikavuosiensa aikana ollut opettajana Jonas Lagus, joka oli nainut hänen tätinsä Vöyrin pappilasta. Ylioppilaaksi tultuaan Essen oleskeli kaksi kesää kotiopettajana Laguksen luona Ylivieskassa ja tuli silloin "herätykseen". Siitä ajasta hän oli päättänyt tulla papiksi, vaikka hän samalla tahtoi saavuttaa maisterin arvon. Opinnotkin siis toivat hänet lähelle kaunokirjallisuutta harrastavia ystäviä, vaikka hänellä itsellään ei ollut runollisia lahjoja. Luonnostaan hänellä oli iloinen ja seurallinen luonne sekä tavallista runsaampi varasto sukkeluutta ja satiirista kykyä, joka ei koskaan uupunut, ei vanhuudessakaan, mutta joka nuoruuden aikana oli eloisimmillaan. Kun seuraavassa usein saamme kohdata Essenin, voi edelläänottu riittää kuvaamaan häntä tällä aikakaudella.

Viimeiseksi jää Henrik Gabriel Piponius, josta meillä on vähimmin tietoja. Hän oli syntynyt 1812, tuli ylioppilaaksi 1830 ja filosofianmaisteriksi 1836. Häneltä ei puuttunut kirjallisia taipumuksia, ja hän julkaisi yhtä ja toista Helsingfors Morgonbladissa (1838 kirjoituksia musiikista ja muusta pakinatyyliin). Myöhemmin hän vaikutti opettajana Kokkolassa ja Oulussa; hän kuoli 1847. J. V. Snellman, jonka serkku hän oli, C. G. von Essen ja Z. Topelius lukivat Piponiuksen Pohjalaisen osakunnan parhaiden joukkoon.

Heidän läheisistään osakuntaelämää lämpimästi harrastavista tovereista mainittakoon vielä lisäksi muutamia, jotka syystä tai toisesta tulevat kuvauksessamme näkyville ja sen vuoksi voidaan katsoa kuuluviksi aineeseen: Jakob Johan Peuron, Holstin mukaan Östringin hyvä ystävä, jolla kuten viimeksimainitulla oli matrikkelissa harvinainen mainesana "spes nostratum et decus", mutta joka kuoli jo 30 p. joulukuuta 1834; Berndt Henrik Lindfors, jonka Essenin ja Piponiuksen keralla Topelius kerran lukee osakunnan "valiomiesten" joukkoon; Johan Fredrik Cajan, jonka historialliset opinnot johtivat hänet kirjoittamaan ensimmäisen Suomen historian kokeen (liitteenä Lönnrotin Mehiläiseen 1835-40); Karl Robert Ehrström, F. A. Ehrströmin nuorempi veli, kuollut piirilääkärinä Raahessa (1881), ja Rudolf Israel Holsti, Z. Topeliuksen lähimpiä ystäviä, jolla oli harvinainen taipumus filosofiaan ja joka sitä paitsi lämpimästi harrasti kirjallisuutta ja myöskin runoilua. Edellisiä vanhempi oli Aron Borg, joka tuli teologian dosentiksi ja professoriksi, mutta vaikutti sittemmin käytännöllisenä pappina, sekä Snellmanin ja Runebergin aikalaiset ja ystävät L. J. Ahlstrubbe ja G. H. Ståhlberg, tunnetut näiden suurmiesten elämäkerroista.

Stenbäckin toiminnasta osakunnassa vuodelta 1833 on vähän kerrottavaa. Kevätlukukausi näyttää kuluneen ilman huomattavampia uudistuskokeita milteään taholta, ja syyslukukauden hän taas oli poissa. Osakunnan pöytäkirjassa mainitaan, että Stenbäck 16 p. helmikuuta ja 9 p. maaliskuuta oli esiintynyt tavanmukaisissa väittelyharjoituksissa, edellisellä kerralla opponenttina ja jälkimmäisellä auktorina; teesejä ei kuitenkaan ole pantu muistiin. Edelleen kerrotaan niissä eräs tapahtuma, joka tarkoittanee häntä, vaikka hänen nimeään ei mainita. Huhtikuun 20 p. annettiin osakunnan puolesta kolmas vihko "Vinterblommor" kalenteria toiseksi palkinnoksi kolmen Uhlandin romanssin käännöksestä, mutta nimilippua avattaessa löydettiin kääntäjän nimen asemesta ainoastaan "kehoitus todelliseen kirjalliseen pyrkimykseen ja vapaudenrakkauteen". Strömborg [J. L. Runeberg, III, s. 239.] on katsonut todennäköiseksi, että nimetön palkinnonsaaja oli Runeberg, nojaten siihen, että kaksi päivää myöhemmin Morgonbladissa oli painettuna eräs Uhlandin romanssi, joka kahden muun keralla esiintyy hänen runoelmiensa joukossa. Mutta kun otetaan huomioon, että Runeberg tähän aikaan jo oli julkaissut ensimmäisen kokoelman runoelmia, servialaiset kansanlaulut ja "Hirvenhiihtäjät", näyttää tuskin luultavalta, että hän olisi tahtonut kilpailla kirjallisesta palkinnosta ylioppilasosakunnassa. Uhlandin runoelman käännöksen esiintyminen lehdessä ei ole myöskään kylliksi todistava. Sitä vastoin on Stenbäck, joka erityisesti osoittaa kiintyneensä Uhlandin runouteen,

hyvin voinut olla halukas ottamaan osaa kilpailuun – seikka, mikä, kuten saamme nähdä, uudistui pari kertaa myöhemmin. Myöskin näyttää kehoitus harrastamaan vapautta viittaavan häneen – se soi ikäänkuin kaikuna hänen vapaudeninnostuksestaan Upsalassa.

Siitä, mitä tuonnempänä tulee kerrottavaksi, on ilmenevä, että Stenbäckin osanotto osakuntaelämään oli vilkkain vuonna 1834. Sitä ennen meidän on kuitenkin seuraaminen häntä kotia, missä harvinainen perhejuhla valtasi kaiken hänen huomionsa.

* * * * *

Tammikuun 16 p. 1834 oli rovasti Stenbäckin ja hänen puolisonsa hopeahääpäivä, ja lapset tahtoivat tehdä kaikkensa sen juhlistamiseksi. Katsokaamme, mitä olosuhteet myönsivät. Kaarle Fredrik, silloinen Utsjoen ja Inarin kirkkoherra, oli tullut ennen joulua isän kotiin ja mennyt kihloihin neiti Ottilia von Essenin kanssa, joka äskettäin oli täyttänyt 16 vuotta, ja päätettiin, että häitä ei vietettäisi morsiamen kotona Oravaisissa, vaan Vöyrillä yllämainittuna päivänä. Marie taas oli jo aikaisemmin mennyt kihloihin Vöyrin entisen kirkkoherranapulaisen (Jonas Laguksen seuraajan), Piippolan kappalaisen Konrad Ottelinin kanssa, ja heidänkin häikseen valittiin sama päivä. Häiden lisäksi tuli vielä yhdet kihlajaiset. Janne näet oli löytänyt elämänkumppanikseen demoiselle Ulla Wegeliuksen Maalahdelta, vanhemman tyttären edellämainitusta perheestä, ja kihlaus oli julkaistava tuona suurena päivänä.

Vielä elää monta muistoa noista muhkeista kaksoishäistä, ei ainoastaan harvoissa vielä elävissä mukanaolleissa, vaan jälkeläisissäkin toisessa ja kolmannessa polvessa. Vieraita oli lukuisasti, suku ja ystävät kaikilta tahoilta olivat rientäneet lumisten kenttien halki vierasvaraiseen pappilaan. Myöskin J. V. Snellmanin sanotaan olleen läsnä Anna-sisarensa keralla. Kaupungista tuodun orkesterin soittaessa hopeasulhanen ja luutnantti von Essen johtivat tyttärensä saliin, Laihian rovasti Stenbäck toimitti vihkimisen, ilmoitti sitten kihlauksen ja puhui sen jälkeen liikuttavasti hopeamorsiusparille, molemmille vihityille pareille ja kihlatuille. Kauniit olivat morsiot olleet: Marie mustassa silkissä ja Ottilia valkeassa silkkityllissä, molemmilla kruunu ja sepele päässä sekä häilyvät valkeat sulkatöyhdyt hiuksissa. Tämä jälkimmäinen oli ajan muoti, mutta ei juuri niin, että töyhdyt olivat eri pitkät. Naisten kesken kuiskailtiin, mikä siihen oli ollut syynä. Marie oli kovaksi onnekseen saanut pienemmät ja vähemmin koristavat sulat ja pukeutuessaan päiviteltyt sitä. Silloin oli tuleva käly lämminsydämisesti vaihtanut pisimmän sulkansa ystävän lyhimpään sanoen: Vaihtakaamme, niin on kummallakin samanlaiset! Muutoin häät vietettiin iloisesti, vanhaan tapaan. Ateriat tarjottiin vanhassa rakennuksessa, uudessa taas leikittiin ja tanssittiin. Mattoja oli levitetty kartanolle uudelta puolelta vanhalle, ja niiden välillä tepsuttelivat kuin metsäkanaset nuoret neitokset valkeissa puvuissaan ja kengissään.

Mutta sittenkin tuntui, kuin iloa olisi jäytännyt aavistus tulevasta ajatustapain mullistuksesta. Puolitoista vuotta aikaisemmin, elokuussa 1832, oli tohtori Wegelius Maalahdella pitänyt tyttärensä Bettyn ja Vaasan koulun kollegan, sittemmin Vaasan kappalaisen, maisteri Gustaf Henrik Schroderuksen häät, ja siellä oli Carl Gustaf von Essen, joka vast'ikään oli tullut Ylivieskasta ja heti kohta herättänyt huomiota muuttuneella olennollaan, keskellä erästä tanssia yht'äkkiä alkanut hehkuvin sanoin nuhdella suruttomasti ilveileviä ihmisiä ja intomielin puhua "ainoasta tarpeellisesta" elämässä sekä siten saanut aikaan suuren hämmästyksen ja häiriön iloisessa hääjoukossa. Tämä oli loukannut Lauri Stenbäckin sopivaisuudentunnetta, ja hän oli edeltäkäsän sanonut, ettei hän aikonut sallia, että moiset kohtaukset häiritsisivät hänen siskojensa hääiloa. Kun siis Essen-veljekset (myöskin vanhempi veli Otto oli joutunut herännäisyyden valtaan) saapuivat, otti hän heiltä lupauksen, että he eivät häiritsisi häärauhaa. Edelleen sanotaan hänen hääpäivän aamuna puhuneen kauniisti veljensä nuorelle morsiamelle elämän kauneudesta ja rakkaudesta sekä kuinka Jumala rakastaa juuri iloa ihmisissä eikä synkeyttä ja raskasmielisyyttä. Kaikki meni siis häiriöttä, lukuunottamatta yhtä ainoaa pikku tapausta. Häävierasten joukossa oli eräs salakihloissa oleva pari. Kun soitettiin tanssiin,

meni sulhanen pyytämään morsiantaan, mutta sai kieltävän vastauksen. Hän hämmästyi kovin, sillä he olivat usein ennen tanssineet, ja kun morsian edelleen vakuutti, että hän ei enää koskaan tahtonut tanssia, vaan ennemmin noudattaa Jumalan tahtoa kuin ihmisten, joutui sulhanen niin pois suunniltaan, että huudahti: Olkoon sitten välimme lopussa! Morsian pysyi kuitenkin vakaana päätöksessään. – Myöhemmin tapahtui onneksi sovinto, ja kolmantena hääpäivänä, viimeisenä, ilmoitettiin kihlaus myöskin vielä koossa oleville vieraille. Tämä sulhanen oli nuori pappi, joka kohta itse oli kuuluva innokkaimpien heränneiden joukkoon; morsian taas oli yksi niistä monista nuorista, jotka Essenin sanoista Maalahden häissä olivat saaneet piston sydämeensä.

Kaksi viikkoa häiden jälkeen Kaarle Fredrik lähti nuoren vaimonsa kanssa pitkälle matkalle Lappiin. Samoin kuin Lauri oli tervehtinyt Marie-siskoaan hänen ensimmäisenä kuulutuspäivänään säkeillä ("Morsian"), jotka ovat runokokoelmassa, oli hän omistanut kälylleen runomuotoisen tervehdyksen.

* * * * *

Helmikuussa 1834 tapaamme Lauri Stenbäckin Helsingissä. Saman kuun 5 p. oli kuraattorinvaali osakunnassa. Maisteri Ståhlberg, joka vakinaisen kuraattorin Nervanderin ulkomaanmatkan aikana oli ensiksi valittu v.t. kuraattoriksi, oli näet luopunut tästä toimesta, ja Snellman valittiin nyt hänen sijaansa. Erään tuonempana mainitun kirjeen mukaan oli Runebergilla lähinnä häntä enimmäkseen äännet, ja hän olisi ehkä saanut ehdottoman enemmistön, elleivät useimmat olisi tienneet, että hän oli haluton vastaanottamaan tointa. 26 p. yhä samaa kuuta vietettiin tavallinen lukukausijuhla, josta tunnettiin yhtä ja toista mieltäkiinnittävää. Paitsi osakunnan inspehtoria, professori 6. G. Hällströmiä, ja kunniajäseniä sekä muiden osakuntain edustajia olivat yliopiston rehtori, professori Pipping (ei saapuvilla juhlassa) ynnä professorit Linsén ja Ilmoni kutsutut juhlaan. Juhla alkoi sillä, että E. A. Ingman esitti suomeksi kääntämiään kohtauksia Oehlenschlägerin Correggiosta. Myöhemmin Stenbäck luki katkelman eräästä kirjoittamastaan novellista. [Niin sanotaan pöytäkirjassa ja myöskin erään samanaikuisen henkilön yksityisessä kirjeessä, mutta Z. Topeliuksen päiväkirjan mukaan se oli ollut käännös. Stenbäckin papereissa ei ole jälkeäkään novellista.] Illan kuluessa annettiin eroavalle v.t. kuraattorille merkiksi osakuntalaisten kiittolisuudesta komea kannella ja jalalla varustettu, hopeahelainen juomasarvi, jossa oli suomenkielinen kirjoitus:

Juo ja laula ja juo!
Kaitsialle kaivatulle,
Carl Henrik Ståhlbergille.

Hänen maljaansa juotaessa laulettiin Stenbäckin tilaisuuteen sepittämät säkeet, jotka olivat pilamukailu tunnetusta laulusta: "Svearne fordomdags drucko ur horn". Laulun esitti kuoro, jonka perustaminen on myöskin merkki osakuntaelämän kohoamisesta. Muitakin maljoja juotiin, m.m. Runebergin, joka vastasi kunnianosoitukseen laveammin kuin tavallisesti. Edelleen kuului ohjelmaan Linsénin ja Ilmonin juhlallinen ottaminen osakunnan kunniajäseniksi. Mieliä tuli kaiken tämän aikana hyvin innostuneeksi – ei kuitenkaan niin paljon viinistä, sillä oli päätetty supistaa juomavaroja, ja juhla ei maksanutkaan enempää kuin kaksi taalaria mieheen. Viimeinen malja, Stenbäckin esittämä, koski yleistä veljeydestä. Tämän johdosta tulivat m.m. Runeberg ja Topelius "veljiksi". Viimeksimainitun päiväkirjan mukaan oli Runeberg, "Suomen kunnia, akatemian kaunistus ja pohjalaisten valo", selittänyt, että ehdotus koski myöskin heitä – "sen pidin kunniakkaimpana kaikesta, mitä minulle täällä on tapahtunut", lisää Topelius sitten. – Snellman, joka viran puolesta on kirjoittanut pöytäkirjan, päättää kertomuksen juhlasta seuraavilla sanoilla: "Vaativattoman illallisen jälkeen kukin lähti kotiansa hyvin tyytyväisenä iltaansa, joka todella täyttikin kaikki viattoman ilon ja

hauskuuden vaatimukset." Extra protocollum saattoivat toverit suosituimmat joukostaan, Ståhlbergin, Runebergin, Ahlstubben ja Snellmanin itsensä, kirkkaassa kuutamossa kunkin kotiansa.

Samoinkuin Stenbäck tässä juhlassa oli toveripiirin huomattavimpia, samoin hän oli myöskin osakunnan niin sanoaksemme arkielämässä.

"Natsionistien" oli tapana kokoontua kahdenlaisiin kokouksiin, varsinaisiin maakuntakokouksiin latinankielisiä väittelyjä varten tai yksityisempiin n.s. "torstaikokouksiin", joissa vallitsi vapaampi seurustelu. Näistä myöhemmistä Lindfors lausuu eräässä kirjeessä (2 p. huhtik. 1834) Cajanille, kuvaten siinä poissaolevalle ystävälleen toverielämää, "että ne lopulta hälvenivät sumuun ja savuun – tarkoitan tupakansavuun". Herättääkseen suurempaa harrastusta kokouksiin oli Snellman syksyllä 1833 ehdottanut, että ne, jotka kuuntelivat saman professorin luentoja, vuoroittain tovereille esittäisivät pääkohdat luennoista, joten samassa kokouksessa tulisi esitetyksi mieltäkiinnittäviä asioita eri tieteenaloilta. "Yritys saavutti alussa suosiota", sanoo Lindfors, "ja asian uutuus houkutteli ensimmäisiin kokouksiin useita, jotka muuten harvoin niissä näyttäytyivät. Mutta tämänkin uuden muodon valtasi pian tupakansavu, sillä harvat olivat ne kollegiot, jotka voivat kiinnittää kaikkien mieliä. Kemia ja piinkovuinen filosofia eivät saaneet monta kokouksissa pysymään. Siinä taas pula innokkaimmille tovereille. Tästä pälkähästä päästi meidät Lauri Stenbäck, tuoden esille ehdotuksen, jonka jälkeen kokoukset ainakin tätä nykyä ovat jotenkin kukoistavat." Kirjallinen ehdotus on Stenbäckin jälkeensä jääneissä papereissa ja osoittautuu ankaraksi hyökkäykseksi väittelykokouksia tai oikeammin niiden latinankielen käyttöä vastaan. Kun todistuskappaleelta ei puutu sivistyksellistä merkitystä, ansaitsee se tulla lyhyesti esitetyksi. Väittelykokoukset merkitään itsepäisesti säilytetyiksi "tähteiksi siltä jäykältä pedanttiselta ajalta, jolloin latina oli kaiken sivistyksen alku ja loppu". Kenties ne muinoin edistivät latinan käyttämistä puhekielenä, kun preses saattoi vaatia kenen tahto esiintymään opponenttina, mutta nykyään ne olivat yhtä hyödyttömiä kuin ikäviä. Esiintyvien tehtävä oli vastenmielinen ja ujoistuttava, ja vieras kieli pani raskaan kahleen ajatusten lennolle. Lisäksi tuli, että kaksi kolmannesta osakunnasta, maanmittarit ja juristit, kokonaan pysyi erossa näistä harjoituksista. "Mutta kun kokouksillamme ei saata olla mitään muuta tarkoitusta kuin ajatusten vaihdolla saada aikaan henkistä yhdyssidettä, yhteistä harrastusta siihen, mikä on oikeaa ja jaloa, pitää vireillä yleishenkeä, joka jalostuttaa pienet persoonalliset pyyteemme ja pyrintömme, niin meillä ei ole ainoastaan oikeus, vaan myöskin velvollisuus ajatella niiden tarkoituksenmukaisempaa järjestämistä." Tällä perustalla Stenbäck ehdottaa, että keskustelut tästä lähtien pidettäisiin ruotsinkielellä ja että teesejä ei esitettäisi, vaan sen sijaan kullakin olisi oikeus kirjallisesti (nimeään ilmoittamatta, jos niin tahtoi) kysymyksen muodossa ehdottaa joku aine käsiteltäväksi. Enemmistö ratkaisee, mikä kysymys ensinnä otetaan ratkaistavaksi, ja kukin, joka tahtoo lausua mielipiteensä, puhuu yhden kerran enintään neljänneksen, jollei haluta kuulla häntä uudelleen. Siten tulisi tyhjä väittely vältetyksi ja saataisiin jaloa ja elähdyttävää huvia.

Ehdotus hyväksyttiin, ja siitä oli seurauksena, että ruotsinkielen käyttäminen väittelykokouksissa tuli suvaituksi, vaikka vielä myöhemminkin latinankielisiä väittelyjä silloin tällöin pidettiin. Esitetyt kysymykset tuli ripustaa Hällströmin muotokuvan verholle [!], jotta olisi tilaisuus nähdä ne edeltäkäsien. Seuraavassa kokouksessa kuraattori luki kysymykset, äänestettiin mitkä otettaisiin käsiteltäviksi, ja sitten väittely pääsi vauhtiin. "Tämän metodin mukaan meillä nyt on ollut kaksi kokousta", kirjoittaa Lindfors edellämainitussa kirjeessä, "emmekä ole ehtineet käsitellä kuin kolme kysymystä. Siitä voit arvata, että väittelyt ovat olleet vilkkaita. Ne näyttävät nyt herättävän suunnattomasti harrastusta, mutta se on niin häilyvää tämä harrastus. Se käy kuitenkin päinsä, niin kauan kuin me voimme uudella korvata makunsa menettänyttä vanhaa. Ikinä ei ole ajattelemistakaan saada kokouksille niin yleistä mielenkiintoa, että ne meidän juristi- ja maanmittariylioppilaisissa herättäisivät osanottoa kansallisiin asioihin [!] – Kortinpeluu se luullakseni estää heitä kunnioittamasta meitä seurallansa. Mutta kenties olen kohtuuton heille. – Huvun vuoksi", jatkaa hän, "tahdon mainita, mitä tähän saakka esitetyt kysymykset ovat koskeneet. 1: seksi Onko mahdollista, että Suomi koskaan voi tulla suomalaiseksi? Miltei kaikki vastaukset tähän kysymykseen

olivat myöntäviä. Asia esitettiin monelta näkökannalta. Osa arveli sen mahdolliseksi jo sen muiden valtioiden vallanalaisena ollessa, toiset väittivät itsenäisyyden välttämättömäksi ehdoksi siihen. 2: seksi Oliko Tegnériä arvosteltu oikeudenmukaisesti Morgonbladissa? Muistanet kai, että muiden ruotsalaisten runoilijain joukossa hänkin sai aluksi – sillä arvostelija lupasi lisää – pikku arvostelun. Asia tahtoi kallistua Runebergin tappioksi. 3: nneksi herätti kysymys: Tarvitseeko sivistyneen kristityn meidän päivinämme perustaa kristillisyyttään muuhun kuin Raamattuun? vilkasta osanottoa ja pitkää väittelyä, jonka jatkaminen siirrettiin ensi kokoukseen." —

Näiden kysymysten jälkeen seurasi useita muita, sisällykseltään vaihtelevia. Yleisempien aineitten ohella, sellaisten kuin painovapaus, sivistyneen kansan oikeudet sivistymättömiin nähden j.n.e., esiintyi toisia, jotka näyttävät olevan erityisesti kuvaavia tälle ajalle, nimittäin uskonnollisia ja suomalais-kansallisia. Edellistä laatua oli vielä kevätlukukaudella väittelyn alaisena ollut kysymys: Milloin on ollut suurempi joukko uskonnollisia hartauskirjoja kuin meidän aikanamme, ja mitä siitä voi päätellä? sekä jälkimmäisiä seuraavat kaksi: Tekisikö hallitus ottamalla suomenkielen tutkintovaatimusten joukkoon enemmän äidinkielenme viljelykseksi kuin se jo on tehnyt avaamalla tietä sen opiskelemiselle perustamalla suomenkielen lehtorin viran? Olisiko hyödyllistä, että ilmestyviä suomenkielisiä kirjoja arvosteltaisiin jossakin suomalaisessa sanomalehdessä? Keskustelu suomenkielen tutkintoaineeksi ottamisesta antoi epäilemättä K. R. Ehrströmille aiheen 1 p. toukokuuta tehdä seuraavan kysymyksenmuotoisen ehdotuksen: Kun suomenkielen taitoa ei virallisesti vaadita, eikö voisi voittaa jotakin sillä sopimuksella ylioppilaskunnan piirissä, että kukaan ei saisi lähteä yliopistosta (ei saisi osakunnan todistusta) sitä ennen suorittamatta näytettä suomenkielen taidossa? Ehdotusta kannatettiin lämpimästi ja pantiin heti esille lista, johon ne saivat merkitä nimensä, jotka tahtoivat sitoutua suorittamaan suomenkielen tutkinnon. Snellman kirjoittautui ensimmäisenä, M. A. Castrén häntä lähinnä, ja seuraavien joukossa olivat Stenbäck, Östring, Essen, Piponius, Holsti, Lindfors, Cajan j.n.e. Useimmat (niiden joukossa Stenbäck) myöhemmin kyllä unohtivat innostuksen hetkellä antamansa lupauksen, mutta asia osoittaa kuitenkin sitä intoa, mikä osakunnassa vallitsi, – ja nuoruuden innostuksella on kaikissa tapauksissa syvällisempi merkityksensä. Kuinka pian se haihtuukin, on se kuitenkin se lämmin kevätilma, missä aatteiden kylvö parhaiten menestyy. Niin yleensä, ja kaksin verroin sinä aikana, josta on puhe. On huomaaminen, että tämä piiri nuoria tuntemattomia maistereita ja ylioppilaita oli ainoa forum, missä siihen aikaan moiset yleiset ja isänmaalliset pyrintöt olivat ajatustenvaihdon esineinä; – sieltä lähtivät, kuten Z. Topelius on sanonut, ne uudet mielipiteet, jotka kerran olivat tulevat yliopiston ja koko synnyinmaan tunnussanoiksi.

Mitä kysymyksiä Stenbäck on esittänyt ja mitä mielipiteitä hän on lausunut, ei tunneta, mutta että hän innokkaasti otti osaa väittelyihin, siitä ei ole epäilystä. Huhtikuun 5 p. käsiteltiin väittelyssä erityisesti hänen esittämiään latinalaisia ja saksalaisia teesejä, jolloin Bygden ja Essen olivat opponentteina. Näyttää kuin hän itsekään ei olisi tahtonut jyrkästi rikkoa traditsioneja. Sitä paitsi hän oli ahkerana osamiehenä erään käsinkirjoitetun sanomalehden toimittamisessa, joka myöskin lienee syntynyt hänen aloitteestaan ja jota yksi numero oli luettavana joka viikkokokouksessa. Varsinkin lienee hän käyttänyt arvostelijavirkaansa suurella terävyydellä. Valitettavasti on sanomalehteä tallella ainoastaan muutamia numeroita, ja sen vuoksi tiedämme tämän ainoastaan kahdesta pahoinpidellystä kirjailijasta. Toinen niistä on Essen, joka kerran oli ryhtynyt runonsepustukseen ja jota arvostelija tervehti sanoilla: "Kovin, kovin pitkää – ja niin typerää" – sekä toinen Z. Topelius, jonka lehdelle antamaa runoa pideltiin niin pahoin, että hän tunnustaa sen vuoksi niin myöhään uskaltaneensa [Topelius oli 27 vuoden vanha, kun hänen ensimmäinen runovihkonsa ilmestyi. Ylioppilaina hän oli painattanut ainoastaan yhden runoelman H. M: iin 1838 n: o 53, "Den stolta Rosen" käsittämättömällä nimimerkillä E – r.] ensimmäisen runokokoelmansa. Onnellinen aika, jolloin runoilijat olivat niin herkkätunteisia!

Mutta ei ainoastaan toverien suljetussa piirissä, vaan myöskin yleisön edessä näemme Stenbäckin tänä kevätlukukautena esiintyvän. Tästä lähin hän silloin tällöin alkoi julkaista runoelmia

Helsingfors Morgonbladissa. Ensi kerran se tapahtui 28 p. helmikuuta, kaksi päivää edelläkerrotun lukukausijuhlan jälkeen, ja likellä on se ajatus, että Runeberg siellä oli kehoittanut häntä antamaan avustusta sanomalehdelle. Silloin painettu runoelma oli "Anna", nimimerkillä S., jota merkkiä Stenbäck jo oli käyttänyt Upsalassa ja jota hän edelleen tavallisesti käytti. Myöhemmin ilmestyi tämän vuoden ajalla lehdessä: "G. F. J. Adlercreutz, huokaus hänen haudallaan" (25 p. huhtikuuta), "Tytön rukous" (2 p. toukok.) ja "Taillefer", Uhlandin romanssi (11 p. heinäk.). Kaikki nämä runoelmat tavataan runokokoelmassa.

Ensinmainitulla runoelmalla, yhdellä niistä perin harvoista eroottisista, joita runoilijalta tunnemme, on kieltämättä biografista merkitystä, mutta kysymykseen, kuka tuo "Anna" oli, josta hän käyttää nimityksiä "lapsuudenystäväni", "nuoruudenmorsioni", emme, kummallista kyllä, tiedä vastausta. Sen kertojan mukaan, jonka tulisi parhaiten tuntea asia, ei häntä luultavasti koskaan ole ollut todellisuudessa olemassa, mutta sitä vastustaa sekä runo että runoilijan luonne – Stenbäckin ei ollut tapana laulaa kuviteltuja tunteita. Hänen runoutensa ystävät ja niiden joukossa sellaiset, jotka ovat säilyttäneet traditsioneja runoilijaa hyvin lähellä olleista henkilöistä, tietävätkin mainita sukunimen runon etunimelle, mutta koska historiallista varmuutta puuttuu, emme tahdo sitä tässä toistaa. Kysymys on muuten antanut aihetta useampaan otaksumiseen, joista yksi ansaitsee mainitsemista tullakseen samalla kumotuksi. Kuulee usein sanottavan, että runoelma muka koskee erästä nuorta tyttöä, Annaa, joka kohta Stenbäckin perheen muutettua Vöyriin otettiin pappilaan ja kasvoi siellä pääasiallisesti palvelijana, mutta osittain jonakin parempana. Että hän ei voi olla kyseessäoleva henkilö, käy selville siitä, että hän 1834 vielä oli kymmenvuotias lapsi. Tarinan syntyminen on kuitenkin helposti selitettävissä, kun muistamme, että runoelmat ilmestyivät 1840. Siihen aikaan oli "pikku Anna", joksi häntä perheessä sanottiin, kaunis ja suloinen neitonen, ja harvat muistivat, että runoelma oli ollut painettuna kuusi vuotta aikaisemmin. Stenbäckin perheen hajottua joutui Anna, jonka isä oli ollut ruotusotilas Päivisten kylästä, kaksikymmenvuotiaana naimisiin talollisen Johan Backilsin kanssa Bertinkylään. – Kuka tuo Anna lieneekin ollut, todistaa puheenaoleva runoelma kuitenkin, että Stenbäckillä samoin kuin muillakin on ollut nuoruudenlempensä – ja kuinka voisi muuta ajatellakaan? Toinen kysymys, jonka vastaus on yhtä hämärä, on se, koskeeko runoelma "Rakkaus" samaa suhdetta. Jos panemme huomiota ainoastaan ajatukseen, kuuluvat ne ehdottomasti toisiinsa. Yhdistettyinä niissä kuvastuvat pienen, ei ylen harvinaisen traagillisen lemmanromaanin peruspiirteet. Jälkimmäinen runoelma ilmaisee runoilijan syvätehoisella kielellä sen tuskan, minkä hän tuns huomatessaan, että hän muinoin rakastetussaan oli rakastanut vain omaa fantasiakuvaansa – nyt rakastettu kulkee hänen kupeellaan ainoastaan menneiden päivien aaveena.

Gustaf Adlercreutz oli Stenbäckin pitkän poissaolon aikana 1831 eronnut yliopistosta ja mennyt Suomen merisotaväkeen. Koska hän oli sijoitettu Helsinkiin, saattoivat ystävykset tavata toisiaan vielä Stenbäckin kotimaahan palattuakin, mutta kuolema oli pian katkaiseva ystävyiden siteet. Nuori meriupseeri kuoli keväällä 1834 eräällä matkalla Nokian kartanossa Pirkkalassa, siis ei kaukana kotipitäjästään Pälkäneeltä, jonne hänet haudattiin. Luultavasti Stenbäck oli hautajaisissa saapuvilla ja luki sepittämänsä säkeet haudalla – siihen näyttää ensimmäinen stroofi suoranaisesti viittaavan. Runoelma ilmaisee syvää tuskaa, nimittää ystävän lepokammiota "ystävyyteni ja iloni haudaksi", ja loppusäe kuuluu alistuneelta ja väsyneeltä, kuin sanat olisivat vanhan miehen suusta:

Alla kära band
Brista efter hand;
Gud blott evig är.
Alla vänner ila
Småningom till hvila;
O, hvem ville ensam dröja här.

[Kaikki rakkaat siteet

vähitellen ratkeavat;
Jumala vain on ikuinen.
Kaikki ystävät rientävät
vähitellen lepoon;
oi, kenpä tahtois viipyä yksin täällä.]

Kenties hän näillä sanoilla tarkoitti myöskin surevaa äitiä, joka seiso i haudalla ainoan tyttärensä, Amalien, kanssa, puolisonsa ja toisen poikansa jo aikaisemmin mentyä manalle. Hänellä itselläänhän oli vielä monta rakasta elossa.

Päätäten Stenbäckin runoilusta yleensä on epäilemättä myöskin "Tytön rukous" seipetty tiettyä henkilöä tarkoittaen. Kuka se on ollut, on kuitenkin jäänyt selvittämättä. Huomattakoon muutoin, että se on vanhin niistä runoelmista jotka runoilija on ottanut lyriikkansa uskonnolliseen osastoon. A. G. Ingelius on säveltänyt sen, ja tämä laulu sekä "Tähti", johon K. Collan on säveltänyt musiikin, ovat Stenbäckin tunnetuimmat ja suosituimmat runoelmat.

Mainitut runoelmat osoittavat, että runoilija jo oli kehittynyt pitkälle kypsyydessä, ja hän olikin ehtinyt siihen aikaan, joka oli oleva hänen tuotteliaimpansa; myöhemmin painetuista on näet vielä useita runoelmia luettava vuoden 1834 osaksi. Tässä mainittakoon vain kaksi, joiden syntymisajan todistaa merkitty päivämäärä. Toinen on Östringille osoitettu loistava runoilijakirje, joka ylistäen iloa, ystävyyttä ja laulua aloittaa runokokoelman. Se on kirjoitettu heleänä heinäkuun aamuna Sipoossa, jonne Stenbäck 18 p. kesäk. oli lähtenyt Helsingistä. Niin hän oli ilmoittanut yliopistoon, ja voimme lisätä vain, että hän luultavasti asettui sinne kesäksi voidakseen häiritsemättä jouduttaa kandidaattilukujaan. Kuinka erilainen tämän runokirjeen sävy onkaan vast'ikään mainittuun sururunoelmaan verraten:

– Som svanen simmar i viken,
Simmar i glädje och ljus, fri och lycksalig, min själ;
Och mitt hjärta blir lätt, och fullt af lyckan att lefva
Klappar det vänligt och varmt, stolt af sin ungdom
och eld —

[– Kuin joutsen ui lahdella,
ui minun sieluni ilossa ja valossa, vapaana ja autuaana;
ja minun sydämeni keventyy ja täynnä elon onnea
se sykkii armaasti ja lämpimästi ylpeänä nuoruudestaan
ja tulestaan –]

Niin on hänen mielensä, ja riemuiten hän tervehtii iloa, vierasta taivahan maista, ystävyyttä, joka rakkauden hehkuvilla väreillä kuvattuna saa selityksensä sanoissa:

Står blott du för min blick och ser jag ditt redliga öga,
Bleknar det allt och till stoft sjunker det, som det ock är.
Låt oss älska, o, låt oss för dygd och sanning tillsamman
Brinna beständigt, o vän, brinna och verka och dö! —

[Kun sinä vain olet katseeni edessä ja kun näen rehellisen silmäsi,
kalpenee kaikki ja vaipuu tomuun, jota se onkin.
Rakastakaamme, palakaamme alati yhdessä hyveelle ja totuudelle,
oi ystäväni, palakaamme, työskennelkäämme, kuolkaamme! –]

sekä vihdoin laulua, jonka ihanuus saa hänet huudahtamaan:

Är jag ej lycklig! O, är ej lifvet mig lätt som en vårdag,
När det af diktens sol härligt förgylles och värms?
Dväljes jag icke med fröjd i mitt hjärtas ljufliga trollvärld,
Som mig lockar alltjämt, öppen enär jag det vill,
Glad som ett barn och rik som en kung, som sitter och tronar,
Stolt af sin ära, och ser rike och land, som är hans?

[Enkö ole onnellinen! Oi, eikö elämä ole minulle kuin kevätpäivä,
kun runouden aurinko sitä ihanasti kultaa ja lämmittää?
Enkö riemulla viihdy sydämeni suloisessa taikamaailmassa,
joka minua alati houkuttelee, avautuen konsa vain tahdon,
iloisena kuin lapsi ja rikkaana kuin kuningas, joka istuu
valtaistuimellaan kunniansa korkeudessa ja katselee
valtakuntaa ja maata, jonka hallitsija hän on?]

Olemme ottaneet tähän nämä säkeet – ei siksi, että ne ovat vastakohtana edelliselle runoelmalle, sillä moisia vastakohtia eli ristiriitoja, jos niin tahtoo sanoa, tapaa alinomaa tosi lyyrikossa, joka vain laulaa vaihtelevia mielialojaan, vaan siksi, että runoilija on tässä mitä kauneimmin ilmausunut sen sisäisen rikkauden, josta hän pian vapaasta tahdostaan oli luopuva.

Toinen päivätty runoelma on ylioppilaslaulu, jonka keskimäinen säkeistö täyssointuisesti laulaa ilmoille Stenbäckin korkean käsityksen ylioppilaselämästä:

Oss gläder ej leken, och stugan är trång,
Men mäktiga röster oss mana;
Dem vilje vi följa vår lefnad så lång
På ärans bestrålade bana.
Att sanningen söka, det längtar vår själ;
Med flygande fanor och klingande spel
Går tåget till henne beständigt.

[Meitä ei ilahduta leikki, ja ahtaalta tuntuu tupa,
mutta mahtavat äänet meitä kehoittavat;
niitä tahdomme seurata kautta elämämme
kunnian säteilevällä polulla.
Totuutta etsiä ikävöi meidän sielumme;
liehuvin lipuin ja helisevin soitoin
käy tiemme alati sitä kohti.]

[Tämä laulu on ensi kerran painettuna Joukahaisessa II, Helsinki 1845. Se on siinä ensimmäisenä kolmesta, yhteisellä otsakkeella "Ylioppilaslauluja" julkaistusta runoelmasta, jotka kaikki ovat nimimerkittömiä. Toinen laulu, "Vind, som far hän till nord, Hälsning bär till älskad jord!" on J. V. Snellmanin sepittämä 1834 (ei 1835, niinkuin otsakkeen alle on merkitty), ja kolmas, "En vän, en mö, en sång, en bål, Att dricka hela världens skål", Z. Topeliuksen ja K. I. Holstin "yhtiössä sepittämä, jokseenkin puolet kumpaiseltakin, parsien toinen toistamme", kirjoittaa edellinen yksityisessä kirjeessä tekijälle (26 p. marrask. 1897).]

Paitsi runoelmia on myöskin kaksi suorasanaista muistoa Stenbäckin kirjallisesta toiminnasta tallessa tältä vuodelta. Osakunnan lehdessä 7 p: ltä lokakuuta oli seuraava kokoelma mietelmiä nimimerkillä S.:

Ajatelmia.

Tankar, otaliga tankar,
Sägen, hvar kasten I ankar?

Runeberg.

Miksi pitäisi valittaa ja olla epätoivossa? Nuoruuden kyönelet ovat kuin kevätsade, joka vain tekee vastaheräkkeen maan tuoreemmaksi ja vihannammaksi, ja pian astuu iloinen aurinko taas näkyviin.

Miksi pitäisi ylvästellä? Ah, ethän tiedä, ennenkuin kylmä tuuli hyisenä käy yli onnesi ja ilosi kukkatarhan ja tekee sen kylmäksi ja tyhjäksi. Onnellinen sinä, jos sinulla silloin on ystävän lämmin povi nojatakseksi.

Ystävyys ja rakkaus tarvitsevat yksinäisyyden rauhaa kukoistaakseen; maailman hälinässä haihtuu suloinen tuoksu, ja ainoastaan halpa kukka jää jäljelle.

On ihmisiä, jotka eivät koskaan voi tulla oikein tutuksi ja uskotuksi ystäväksi toisen kanssa; mutta eivätpä he voi tulla siksi itsellensäkään.

On kauheaa elää koko pitkä elämä vieraana itselleen ja muille.

Se ihminen, joka ei koko avarasta maailmasta voi löytää ystävää, joka voisi tyydyttää hänen sydäntään, ei ansaitse ikinä löytääkään sellaista.

Kunnioitus ja luottamus on parasta, mitä ihminen voi tarjota toiselle, ja mitä on rakkaus ja mitä ystävyys muuta?

On olemassa sieluja siksi itserakkaita, etteivät koskaan suo muille kunnioitusta, ja sydämiä siksi suljettuja, että niitä ei koskaan lämmitä luottamuksen vieno ja pyhä valo.

Ystävällinen sana on avain kaikkein sisimpään ja kaikkein pyhimpään, mutta katkera sana on hiottu miekka, joka ei ainakaan sovi leikkiaseeksi.

Moni on katkera ja kylmä ainoastaan siksi, että elämän kahle ja maailman helle heitä rasittaa, – he eivät ole löytäneet voitollista, sopusointuista rauhaa, mutta yksinäisyyden hiljaisuudessa he avaavat usein kuin illan orvokki tuoksuvan teränsä.

Kaikki tai ei mitään on rakkauden vaatimus; sen vuoksi seuraa sitä mustasukkaisuus välttämättömästi.

Lapsuuden ihana etuus ei ole viattomuus, vaan ilo. Se herättää meissä aavistuksen ilon iankaikkisuudesta ja korkeudesta.

Ei ole voimaa maan päällä neroa voittavaa; kun maan mahtavat hallitsevat ja luulevat itsensä itsevaltiaiksi, vallitsee kuitenkin aina nero heitä ja koko maailmaa.

Valtiollisen vapauden edistymisestä on siunattuna hedelmänä, että kaikki sotaväki vähitellen katoaa ja jokainen kansalainen samalla tulee sotilaaksi, niinkuin alkujaankin on ollut laita.

On ihanaa olla isäntänä siinä rakennuksessa, jonka on nostanut, mutta on myöskin riemullista hajoittaa laho hökkeli.

Satiiri on se suola, joka höystää kaikki, tai oikeammin huumori.

Hyvänsävyiset nahjukset luulevat huumorissa näkevänsä häijyn sydämen.

Kylmimmissäkin ihmisissä on runoudelle avointa tunnetta, joskaan he eivät tahdo sitä tunnustaa tai eivät itse tiedä siitä. Se mikä luo kauniin, lumoavan hohteen yli kaiken, se mikä tekee elämän vienoksi ja suloiseksi, se mikä lämmittää sydäntämme, se mikä kiinnittää meitä toisiimme – se on kaikki runoutta. Runous virtaa kuin auringon valo yli kaiken, ja sitä vailla olisi kaikki harmaata ja valjua.

Säveltaiteilijaa voi ainoastaan säveltaiteilija arvostella, filosofia filosofi, talonpoikaa talonpoika, mutta runoilijasta luulee kuka hyvänsä voivansa lausua tuomion – eikö se ole kohtuutonta ja turmiollista?

Oi lempeä, auringon kirkastama illantyyne, samoinkuin sinä ystävällisesti suljet maan syliisi ja kuiskaillet yleisestä rauhasta ja sovinnosta, niin on myöskin kerran puhdas, harras sopusointu Jumalan ja luonnon kanssa täyttävä sydämeni ja tekevä minut onnelliseksi ja levolliseksi; sillä ei koskaan korkeampi henki saata hukkuva voittamatta ja rauhaa löytämättä.

Eikö useinkin syvä sisäinen vakavuus, korkeamman taivaallisen hengen tuulahdus valtaa jokaista ihmissielua; mutta ei koskaan tahdota sitä tuntea jumaluuden herättäväksi ääneksi sisimmässämme.

Kaikki tahtovat mielellään, että heitä pidetään uskonnollisina, mutta ei kukaan tahdo mielellään lukea Jumalan sanaa, jota vailla ei kuitenkaan mitään uskonnollisuutta voi olla olemassa.

Jos siis kuka (sielunsa iäisen autuuden tähden) katsoo itselleen tarpeelliseksi lukea jotain uskonnollista kirjaa, ei hän suinkaan ota Raamattua, tuota ainoaa elämän lähdeä, vaan mieluummin jonkun sokeroidun postillan tai noita mairaita Hartaushetkiä, joista ei voi sanoa kyllin paljon pahaa. Ah niin, sillä ne eivät häiritse meidän hiljaista, onnellista arkielämäämme eivätkä peloita tavallisia rakkaita ajanvietteitämme!

Älkäämme pettäkö itseämme; tullaksemme kääntyneiksi ja kristityiksi vaaditaan meiltä kolme asiaa eikä mitään muuta: Jumalan sanan lukemista, valppautta ja rukousta. Onko se niin vaikeaa?

Muutamille on uskonto ikäänkuin mikä mieleentarttuma, joka raskaana ja rasittavana painaa heitä; ei se perusjohde, joka elähdyttää ja tekee vapaaksi.

Niin pian kuin uskonto synnyttää synkkyyttä ja umpimielisyyttä, ei se varmaankaan ole oikeaa ja täydellistä laatua, sitä, joka antaa ilon ja vapauden ja rauhan.

Olisiko uskonnon tarkoitus tehdä meidät välinpitämättömiksi maailmasta tai sen meistä? Enemmän opettaa se meitä sitä enemmän *rakastamaan* maailmaa.

* * * * *

Nämä mietteet, jotka jo runoilijan kuoleman jälkeen pari kertaa ovat olleet painettuina, [Hufvudstadsbladetissa 1871, n: o 111 A, 14 p. toukok. (E. Nervanderin toimesta) ja Joukahaisessa VII, Helsinki 1873.] ovat, kuten luonnollista, sekä sisällykseltään että muodoltaan melkoista etevämpiä kuin ajatelmät ensimmäiseltä ylioppilasvuodelta. Että toiselta puolen sisällinen samansukuisuus on silmännähtävä, tarvitsee tuskin huomauttaa. Mutta tärkeämpää on panna merkille, että Stenbäck myöhemmin hylkäsi nämäkin kypsyneemmät ajatukset; nekin ovat ominaisia ainoastaan erälle hänen kehityskausistaan. Sitä osoittaa eräs alkuperäinen käsikirjoitus, missä useimmat tavataan samassa järjestyksessä kuin edellä. Päällimmäiseksi hän on kirjoittanut: "Ei kelpaa", jota paitsi hän on pyyhkinnyt pois muutamia ja tehnyt muistutuksia toisiin. Niinpä hän on viimeisen mietelmän kohdalle merkinnyt: "Niin, *rakastamaan*, mutta ei *maailmaa*." Viimeisen edellisen kohdalla on kysymys: "Mitä on ilo?" Kokonaan pois pyyhitty on ajatus: Uskonto ei voi eikä tahdo hävittää sitä, mikä on inhimillistä ihmisessä, vaan ainoastaan jalostaa sen; se ei ole kuluttava tuli, joka tuhoaa inhimillisyyden, vaan aurinko, joka luo sille korkeamman valon ja kirkastaa kaikki. Reunaan on sitä paitsi kirjoitettu: "Päinvastoin." Samoin on pyyhitty pois mietelmä: Samoinkuin aurinko loistaa yli kukoistavan viljellyn vainion, samoin valistaa uskonto sivistyneen ihmisen, mutta sivistymättömälle se on kuin aurinko yli kuivan nummen; se on sama valo, mutta eri leiviskät. Tähän on muistutettu: "Ei ensinkään totta." Vihdoin kuuluu erityisesti hylättyihin ajatus: Mitä puhutaan kunnianhimon turmiollisuudesta? Enemmän pahaa on kaikkina aikoina syntynyt sen puutteesta kuin liiallisuudesta; jos ihminen olisi enemmän kunnianhimoinen, ei hän olisi niin pieni ja kehno. – Kritiikki lienee vuodelta 1839, jolloin hän, niinkuin saamme nähdä, julkaisi joukon ajatuksia ja mietelmiä.

Toinen edelläviitattu muisto Stenbäckin toiminnasta vuonna 1834 on "Eräs kesäilta", keskustelun muotoon sepitetty kirjoitus silloisen ajan runollisesta kirjallisuudesta, kenties alkujaan aiottu osakunnan sanomalehteen, mutta sitten painettu Helsingfors Morgonbladiin 1837 (n: ot 39 ja 40, toukok. 29 p. ja kesäk. 2 p.). Nimimerkki **, jota hän on käyttänyt perin harvoin, [Toisen kerran sillä on merkitty H. M: ssa 1836, n: o 68, Uhlandin runoelman käännös "Den nattliga Riddarn".] on tähän saakka pitänyt kirjoittajan salassa, mutta Stenbäckä ei osoita sen kirjoittajaksi ainoastaan esitystapa, vaan sekin, että eräs edelläolevista mietteistä esiintyy siinä miltei sanasta sanaan. Muutoin se on lavein ja parhaiten harkittu lausunto sen ajan ja varsinkin nuoren Ruotsin kaunokirjallisuudesta ja runoilijoista yleensä, minkä hän on jättänyt jälkeensä – ollen muun muassa merkittävä siitä, että ne korkeat vaatimukset, jotka hän nyt panee runotaiteelle, kohta asetetaan itsekkään kristillisyydelle: molemmissa tapauksissa puolinaisuus saa yhtä säälimättömän tuomion.

* * * * *

Osakuntaelämä syyslukukaudella 1834 osoittaa samaa korkeaa henkistä innostusta kuin kevätlukukaudellakin. Sen viihtyisyyden enentämiseksi oli vuokrattu tilavampi huoneisto, jota paitsi pidettiin huolta siitä, että "kahvia ja teetä parasta lajia" oli saatavana kokouksissa, jotka nyt pidettiin tiistaisin ja aloitettiin klo 6 eikä klo 5 ip., kuten ennen oli ollut tapa.

Eräänä ensimmäisistä illoista Stenbäck nosti kysymyksen soveliaihin toimenpiteihin ryhtymisestä niiden pohjalaisten nuorukaisten hoitamiseksi, jotka olivat tulleet kaupunkiin yksityisellä opetuksella valmistuakseen ylioppilastutkintoa ja osakuntaan tuloa varten. Tämän johdosta päätettiin asettaa ehdoksi vastaiselle toveripiiriin ottamiselle, että kunkin noista nuorukaisista tuli ilmoittautua osakunnan kuraattorille ja antaa tieto asunnostaan ja opettajastaan sekä joka lukukauden lopulla tuoda hänen nähtäväkseen opettajan antama todistus ahkeruudesta ja moitteettomasta käytöksestä. Sitä paitsi heille myönnettiin oikeus olla läsnä osakunnan kokouksissa, vaikka saamatta äänestää sen asioissa, ja lausuttiin se toivomus, että he ahkerasti käyttäisivät tätä oikeuttaan. – Tämä Stenbäckin esitys antoi välillisesti aihetta panna tilin alaisiksi jo osakuntaan tulleitakin, ja siten rangaistiin kuutta jäsentä sopimattomasta käytöksestä joko "mielipiteentuomiolla" tai erottamisella.

Lukukausijuhla vietettiin 19 p. lokakuuta samalla tavoin kuin kevätlukukaudellakin. Tällä kertaa aloitti ohjelman maisteri Ahlstubbe esitelmällä Porthanista. [Esitelmä on painettuna Helsingfors Morgonbladissa 1835, n: oissa 1-4.] Esitelmä, joka pidettiin 30 vuotta jäljessä suuren miehen kuoleman, oli ensimmäinen yritys elvyttää Porthanin muistoa nuoremman polven mielissä, ja puhuja rikastutti kuvaustaan vanhoilta Turun ylioppilailta saaduilla piirteillä. Osakunnan juotua "muun ylioppilaskunnan" maljan laulettiin tilaisuutta varten sepitettyt säkeet, jotka Z. Topeliuksen päiväkirjan mukaan olivat Stenbäckin edellämainittu "Ylioppilaslaulu". Viimeinen malja kohotettiin "kotona oleville", ja sen esitti kuraattori Snellman, joka myös oli sepittänyt runon sen jälkeen luettavaksi, jo mainitun laulun "Vind, som far hän till nord". [Ks. *Rein*, J. V. Snellman, I, s. 119.] Siis kaksi uutta ylioppilaslaulua samana iltana, ja molemmat semmoisia, että ne elivät vuosikymmeniä! Ei ihme siis, että innostus kohosi korkealle, kuten Topelius muistiinpanoissaan sanoo. Snellman taas mainitsee pöytäkirjassa todistuksena läsnäoleiden professorien hyväntahtoisesta osanotosta, että he olivat juhlassa klo 12: een saakka (juhla oli alkanut klo 6), sekä sanoo, että siinä oli huomattavana ylioppilaskemuille "vähemmän tavallinen tyyneys ja iloisuus ilman melua". Itse juhlan päättäjäsistä hän mainitsee edelleen: "Keveän illallisen jälkeen pantiin toimeen Collegium cantorum Bellmanianum ja jatkettiin iloisia lauluja vuorotellen klo 1/2 2: een, jolloin miehissä lähdettiin pois tuulessa ja sateessa, jota tuskin kuitenkaan paljon huomasivat ne, jotka kuten allekirjoittanut pitävät tämäntapaisia toverijuhlia yhtenä ajan ilahduttavista merkeistä."

Keskusteluja jatkettiin tälläkin lukukaudella, ja m.m. olivat käsiteltävinä seuraavat kysymykset: Ovatko Bellmanin laulut vahingollisia siveellisyydelle? Mikä on valtion ja kirkon suhde? Mitkä

ovat todellisen kirjallisen arvostelun periaatteet? Onko d-kirjain poistettava suomenkielestä? j.n.e. Myöskin pidettiin väittelykokouksia, ja Stenbäck esiintyi taas auktorina 4 p. marraskuuta. Tästä kokouksesta on Topelius merkinnyt päiväkirjaansa: "Lauri Stenbäck piti miehuullisesti puoliaan, ja hänellä oli myöskin runoutta väitöstensä joukossa."

Jos luomme katsauksen kaikkeen mitä tässä on kerrottu pohjalaisen osakunnan elämästä näinä kahtena lukukautena, on myöntäminen, että siinä näemme miltei ihanteellisen kuvan nuorekkaasta pyrkimyksestä kohti oikeutta ja totuutta ja kohtuullisesta ilosta ilman pedanttisuutta. Kuka olisi siis saattanut aavistaa, että vuosi oli päättyvä katastrofiin, joka tavallaan vaikutti koko elämäkatsannon muuttumiseen muutamissa niistä, jotka innokkaimmin olivat ottaneet osaa tähän elämään! Niin kuitenkin tapahtui, ja käymme nyt kertomaan tätä akatemiansisäistä rettelöä, jonka seurauksiin nähden Stenbäck joutui yhteen kohtaloon lähinten ystäväinsä kanssa.

"Juttua" käsitteleviä asiapapereja lukiessa tulee ehdottomasti muistaneeksi senlaatuaisia näytelmäkappaleita, joille ranskalaiset ovat antaneet nimen "pièces à tiroir". Alussa emme näe jälkeäkään niistä, joihin mielenkiintomme kohdistuu. Asia alkaa siten, että eräs ylioppilas Spåre valittaa rehtorille, että häntä 17 p. marrask. klo 6 ip., tullessaan professori Laguksen yksityiseltä kollegiolta lainopillisesta luentosalista, neljä ylioppilasta monella tavoin oli häirinnyt, jopa yksi tehnyt väkivaltaakin, siitä että hän edellisenä päivänä, sunnuntaina, oli ollut tanssihuveissa seurahuoneella, vaikka ylioppilaskunta filologisessa oppisalissa pidetyssä kokouksessa lauantaina oli päättänyt, että ylioppilaiden tuli pysyä poissa sosieteetin "picknickeistä", ja pyytää että syylliset saatettaisiin lailliseen edesvastaukseen. Tutkittaessa huomataan, että "kokous" oli saatu toimeen osaksi suullisilla kehoituksilla, osaksi nimettömällä, luentosaleihin jätetyillä lapuilla, joissa "ne jotka tahtovat ottaa osaa ylioppilaskunnalle yhteiseen asiaan" kutsutaan kokoukseen, sekä että itse kokouksessa Yrjö August Wallin puheenjohtajana oli ilmoittanut, että eräältä ylioppilas Tigerstedtiltä "picknickien" toimikunta oli kieltänyt pääsyn niihin, ja sen johdosta ehdottanut, että ylioppilaat olisivat käymättä noissa tanssihuveissa, kunnes oli saatu selville, oliko hän antanut aihetta toimenpiteeseen. [Asiapapereista saa tietää, että oikeastaan rehtori oli kieltänyt pääsylipun T: ltä. Tämä ei ennestäänkään ollut yliopistonviranomaisten suosiossa, ja viimeksi hän oli pannut erään picknickien toimikunnan jäsenen tilille siitä, että tämä nähdessään etteivät ylioppilaat välittäneet tanssimisesta oli lausunut siihen tapaan, että he hyvin joutivat pysyä poissa, koska eivät edistäneet hauskuutta. Rehtori ei sentähden tahtonut antaa hänelle niitä pääsylippuja, joita rehtorinkansliassa alennetulla hinnalla oli ylioppilaille tarjona, jota paitsi hän myöskin oli kieltänyt häntä lunastamasta pilettejä salongin ovella.] Läsnaolevat olivatkin yhtyneet tähän ehdotukseen määräämättä kuitenkaan mitään rangaistusta niille, jotka eivät päätökseen alistuneet. Muuta ei kokouksessa ollut tapahtunut, mutta todistuksista kävi kuitenkin ilmi se merkillinen seikka, että kutsumuslaput oli levitetty, ennenkuin voitiin tietää mainitun ylioppilaan poissulkeminen picknick-seuroista. Siis kokouksen alkuperäinen tarkoitus oli varmaan ollut joku toinen – ja täten tulemme kysymyksen toiseen ja tärkeämpään osaan. Kurinpitokomissioni näki olevan aihetta jatkaa tutkimuksiaan, sitä enemmän, kun ylioppilaiden kokoonkutsuminen oli vastoin järjestystä ja hyvää tapaa sekä loukkaus akateemisille viranomaisille yksinomaan kuuluvaa nuorison kokoonkutsumisvaltaa vastaan. Silloin havaittiin myöskin, että Wallin ainoastaan kutsumuslappujen johdosta oli tullut kokoukseen ja siellä esiintynyt yksityisten kehoituksesta, tuntematta laisinkaan kokouksen varsinaista aihetta. Kuitenkin lausuivat muutamat sen arvelun, että kokouksella oli tarkoitettu aikaansaada mielenosoitus jumaluusopillista tiedekuntaa vastaan sen vuoksi, että se oli hylännyt teoreettisen filosofian dosentin A. A. Laurellin julkaiseman väitöskirjan dogmatiikan professorin arvoa varten, ja epäluulo kutsumusten laittamisesta kohdistui maisteri Ahlstubbeen, koska oli kuultu hänen lausuvan kovia uhkauksia teologista tiedekuntaa kohtaan, että muka pitäisi "usuttaa" ylioppilaskunta sitä vastaan y.m.s. Silloin kun tämä oli kurinpitokomissionin käsiteltävänä, olivat todelliset alkuunpanijat jo ilmoittautuneet rehtorille, vaikka tämä ei heti ollut tahtonut antaa sitä tiedoksi, kun syylliset eivät halunneet esiintyä komissionin edessä. Nyt se ei kuitenkaan enää ollut vältettävissä, vaan kutsuttiin kaikki asianosaiset tutkittaviksi.

Siten saatiin lopulta selville, että Erik Aleksander Ingman, Matias Aleksander Castrén, Jakob Johan Östring, Fredrik August Ehrström, Lauri Jaakko Stenbäck ja Henrik Gabriel Piponius, viimeksimainitun luokse kokoontuneina, olivat sopineet keskenään siitä, että ylioppilaskokous oli saatava toimeen, ja myöskin itse pitäneet huolen kokoonkutsumisesta. Varsinaiseksi tarkoitukseksi ilmoitettiin aikomus vakuuttaa Laurellille ylioppilaskunnan luottamusta, mutta yksityisesti oli myöskin lausuttu, että ylioppilaiden paheksuminen oli lähetystön kautta saatettava apulaisen Jakob Algot Gadolinin tiedoksi, joka silloin hoiti dogmatiikan professorin virkaa. Selitykseksi, minkä tähden kysymys ei ollenkaan tullut käsiteltäväksi kokouksessa, ilmoitti Stenbäck, "että tarkemmin mietittäessä oli huomattu ehdotus sopimattomaksi". C. G. von Essen – joka oli kaikkia asiaan takertuneita niin lähellä, että ehdottomasti kysyy, miks'ei hän ollut muassa – mainitsee, että paheksuminen etupäässä koski Gadolinia, siksi että hänet pari vuotta aikaisemmin, kun vapaana oleva apuraha nuoria kirjailijoita varten annettiin, oli asetettu Runebergista edelle, sekä että oli aiottu suurenmoisella pakotuksella koettaa saada hänet ahdashenkisenä, kykenemättömänä opettajana, joka vain oli parempien kykyjen tiellä, eroamaan yliopistosta. Oikeudenkäyntiä pidettiin tiheillä istunnoilla 18 p: stä marrask. 16 p:ään jouluk., jolloin päätös julistettiin. Kurinpitokomissioni oli havainnut, että laitton kokous sisälsi rikollisen pyrkimyksen koroittamaan yksityisen mielipiteen muille ohjeeksi, pyrkimyksen, joka oli tahtonut päästä voimaan akateemisia viranomaisia vastaan muuttaakseen tottelevien tahdon laiksi hallitseville, ja tämä pyrkimys oli sitä arveluttavampaa ja turmiollisempaa laatua, kun se, jo ennenkin joskus havaittuna, tällä kertaa osaksi oli lähtenyt sellaisista yliopiston jäsenistä, joiden kypsyneemmältä sekä iältä että tiedolta komissionilla oli ollut toivo ja oikeus odottaa arvokkaampaa esikuvaa nuoremmille j.n.e., sekä tuomitsi sillä perustuksella mainitut kuusi alkuunpanijaa julkiseen eroon yliopistosta puoleksi vuodeksi, Wallinin salaiseen eroon samaksi ajaksi ja Ahlstubbelle yksityisen varoituksen pöytäkirjaan pantavaksi.

Isku kohtasi kuutta pohjalaista, joita toverit pitivät etevimpinä piirissään. Mitä osakunnassa asiasta keskusteltiin, piilee seuraavien sanojen taakse: "kokous oli sitä laatua, että siitä ei mitään pöytäkirjaa voi pitää". Todistuksia erotetuille annettaessa pantiin kaikille sama arvolause: "erinomainen ahkeruus ja kaikissa suhteissa vakava ja hyvä käytös". Että toveristo katsoi tuomion kohtuuttomaksi, voi päättää noista tavalliseen arvolausekaavaan lisätyistä sanoista "kaikissa suhteissa".

NELJÄS LUKU. 1835

Herätys. – Runoilu: "Hyvää yötä", "Luontokappalten huokaus", "Kohtauksia eräästä murhenäytelmästä" y.m. – Pietismi.

Stenbäckin aikomus oli ollut jäädä Helsinkiin joululomaksi, mutta yliopistosta erotettuna hänen täytyi heti lähteä kaupungista. Hän kutsui silloin ystävänsä Östringin, joka oli varaton, viettämään erotusajan Vöyrin pappilassa, ja onnettomuustoveriensa seurassa, joista osa asettui lähemmäksi pääkaupunkia, sekä jääpien toverien vähän matkaa saattamina he lähtivät pohjoista kohti.

Stenbäckistä ja Östringistä sanoo Essen, että he aluksi miltei ylpeilivät marttyyriudestaan, mutta mieliala muuttui pian. Kohta Vöyrille tultuaan Östring kirjoitti eräälle ystävälleen: "Tiedätkö, että olen alkanut katsella asiaamme synkemmältä puolelta ja pelkään, että me studiosi homines näemme asian yksipuolisen ihanteelliselta kannalta. Tahtoisin mielelläni kuulustella siitä jonkun vanhemman kansalaisen neuvoa, nota bene, jonkun joka todella rakastaisi minua." Tämä osoittaa, että hän ja varmaankin Stenbäck hänen kanssaan jo tuomitsi yritystään nousta yliopiston kaitselmukseksi. Molemmissa alkoi sitten, sillä aikaa kuin he hiljaisessa, rauhallisessa kodissa harjoittivat yhdessä opintoja ja runoilua – sillä, sanoo Essen, myöskin Östring oli runollinen luonne, joskin vielä enemmän mietiskelyyn taipuvainen – syvälleikäpä sisällinen kehitys, joka johti koko persoonallisuuden uudistavaan uskonnolliseen herätykseen.

Mitä Stenbäckiin tulee, jonka sielunelämään huomiomme lähinnä kiintyy, oli se murros, joka hänessä nyt tapahtui, kauan valmistanut tuloaan. Jäljet puheenaolleesta herätyksestä, jonka hän oli tuntenut ensimmäisen ehtoollisellakäyntinsä aikaan, olivat ylioppilasvuosina, kenties erittäinkin Upsalan aikana, tosin suureksi osaksi, mutta eivät kuitenkaan kokonaan kadonneet. Hänen sielunsa syvyydessä piili vielä hehku tuhan alla odottaen elähdyttäviä tuulahduksia. Kotimaahan ja kotia palattuaan hän näyttääkin pian saaneen tuntea niitä, sillä vaikkapa hänen omaisensa myöhempänä aikana ovat pitäneet hänen esiintymistensä kaksoishäissä tammikuussa 1834 todistuksena siitä, että hänen mielensä oli alkavaa uskonnollista liikettä vastaan, on kuitenkin samalta vuodelta olemassa vahvempia päinvastaisia todistuksia. "Tytön rukous" on kieltämättä lähtenyt lämpimästä uskonnollisesta mielestä, ja itse hän on pannut sen uskonnollisten runoelmiensa joukkoon. Edelleen huomattakoon nuo syksyllä osakunnan lehteen kirjoitetut ajatelmat, joista kolmas osa on sisällykseltään uskonnollisia, sekä loppu "Erästä kesäiltä", missä sivistyneiden onnttoa kristillisyyttä ankarasti tuomitaan. [Ruotsalaisessa painoksessa on tähän paikkaan lisätodistuksena Stenbäckin uskonnollisuudesta otettu eräs kirje Charlotte-sisarelle 14 p: ltä joulukuuta 1834. Vaikka päivä ja vuosiluku on kirjoittajan omakätinen ja selvä, eikä sisarkaan, kun tekijä ennen painattamista tiedusteli vuosiluvun oikeutta, osannut sitä epäillä, on jäljestäpäin kumminkin selvinnyt, että kirje on joulukuulta 1835, johon aikaan sisällitys parhaiten sopiinkin. Kirje on tässä painoksessa muutettu seuraavan luvun alkupuoleen.] Käyhän kaikesta tästä ilmi, että hänen ajatuksillaan jo ennestään oli ehdottomasti uskonnollinen suunta, mutta ymmärrettävästi ei sen tähden ole kielletty, ettei äkillinen ero toverielämästä suuresti olisi vaikuttanut siihen kääntymiseen, joka nyt seurasi. Päinvastoin on otaksuminen, että juuri tuo ulkonainen murros saattoi sisälliseen murrokseen entisen elämän kanssa, syvempään ja täydellisempään kuin kenties muutoin pitkiin aikoihin olisi tapahtunut.

Laurin olosta kotona tähän aikaan ovat sisaret, kooten yhteiset muistelmansa, panneet seuraavan muistiin: [Sisarten kirjalliset muistiinpanot veljestä ovat tehdyt hänen kuolemansa jälkeen 1870 Essenin kehoituksesta, joka siihen aikaan oli pohjalaisen osakunnan inspektorina ja oli ottanut pitääkseen senvuotisessa Porthaninjuhlassa esitelmän Stenbäckistä.] "Heti huomattiin suuri muutos, hän oli niin nöyrä ja hiljainen, ja jotain korkeampaa ja kauniimpaa kuin kaikki se, mitä hän ennen oli rakastanut, heräsi. Hän kulki koko kesän joka aamu klo 4 Myrbergetille ja palasi toisinaan niin liikuttavan sydämellisenä ja ystävällisenä kotia. Emme voineet käsittää mikä nyt oli tullut hänen

mieleensä, mutta ei kestänyt kauan, ennenkuin hän rakkaasti erinomaisella kaunopuheisuudellaan alkoi kehoittaa meitä lukemaan Jumalan sanaa ja kääntymään Herran puoleen. Ja varmaa on, että hän oli välikappaleena lähimmilleen ja monelle muulle uuden elämän aloittamiseen. Hän ei ollut silloin ankara ja laillinen, vaan niin evankelisen rakkaudellinen, että ei voi kyyneliä vuodattamatta ajatella sitä aikaa." – Tähän kesään kuuluu varmaan myöskin seuraava pikku juttu, jonka eräs Laurin naispuolinen serkku on kertonut. Pappilan nuoriso oli siellä vieraisilla olevien ystävien seurassa lähtenyt huviretkelle veneellä. Noustiin maihin erälle saarelle, ja seura huvittelihe parhaansa mukaan tanssilla ja muulla. Silloin tytöt äkkäsivät, että Lauri hiipi veneelle ja istahti sinne lukemaan jotakin. Uteliaisuus kävi suureksi, ja he arvelivat keskenään, mitä hän mahtoi lukea. Oliko se ehkä rakkauskirje, joka hänet veti seurasta pois? Ja silloin huudettiin yhteen ääneen: "Aatteles, nyt Lauri on rakastunut!" Sitten he näkivät hänen taas nousevan ja kätkevän jotakin veneen perätuhdon alle. Kaksi uteliainta ei voinut hillitä itseään, vaan pujahti vuorostaan veneelle, kun luulivat olevansa kenenkään huomaamatta. He tahtoivat nähdä mitä Lauri oli piilottanut. Mutta kuinka he tulivatkaan hämilleen, kun he laudan alta löysivät – Uuden Testamentin!

Muutoin sanotaan, että alku herätykseen kotona Vöyrillä lähti Laurista. Hän se juuri vaikutti muihin, Östringiinkin. Sisarissa näyttäytyi sisällinen muutos itsestään myöskin ulkonaisesti. Uusimuotiset korkeat hiuskammat pantiin pois, palmikot laskettiin alas, sormukset ja korvarenkaat joutuivat lähetyssäästökassaan, kaulukset ja koristellut osat puvusta hylättiin, jopa heitettiin tuleenkin. "Näissä herätyksen ilmauksissa, kirjaviiden vaatteiden hylkäämisessä y.m. oli paljon liioittelua; mutta varmaankaan se ei ollut Jumalalle vastenmielistä, sillä se lähti hartaasta halusta noudattaa hänen mieltänsä. Muutoin sitä ei koskaan pidetty pääasiana. Se johtui itsestään, ja siksi ei ollut mikään vaikeus 'kieltäytyä', niinkuin sitä silloin sanottiin."

Tässä kuvauksessa Stenbäckin luonteesta ensimmäisenä herätysaikana on ensinnä huomattava, että hän oli osoittanut "liikuttavaa sydämellisyyttä" ja "evankelista rakkaudellisuutta". Tästä voimme aavistaa, ettei hänen kristillisyydellään heti alussa ollut tuota ankaraa, askeettista luonnetta, joka sille myöhemmin oli ominaista, ja me ymmärrämme, miksi hän vielä jonkun aikaa edelleen jatkoi runoilemista. Samaten voimme siitä päättää, että sillä kuvauksella, jonka hän itse kuusi vuotta myöhemmin on kirjoittanut Östringissä tähän aikaan tapahtuneesta muutoksesta, ainakin osaksi on myöhemmän kehityskauden leima. Sen vuoksi emme vielä katso olevan syytä tässä käyttää tuota tärkeää lähdetä heränneen Stenbäckin elämäkäsityksen valaisemiseksi.

Tämän käsityksen nojalla runoilijan sisällisestä kehityksestä olemme tässä koettaneet järjestää joukon runoelmia, jotka epäilemättä kuuluvat vuosiin 1835 ja 1836. Mahdollista on, että joku "Öisistä sävelistä", joissa hän ilmaisee niitä sieluntaisteluita ja tuskia, mitkä herätys sai aikaan, on edellisenä vuonna kirjoitettu, mutta useimmat lienevät kuitenkin syntyneet vasta jälkimmäisenä vuonna. Se hävitystaistelu "runon haaveita" vastaan, joka niissä kuvastuu, ei näet varmaankaan kuulunut muutoksen ensimmäisiin ilmauksiin. Todennäköisesti vanhin noista runoelmista, "Katumus", tuli painetuksi alussa vuotta 1836 (Tidn. i andl. ämnen n: o 4, 20 p. tammik.), ja muista runoelmista on ainoastaan "Hyvää yötä", joka tunnelman lempeässä kirkkaudessa ja syvyydessä muistuttaa Goethen "Wanderers Nachtlied" laulua, suurimmalla todennäköisyydellä kesältä 1835. Tämä runoelma, jossa runoilija sanoo hyvää yötä "äitinsä majalle", on näet epäilemättä Vöyrillä syntynyt, ja seuraavana kesänä hän ei oleskellut siellä.

Stenbäckin jälkeensä jääneiden käsikirjoitusten joukossa on muutamia lehtiä, jotka paperin ja käsialan laadusta täytyy päättää samaan aikaan kuuluviksi – erotusaikaan 1835 – , ja ne osoittavat, että hän ei ainoastaan kuten ennenkin helkittänyt lyyraansa, vaan suunnitteli mielellään suurempia runoteoksia kuin koskaan. Että ei tarvitse olla epätiedossa ajasta, sen todistaa uusi sävel ja uskonnollinen perusajatus, joka on yhteinen kaikille. Ensiksi mainittakoon neljän oktaavosivun pituinen katkelma kertovaa tendenssirunoelmaa, joka on kirjoitettu viisijalkaisiin jambisäkeihin. Runoilija on ilmeisesti tarkoittanut kuvausta, jonka tuli tehdä selväksi "heränneen" ja "vanhankristityn" vastakohta. Kirjoitettu osa – aihe oli liian epärunollinen viehättääkseen kauemmin

kuin ohimenevän hetken – on keskustelu sielustaan huolehtivan nuorukaisen ja hänen vanhan rippisänsä, "kolmekymmentä vuotta saarnanneen" pastorin, välillä. Seuraava ote näyttää katkelman laadun:

Men synden, ärevördige herr pastor?

Ack, synden! hvem är utan synd på jorden?
Vi kunna dock ej bli så heliga,
Gud nåde oss, att vi ej skulle synda;
Men om vi tro på Kristus blott, så skadar
Ej synden oss, ty han för den har lidit,
Och som man vet, dog han för oss på korset,
På det vi icke skulle bli fördömda.
Ja väl, jag vet det!

—
Nog komma mörka tankar, om man vill
Fördjupa sig i dessa dunkla saker
Och med sig själf gå alltför strängt tillväga.
Då kan man råka i melankoli —

—
Låt bli då, käre vän, att mycket grubbla.
Du kunde därmed bli – det Gud bevare —
Blott en af dessa mörka pietister,
Som hänga hufvudet och sitta jämt
Gudsnådlige med näsan öfver boken
Och lefva ej som andra människor,
Men mena i sitt högmod att blott de,
De äro omvände, men ingen annan. —

[Mutta synti, kunnioitettava herra pastori?

Ah, synti! kuka on synnitön maan päällä?
Emmehän toki voi tulla niin pyhiksi,
Jumala armahtakoon, ettemme tekisi syntiä;
mutta jos vain uskomme Kristukseen,
niin ei synti meitä vahingoita,
sillä sen takia hän on kärsinyt,
ja kuten tiedämme, hän kuoli puolestamme ristillä,
ettemme tuomituiksi tulisi.
Niin, sen mä tiedän!

—
Kyllä tulee synkkiä ajatuksia, jos tahtoo
syventyä näihin hämäriin asioihin
ja menettelee itseänsä kohtaan liian ankarasti.
Silloin voi vaipua alakuloisuuteen —

—
Ole siis, rakas ystävä, paljon mietiskelemättä.
Sinusta voisi siten tulla – Herra varjelkoon —
vain yksi noita synkkiä pietistejä,
jotka kallella-päisinä alati hurskastellen istuvat

kirja nenän alla eivätkä elä kuin muut ihmiset,
vaan luulevat ylpeydessään, että vain he,
he ovat kääntyneitä, mutta ei kukaan muu. –]

Toisella katkelmalla on nimi "Rudolf, kohtauksia", ja se on ensi repliikeistä alkaen vuoropuhelua Rudolfin ja hänen morsiamensa välillä. Se alkaa näin:

Säg, att du älskar mig?
Ja väl, jag älskar dig.
Du älskar mig?
När solen steg i ljussom nu
Ur hafvet upp och neder göt sin gyllne glans,
Satt jag engång på denna klippas brant med dig,
Och när du svor att älska mig, då svor ock jag
Att troget älska dig i lifvets lust och nöd.
Den eden hörde solen, hörde haf och jord,
Och Herren Gud i himlen, Rudolf, hörde den.

[Sano, että minua rakastat?
Niin, minä rakastan sinua.
Sinä rakastat minua?
Kun päivä nousi valoisana kuin nyt
meren helmasta, valaen maille kultaloistettaan,
istuin kerran kanssasi tämän kallion reunalla,
ja kun vannoit minua rakastavasi, silloin minäkin
vannoin uskollisesti sinua rakastavani ilossa ja surussa.
Sen valan kuuli aurinko, kuuli meret ja maat
ja taivaan Jumala sen kuuli, Rudolf!]

Kuultuaan tämän vakuutuksen Rudolf ihmettelee, kuinka hänen morsiamensa katse on niin outo ja kylmä; hän aavistaa, että hän ei ole enää sama kuin ennen ja että juopa on avautunut heidän välilleen. Niin, sanoo morsian, en ole enää sama, ja minä kiitän Jumalaa siitä.

Din brud du lämnade i syndens mörker smidd —

[Morsiosi jätit synnin pimeyden kahleisiin –]

Tähän päätyy katkelma, mutta aihe on kuitenkin selvä. Tarkoituksena on ollut kuvata herätyksen aikaansaama traagillinen rikkoutuminen kahden rakastavan välillä.

Samalla paperilla on myöskin valmiiksi kirjoitettu runoelma "Luontokappalten kuoro" (Chor af kreaturen), joka itse asiassa on sama, mikä nimellä "*Luontokappalten huokaus*" on runokokoelmassa, ihanimpia mitä Stenbäck on kirjoittanut. Merkillistä kyllä se ei alkujaan ole ajateltu yksinään olevaksi, vaan kuuluvaksi runosikermään. Se näkyy siitä, että runoilija myös on aloittanut runoelman nimeltä "Elementtien kuoro" (Chor af elementerna), jota kuitenkin on kirjoitettu vain sanat: "Hvad lider natten, och när." Itse motiivi antaa taas aiheita siihen luuloon, että Stagneliuksen runoelmat siihen aikaan ovat vaikuttaneet Stenbäckiin, sillä jälkimmäisessä kokoelmassa "Liljor i Saron" on laulu "Kreaturens suckan", jota paitsi sama runoilija on kirjoittanut runosikermän "Elementerna". Kumminkin supistuu yhtäpitäväisyys ainoastaan aiheeseen. Stagnelius tulkitsee, gnostillisen maailmankäsityksensä mukaisesti, luomakunnan huokauksen kehoitukseksi ihmisille kohoamaan alkuelämään, ideain maailmaan, ja samalla aineen kahleista vapauttamaan myöskin luontokappaleet, joita "maagillisesti" ajaa sama voima kuin ihmistäkin. Stenbäckin runoelma taas on

korkealentoinen mukailu Paavalin kirjeestä roomalaisille, 8: 19-22. Minkä aavistuksen luomakunnan kaipauksen ja toivon päämäärästä, kadotetun viattomuuden onnesta, antaakaan neljäs stroofi:

Hvem ger oss igen vår första frid,
den klingande morgonens frid,
Då värma oss gaf Guds bröst, och ljuft
vi hvilade alla därvid;
Då blickande upp, hans klara ljus
vi saliga sågo en gång
Vid englarnas chor, som skalf i skyn,
och morgonstjärnornas sång?
Hvem ger oss tillbaka morgonens tid,
Vår första frid?

[Kuka antaa meille jälleen ensimmäisen rauhamme,
helkkyvän aamun rauhan,
kun lämpöä soi meille Luojan syli, ja me kaikki
suloisesti lepäsimme sen suojassa;
kun kohotetuin katsein autuaina näimme kerran
hänen kirkkaan valonsa kuullen enkelien kuoron,
joka soi pilvissä, ja aamutähtien laulun?
Kuka antaa meille jälleen aamun ajan,
ensimmäisen rauhamme?]

Alkuperäinen käsikirjoitus osoittaa runon syvää liikutusta väräjävine rytmeineen kirjoitetuksi yhtä vauhtia, yhdellä ainoalla vähäpätöisellä korjauksella.

Lopuksi on tässä yhteydessä merkittävä paljoo aikaisemmin aloitettu, mutta vasta nyt päätetty runoelma, *"Kohtauksia erästä murhenäytelmästä"* (Scener ur ett sorgespel), joka huolimatta nimestään on niin valmis kuin tarkoitus on koskaan ollut. Sen aihe on sama kuin "Rudolf" katkelman; mottona sillä ovat Franzénin säkeet:

Gif akt! det helga riket är ej af denna värld; ej af dess vise funnet, ej af dess
hjältar vunnet —

[Huomaa! pyhä valtakunta ei ole tästä maailmasta; ei sen viisasten löytämä,
ei sen väkevien valloittama –]

ja sen muodostaa kolme kohtausta eli osaa. Ensimmäisessä, jonka nimi on "Jäähyyväiset" (Afskedet), Raimar-sankari lähtiessään sotaretkelle voittaakseen mainetta ja kunniaa lausuu hyvästi morsiamelleen, Margerithalle. Ensin tämä ei tahdo häntä päästää, mutta kun sulho innostunein sanoin on kuvannut, kuinka esi-isien esimerkki ja syvät äänet hänen sisässään kehoittavat häntä menemään, kuinka hän palatessaan ylpeänä sankariteoistaan on laskeva voitokkaan kalpansa morsiamensa jalkain juureen, Margeritha itsekkin kehoittaa häntä lähtemään.

Toinen osa, "Margerithan usko" (Margerithas tro), jonka runoilija itse on julkaissut Helsingfors Morgonbladissa (1836, n: o 60, 15 p. elok.), on pitkä yksinpuhelu, jossa Margeritha tunnustaa vastaanottaneensa kristinuskon. Maahan tullut munkki ("Pater" = Isä) on häntä opettanut ja kastanut hänet. Jumalan suoman armon tunnossa hän on onnellinen ja valmis kantamaan tuskaa ja ristiä, joka ehkä on hänelle määrätty.

Runoelman kolmannessa osassa, "Kirous" (Förbannelsen), esiintyy Margeritha ensin yksinään. On aamu, hän "polvistuu alttarin ääreen metsässä" ja laulaa seuraavan laulun (jossa vähän muutettuna tunnemme viimeisen kappaleen runosikermästä "Rukouksia ensimmäisellä herranehtoollisellani"):

Jag är så glad, jag är så nöjd;
I Herren Gud har jag min fröjd.
För honom sjunger jag min sång,
Och sjunger om den än en gång,
Och än en gång.

Ej fruktar jag min framtidsdag;
Si, af Guds englar ledes jag.
Och skulle allt då väl ej gå?
Och skulle då jag glad ej nå
En gång min graf?

Till Herren Jesus kan jag fly,
När morgonsolens strålar gry;
Och vid hans fötter finner jag,
Att denna dag och hvarje dag
Hans nåd är ny.

Hans Ord är mig ett dagligt bröd,
Det är mitt svärd, min staf, mitt stöd.
Därvid förblifver jag och vet,
Att det består i evighet,
Fast allt förgås. —

Hvi frågar jag hur himlen är,
Hvad saligheter vänta där?
Jag har ju himlen i min barm,
När bönen flyger fri och varm
Till Herren Gud.

O, låt mig af mitt hjärtas grund
Tillbedja dig hvarenda stund,
Och tjäna dig och älska dig,
Som allraförst har älskat mig
Och älskar än.

[Olen niin iloinen, niin tyytyväinen;
Herrassa Jumalassa on minun riemuni.
Hänelle minä laulan lauluni,
ja laulan sen vielä kerran,
ja vielä kerran.

En pelkää, tulevia päiviä;
katso, Jumalan enkelit minua johtavat.
Eikö silloin kaikki kävisi hyvin?
Ja enkö silloin kerran iloisena
saavuttaisi hautaani?

Herran Jeesuksen turviin voin paeta,
kun aamuauringon säteet koittavat;
ja hänen jalkojensa juuressa havaitsen,
että tänä päivänä ja joka päivä
hänen armonsa on uusi.

Hänen sanansa on minulle jokapäiväinen leipä,
se on minun miekkani, sauvani, tukeni.
Siinä pysyn ja tiedän,
että se säilyy iankaikkisesti,
vaikka kaikki hukkuu. —

Miksi kysyn, kuinka taivaassa on,
mitkä autuudet siellä odottavat?
Minullahan on taivas povessani,
kun rukous kohoaa vapaana ja palavana
Herran Jumalan luo.

Oi, anna minun sydämeni pohjasta
rukoilla sinua joka hetki,
ja palvella ja rakastaa sinua,
joka kaikkein ensiksi olet rakastanut minua
ja vieläkin rakastat.]

Silloin tulee Raimar ja kysyy, onko totta, että Margeritha kalvaiden pappien hämärän opin vuoksi hylkää elämänsä riemun ja kunnian? Margeritha nousee polviltaan pyytäen, että hän ei katselisi niin synkästi eikä puhuisi vihassa, sillä ilolla hän tahtoo sanoa totuuden —

Icke är jag mer densamma, Prisd vare därför Herren! Som den fångna fågeln fröjdas, när den får med fria vingar sväfvande mot solen, som den blinde gläds, när ljuset lyser ljufligt i hans öga, så fröjdas ock mitt hjärta, gläder sig i Gud min ande; ty Han har mig fört ur dödens djupa, dystra dal till lifvet.

[En ole enää sama, ylistys Herralle siitä! Niinkuin vangittu lintu riemuitsee, kun se vapain siivin saa liittää laulaen kohti aurinkoa, niinkuin sokea iloitsee, kun valo suloisesti loistaa hänen silmänsä, katso, niin minunkin sydämeni riemuitsee, niin iloitsee minun henkeni Jumalassa; sillä Hän on johtanut minut kuolon syvästä, synkästä laaksosta elämään.]

Jumala on lahjoittanut hänelle autuuden toivon, ja entinen elämä on nyt kuin kolkko yö hänen takanaan, täynnä vaikerrusta, kurjuutta ja syntiä! Hän ei tahdo irtautua Kristuksen sylistä, vaan rukoilla armoa itselleen, hänelle ja kaikille. Raimarin silmissä Kristuksen papit taas ovat rosvoja, jotka ovat vieneet häneltä hänen morsiamensa; rakastetun silmäin täytyy jälleen avautua näkemään päivän valoa ja maan riemua.

Icke kan du stå förskjuten, ensam i den vida världen; icke kan du mörk och dyster lefva så det långa lifvet. Nej, kom åter Margeritha, älskade i mina armar!

[Et voi seisoa hylättynä, yksin avarassa maailmassa; et voi noin synkkänä ja kolkkona elää pitkää elämäsi. Ei, tule Margeritha, rakastettu, jälleen syliini!]

Mutta neito vastaa:

Är jag ensam, när jag eger med mig Gud och alla englar? Är jag mörk och dyster, Raimar, när jag känner i mitt hjärta evighetens frid och glädje?

[Olenko yksin, kun minun kerallani on Jumala ja kaikki enkelit? Olenko synkkä ja kolkko, Raimar, kun tunnen sydämessäni iäisyys rauhan ja ilon?]

Mitä olisi hänen hurskautensa ja luottamuksensa, jollei se antaisi hänelle uskallusta ja voittoa:

I mitt hjärtas djup jag känner, att jag kan bestå till ändan och en stund för lifvets krona lida jordens vedermöda. Vill den arma själen svikta, när med giftig tunga världen sjunger om sin lust och glädje, si, så eger jag en trogen vän, som kan mig väl bevara. Till Hans kors jag vill mig smyga och för Hans försonings fullhet bedja om Hans Andas bistånd. —

[Sydämeni syvyydessä tunnen, että voin kestä loppuun asti ja kärsiä hetken maan vastuksia elämän kruunun saadakseni. Jos sielu raukka on horjumaisillaan, kun maailma myrkkykielin laulaa hekkumataan ja iliaan, katso, minulla on uskollinen ystävä, joka voi minut hyvin varjella. Hänen ristinsä juureen tahdon hiipiä ja Hänen sovituksensa runsauden edessä rukoilla Hänen Henkensä apua. –]

Vielä koettaa Raimar taivuttaa morsiantaan muuttamaan mielipiteensä, mutta vaikka Margeritha myöntää, ettei hän tuskatta ole riistänyt sydämestään rakkauttansa, "suloista, syntistä unelmaa", hän kuitenkin pysyy lujana. Silloin Raimarin epätoivo muuttuu vihaksi, ja katkerasti hän kiroaa sitä, jota ennen oli rakastanut, ja sitä hetkeä, jolloin Kristuksen papit astuivat jalkansa hänen kotimaahansa.

Stenbäck ei ollut liian ankara itseänsä kohtaan, kun hän julkaistessaan runoelmansa ei ottanut mukaan näitä "Kohtauksia eräästä murhenäytelmästä" – muun muassa niissä on tuskin merkkiäkään ajan- ja luonteenkuvauksesta. Mutta toiselta puolen ei käy kieltäminen, että runo, taiteellisuuden syrjään jättäen, herättää mielenkiintoa monessakin suhteessa. Aiheeltaan ja sommittelultaan kappale on täysin romanttinen. Raimar, Hugurin poika, joka lyö hopeakilpeensä laulaessaan jäähyväisensä morsiamelleen lähtien maailmalle saavuttamaan voittoja ja mainetta, on ilmeisesti gööttien heimon jälkeläisiä. Tämä samoin kuin Stenbäckin kypsyneemmälle runoilulle tavaton sentimentaalisuus sekä lopuksi käsittelyn naiivisuus yleensä todistaa, että runoelma pääasiallisesti on ensimmäisiltä ylioppilasvuosilta. Luultavasti se on muisto Upsalan ajalta, kuten myöskin Essen luulee muistavansa. Tätä arvelua tukee vielä se seikka, että Margerithan kuvaus kasteesta muistuttaa ehtoollislauluja, jopa on yksi niistä pantu hänen suuhunsa. Kolmannessa näistä lauluista runoilija on sitä paitsi lausunut meille saaneensa kokea, kuinka ihminen saa kärsiä uskonsa tähden, ja epäilemättä johtuu aiheen valinta juuri tästä kokemuksesta. Kun sitten uusi, ratkaiseva herätys tapahtui, elpyivät nuo puoliksi unohtuneet muistot ja vaikutelmat ensimmäisen ehtoollisellakäynnin ajalta, ja hän otti uudelleen käsiteltäväksi keskenjääneen aatteen tällä kertaa tehdäkseen runon valmiiksi. Varsinaisesti muuttelematta kahta ensimmäistä kohtausta, jotka ilmeisesti ovat aikaisemmin kirjoitetut, hän lisäsi nyt loppukohtauksen, jossa varsinkin Margerithan tunnustus Kalmarille sekä sisällykseltään että muodoltaan vastaa runoilijan kehitystä. Siinä lausuttu usko ja luottamus on kuitenkin valoisaa ja "evankelisen rakkaudellista", se tuntuu enemmän runoilijan ensimmäisen uskonnollisen innostuksen voimakkaalta uudistukselta kuin muistuttaa pietismistä, ja tämän nojalla mielestämme näissä "Kohtauksissa eräästä murhenäytelmästä" on ilmaus herätyksen ensi kaudesta Stenbäckissä.

Kuten edellä on mainittu, oli pohjalaisella osakunnalla lukukausijuhlissaan tapana jakaa kirjallisia palkintoja jonkun sopivan kirjan muodossa. Syyslukukaudella 1835 päätettiin, Snellmanin ehdotuksesta, käyttää rahapalkintoja ja säädettiin, että oli asetettava kaksi palkintoa, ensimmäinen kuuden ja toinen kolmen tukaatin suuruinen vuosittain kilpailua varten. Ensimmäistä kilpailua varten Stenbäck kirjoitti puhtaaksi kappaleen "Kohtauksia eräästä murhenäytelmästä", joka vielä on tallella. Maaliskuun 2 p. 1836 julistettiin palkintolautakunnan lausunto, joka oli Runebergin kirjoittama. Siinä sanotaan runoelmasta, että sen "varsinkaan draamalliselta näkökannalta arvosteltuna" ei oltu

katsottu täysin vastaavan lautakunnan vaatimuksia palkinnon saamista varten, "vaikka muutamien yksityisten kohtien ansiot, varsinkin puhtaasti lyrilliset, olivat tulleet tunnustetuiksi". Sitävastoin annettiin toinen palkinto ylioppilas Sandbäckille, jolla oli kilpailussa runomittainen käänös eräästä Sofokleen Antigonen näytöksestä. Ensimmäistä palkintoa ei siis tällä kertaa laisinkaan jaettu, ja Stenbäck sai käsikirjoituksensa takaisin nimilippua avaamatta. Kuitenkaan ei ole epäilemistä, että Runeberg sekä käsialasta että sisällyksestä tiesi kuka tekijä oli, ja sen vuoksi on otaksuttavaa, että Stenbäck hänen kehoituksestaan julkaisi "Margerithan uskon" Helsingfors Morgonbladissa.

* * * * *

Seurattuamme Stenbäckin vaiheita siihen käännekohtaan hänen elämässään, josta tässä olemme puhuneet, täytyy meidän hetkeksi jättää hänet näkyvistä luodaksemme opastavan silmäyksen siihen uskonnolliseen liikkeeseen, joka tähän aikaan parhaillaan levisi maassamme ja jonka ilmauksia oli se muutos, mikä kesällä 1835 tapahtui Vöyrin pappilan nuorisossa, samoinkuin tuhannet muut.

Se herännäisyys, joka tunnettuna (kuten Stenbäck kerran sanoo) "säädöttömällä puoluenimellä" *pietismi*, kohosi korkeimmilleen 30- ja 40-luvulla, johti – kirkkohistoriallisesti katsoen – sukujuurensa siitä Spenerin, Francken y.m. etevien miesten edustamasta pietismistä, joka sataviisikymmentä vuotta aikaisemmin oli syntynyt Saksassa luonnollisena vastavaikutuksena silloiselle kuolleelle puhdasoppisuudelle. Alkuperäinen pietismi oli levinnyt kaikkiin protestanttisiin maihin, ja sen pyrintö tehdä kristinoppi eläväksi ihmisten sydämissä oli siitä pitäen pysynyt eleillä kautta aikain. Mutta samalla aikaa myöskin se kylmä ja ulkopuolinen käsitys Kristuksen opista, jota ortodoksia oli edustanut, ei ainoastaan ollut siirtynyt polvesta polveen, vaan lisäksi ratsionalismin ja vihdoin n.s. spekulatiivisen teologian vaikutuksen alaisena lakkaamatta voimistunut ja levinnyt. Meidän maassamme olivat 18: nnella vuosisadalla yksityiset papit (Johan Wegelius, Abraham Achrenius y.m.) tulleet tunnetuiksi pietisteinä ja myöskin kansan seassa aikaansaamallaan herätyksillä saaneet kimppuunsa kirkolliset auktoriteetit, mutta 19: nnen vuosisadan alusta alkaen esiintyi pietismi pääasiallisesti puhtaastaan kansanomaisena liikkeenä, siten että yksinkertaiset rahvaanmiehet nousivat opettamaan ja ohjaamaan vertaisiaan.

Tätä ymmärtääksemme on meidän muistaminen, että silloin oli käsissä aamu sen jälkeen kuin valistusajan aurinko oli vaipunut verivirtaan. Voltairen ja ensyklopedistien työ oli kantanut hedelmänsä, ja se ei ollut paljoa vahingoittunut, joskin se oli muuttanut karvaa uusromantiikan vaikutuksesta. Vapaa-aatteisuus oli meilläkin saanut lukuisasti kannattajia, vaikka harvoin, jos harvoinkaan, niin ihanteellisessa muodossa kuin Runebergin runoelman Döbelnissä, ja missä uskontoa ei oltu heitetty kokonaan syrjään, siellä oli kuitenkin välinpitämättömyys elämän korkeimmista kysymyksistä tullut yleiseksi ylemmissä luokissa. "Epäuskon voima", sanoo Z. Topelius, [1868 års förslag till Svensk Psalmbok – anmärkningar och rättelser. Porvoo 1876.] "oli niin yleisesti levinnyt, että kaikkein hienostuneinta ratsionalismia pidettiin kristillisyytenä sen materialismin rinnalla, joka kielsi Jumalan ja sielun kuolemattomuuden. Järkiperäisen ajattelemisen anastaessa uskon alueen astui moraali uskonnon sijalle: hedelmät ilman puuta. Hyve oli muodissa, s.o. huulilla; tunteellisuus itki helliä kyyneliä onnettomuuksia ja hautoja nähdessään. Nämä kyynelet, nämä kärsimykset katsottiin riittäviksi, jotavastoin vanhurskauttamisen Kristuksen kautta, jollei sitä suorastaan kielletty, kuitenkin peitti varjoon sellainen käsitys jumalallisesta laupeudesta, että ei jäänyt mitään sijaa Jumalan Pyhyydelle ja kostavalle tuomiolle. Näiden sisällisten ontouksien lisäksi tuli se syvä ylenkatse, jolla n.s. valistuneet silmäisivät tietämätöntä joukkoa, s.o. niitä yksinkertaisia kristittyjä, joille usko vielä edelleen pysyi elämänkysymyksenä." Eivätpä edes itse papeissa "ajanhengen" vaikutukset olleet vähimmän ilmeisiä. Heidän saarnansa olivat, kuten Stenbäck jo nuorena ylioppilaana valittaa, suureksi ojaksi sisällyksetöntä deklamoimista tai kukitetulla kielellä esitettyjä moraalisia opetuksia. Elämässäänkin he olivat kaikkea muuta kuin esikuvallisia, sillä juomista, kortinpeluuta ja tanssia, muita huvituksia mainitsematta, ei pidetty soveltumattomina

papin arvolle. Niin ollen saattoi sellainenkin kuulumaton seikka tapahtua, jonka Jonas Lagus kertoo eräässä kirjeessä arkkipiispa Melartinille, että muutaman Pohjanmaan ruotsalaisen rannikkopitäjän papilla, jolle eräs mies oli ilmaissut käyskelevänsä itsemurha-aikeissa, ei ollut antaa parempaa neuvoa onnettomalle kuin kehoitus, että hän täyttäisi aikeensa "sellaisella tavalla, ettei kenelläkään olisi hankaluutta hänestä hänen kuoltuaan" – jonka jälkeen mies upottautui suohon, josta hänet seuraavana kesänä löydettiin. Tosin oli olemassa poikkeuksia, mutta yleinen asianlaita oli kuitenkin, että kansa ei papeiltaan saanut sitä lohdutusta ja ohjausta, jota se tarvitsi. Ja kansan uskonnontarve ei ollut saanut mitään vaikutusta, vielä vähemmin heikontunut ylemmissä luokissa liikkuvista kulttuurivirtauksista. Ei kouluja eikä sanomalehtiä ollut olemassa, jotka olisivat saattaneet vähentää uskonnon merkitystä työtätekeviltä ja raskautetuilta, antaen heille edes jotakin henkistä ravintoa. Päinvastoin oli henkinen tarve yhä kasvamassa Suomen kansassa, sisäänpäin kääntynyt ja mietiskeleväinen kun se on luonoltaan, ja kun sen janoa eivät sammuttaneet ne, joiden, asetettuina elävän veden kaivon ääreen, olisi tullut pitää juomaa tarjolla, niin se haki itse tiensä raikkaan lähteen tykö. Ja silloin syntyi uskonnollinen herätys, niin elinvoimainen ja laajalle ulottuva, ettei ennen oltu nähty vertaa. Myrskynä se kulki yli paikkakuntien, ja kun vähitellen ei ainoastaan suuri joukko pappeja, vaan myöskin lukemattomia muita sivistyneen herraluokan jäseniä eri osissa maata liittyi heränneihin kansan lapsiin tuntien itsensä heidän kanssaan veljiksi ja sisariksi etsiessään rauhaa ja sovutusta ristien juurelta, silloin herännäisyys sai aavistamattoman merkityksen ei ainoastaan kansan henkiseen kasvatukseen nähden ylipäänsä, vaan myöskin kansallisesti katsoen. Se oli ensimmäinen henkinen liike, joka käsittäen lukuisia kansalaisjoukkoja eri osista maata laski pohjan sille yhteisyyden tunnolle, jolla myöhemmin oli suuri merkitys itsetietoisien kansallishengen kehittymiselle.

Täten yleisesti viitattuamme herännäisyyden oikeutukseen ja välttämättömyyteen vastavaikutuksena vallitseville käsityksille uskonnollisista kysymyksistä sekä sen merkitykseen yleensä, on tehtävänämmä koettaa kuvata pietismille ominaiset luonteenpiirteet, sillä kaikissa kansoissa ja kaikkina aikoina on henkisillä liikkeillä oma omituinen luonteensa.

Mainittiin, että liike lähti kansasta. Mitenkä heränneet papitkin panivat painoa tähän seikkaan, todistaa muuan Stenbäckin kirje 6 p: ltä maalisk. 1841, jossa hän eräälle ruotsalaiselle teologille (O. W. Skarstedtille) puhuu suomalaisesta herännäisyydestä.

"Se herätys", kirjoittaa hän, "joka kulkee yli maan, on saanut alkunsa talonpoikien keskuudessa; he ovat onneksi täällä pohjalla ja muodostavat itse perustuksen. Yksinkertaisuudessaan he ovat uskollisesti käyneet Jumalan hengen koulua, oppineet yksinkertaisesti häneltä ja siten voittaneet hengellisen valon ja jumalallisen viisauden aarteet, jota saatana ei niin helposti ole tekevä tyhjäksi. Jos me oppineet herrasmiehet olisimme olleet herätyksien johtajina ja olleet niiden alkuna ja lähteenä, niin Jumalan asia epäilemättä samentuisi kaikenmoisista opintuulista ja pysähtyisi tai täytyisi eksytyksillä; siten mekin epäilemättä pian muuttuisimme ainoastaan kuolelutuneiksi supranaturalisteiksi, joilla kaikesta armon vaikutuksesta on vain kaikenlaisia kristillisiä käsityksiä ja tyhjiä ajatuksia päässä jäljellä, niinkuin valitettavasti on käynyt esim. Saksassa. Mutta kun talonpojat sotien ja taistellen vaalivat sisällistä elämää ja lakkaamattomalla sisällisellä valppaudella säilyttävät uskon jumalallisen yksinkertaisuuden ja kirkkaan valon, niin seuraa siitä häämöitys meillekin oppineihin sokkeloihimme ja lyö meitä ja pistää meitä silmiin, kun maailmallisen viisauden ja hienostuneen turmeluksen virvatuli on viekoittelemaisillaan mielemme. Kuinka paljon olemme heille ja heidän rukouksilleen velassa, saamme kai kerran nähdä. Jo lopulla viime vuosisataa tapahtui voimakas ja yleinen herätys Savon talonpoikien keskuudessa, ja eräs sen etevimmistä johtajista, talonpoika, Paavo, elää vielä ja on todella koko maan apostoli. Ollen luonoltaan ja olenoltaan Lutherin kaltainen on hänellä vielä, vaikka käy jo seitsemättäkymmentä, tavaton luontainen tarmo, ja sitä henkeä ja voimaa, joka hänestä puhuu, ei saata kukaan vastustaa. Hän on ollut erinomainen Jumalan välikappale maassamme; missä suurempia herätyksiä on tapahtunut tai heränneet nukahtaneet taas tai eksyneet harhateille, on tuo voimakas, korkeasti armoitettu ukko Jumalan väkevydessä johtanut kaikki. Hän asuu ja hoitaa pikku tilaansa kaikessa hiljaisuudessa,

eikä hän koskaan ole omaksunut opettajan tapoja ja mahdikkautta, mutta kaikilla heränneillä on häntä kohtaan yleinen luottamus, ja he kääntyvät hänen puoleensa, milloin se on tarpeen. Sen vuoksi hän saa usein matkustaa milloin minnekin ja jättää aina pysyviä jälkiä käynneistään. Minusta on, kuin voisinkin kuvaila mielessäni Paavalin hänet nähdessäni; ei merkkiäkään tekopyhydestä tai ulkonaisesta hengellisyydestä näy hänen olennossaan, mutta sisällisessä elämässä Jumalalle, Jumalan teissä, kiusausten kuumuudessa ja uskon salaisessa taistelussa hänellä on elävä kokemus ja hän on aina työssä ja valppaana. Hänen ohellaan on samoissa seuduissa muutamia muita valistettuja, urhoollisia ja rehellisiä isiä Kristuksessa, jotka kukin paikkakunnallaan ovat pienen näkymättämän kirkon johtajina, sillä aikaa kuin varsinaiset opettajat ja paimenet nukkuvat syvimmässä turvallisuudessa ja unessa ja vain toisinaan töytävät hereille – musertaakseen ja hajoittaakseen piskuisen lauman. Hyvin monta on Savossa pantu koviin sakkoihin ja pidetty vankeudessa vedellä ja leivällä, jotta kristillinen tuli heissä nääntyisi nälkään ja tukehtuisi."

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.